

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1925 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner.

(Särskilda avd.)

Uti den till riksdagen den 2 januari 1925 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t, med åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 31 december 1924, under rubriken »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» (avd. I) föreslagit riksdagen att *dels*, med tillämpning från och med den 1 juli 1925, godkänna det vid berörda protokoll fogade förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (bilaga A¹);

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för finansdepartementet angivna grunder, utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning härav må finnas erforderliga;

dels medgiva, att de personliga lönetillägg, som Kungl. Maj:t kan komma att med stöd av nyssnämnda bemyndigande tillerkänna vissa kvinnliga befattningshavare, må utgå av de i vederbörande stater upptagna anslagsposter till avlöningar till ordinarie tjänstemän;

dels ock besluta, att Kungl. Maj:t skall äga bestämma avlöning till sådan kvinnlig befattningshavare, som efter ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag tillträder statstjänst, vilken förut kunnat innehavas endast av man och för vilken avlöningen är bestämd enligt andra grunder än dem, som fastställts i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen; skolkande sådan befattnings-

¹ Beträffande lydelsen av bilagan hänvisas till statsrådsprotokollet.

havare vara skyldig att underkasta sig de bestämmelser i fråga om avlöning, som vid en blivande lönereglering för det verk eller den stat, befattningshavaren tillhör, må varda för tjänsten stadgade.

I enlighet med grunderna för kamrarnas remiss av statsverkspropositionen behandlar statsutskottet i förevarande utlåtande denna framställning med undantag av de delar, som beröra befattningshavare under jordbruksdepartementet.

I avseende å utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått följande inom riksdagen väckta motioner — vilka samtliga blivit remitterade till statsutskottet, motionerna I: 161, II: 217 och II: 204 i vad desamma ankomma på statsutskottets handläggning — nämligen

av fröken *Kerstin Hesselgren* (I: 161), däri hemställts, att till Kungl. Maj:ts proposition nr 1 fogade förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) göras följande ändringar:

§ 4: utgår.

§ 16: att orden: »vad sålunda stadgas — — — eller barnsbörd» utgå.

§ 21: att de båda första semesterbestämmelserna få följande lydelse: Tjänstemän tillhörande 1—10 lönegraderna enligt 9 § avd. B — 20 dagar — 30 dagar.

Tjänsteman tillhörande 11—23 lönegraderna enligt § 9 avd. B — 25—35 dagar;

att motsvarande ändringar göras dels i förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 9 juni 1922 (nr 379),

dels i förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343),

att i förslaget till inplacering av de särskilda kvinnliga befattningarna å den av Kungl. Maj:t förordade gemensamma löneplanen måtte vidtagas följande ändringar:

I 12:te lönegraden inplacerade befattningar *förste postexpeditör, förste telegrafexpeditör, förste kassör, förste vaktföreståndare, förste kontors-skrivare, kanslist av 2:dra klass i utrikesdepartementet och vid beskickningarna*, flyttas till 15:de lönegraden,

I 7:de lönegraden inplacerade *kassör i telegrafverket, laboratoriebiträde av 2:dra klass vid statens provningsanstalt* flyttas till 8:de lönegraden samt

att riksdagen ville bevilja de för olika verks stater härför erforderliga medlen, ävensom låta vidtaga de författningsändringar, som härav kunna bliva påkallade;

av herr *H. Hallén* (II:217), som framställt samma yrkanden som fröken *Hesselgren*, dock att hemställa icke gjorts om uteslutande av 4 § i Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av vissa delar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451);

av fröken *Bertha Wellin* och herr *G. Karlsson* i Vadstena (II:151), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att kvinnliga tjänstemän tillhörande 1—11 lönegraderna enligt 9 § avd. B vid statens hospital och asylers erhålla intill det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år, 25 dagars och från och med det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år, 35 dagars semester årligen; samt

av herr *J. Olofsson* i Digernäs m. fl. (II:204), vari föreslagits, att riksdagen måtte

a) förklara sig icke kunna godkänna Kungl. Maj:ts förslag, punkten 1, »Utgifterna», »För flera huvudtitlar gemensamma frågor»;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det utredning skyndsammast möjligt åvägabringas rörande

dels dyrtidstilläggens avveckling,

dels sådan omarbetning av samtliga avlöningsreglementen och däri ingående löneskalor, som betingas av dyrtidstilläggens upphörande,

dels sådana reformer i avlöningsväsendet, som kunna vara erforderliga för ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlöningsförhållanden, med iakttagande av att de i motionen anförda synpunkterna vinna vederbörligt beaktande,

samt att för 1926 års riksdag framläggas de förslag, vartill dessa utredningar kunna giva anledning.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

För utredning av frågan om beredande av utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till civil statstjänst tillkallades på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 maj 1919 särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet. Sedan de sakkunniga den 14 februari 1920 avlämnat första delen av sitt betänkande, antogos vid sistnämnda års riksdag såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling sådana ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, vilka erfordrades för undanröjande av de hinder, grundlagarna i deras dittillsvarande avfattning inneburit för kvinnors tillträde till statstjänster. Vid 1921 års riksdag blevo de erforderliga grundlagsändringarna slutligen antagna. Av dessa må här allenast nämnas ändringen i § 28 regeringsformen. Denna ändring innebär, att till de i nämnda paragraf avsedda ämbeten och tjänster även kvinnor kunna med tillämpning av grunder, som av Konungen och riksdagen godkänts, utnämnas och befordras; dock att kvinna ej må utnämnas till prästerlig

Kvinnolönefrågans uppkomst och dittillsvarande behandling.

tjänst, där ej annorledes blivit bestämt i den ordning, 87 § 2 mom. regeringsformen stadgar.

Den 27 december 1920 avgåvo de sakkunniga andra delen av sitt betänkande. Denna del innefattar utredning angående frågorna om kvinnas behörighet att innehava statstjänst i allmänhet, om kvinnliga statstjänares avlönings- och pensionsförhållanden samt om vissa statstjänsters reserverande för kvinnor.

Beträffande den ordning, i vilken de i § 28 regeringsformen avsedda grunderna för kvinnors tillträde till statstjänster borde komma till stånd, föreslogo de sakkunniga följande. I lagform borde stadgas, dels att kvinna principiellt vore likställd med man i fråga om behörighet att innehava statstjänst, dels ock, såsom undantagsbestämmelse, att kvinnor skulle vara uteslagna från vissa närmare angivna områden av statstjänst; därest speciella bestämmelser erfordrades i fråga om gift kvinnas behörighet att innehava statstjänst, borde de också hänvisas till sagda lag. Frågorna om vissa statstjänsters eventuella reserverande för kvinnor samt om principerna för de kvinnliga statstjänarnas avlöande borde liksom dittills behandlas såsom statsregleringsärenden.

Beträffande sambandet mellan frågan om behörighet för kvinnor att innehava vissa statstjänster, å ena, samt ett ordnande av de kvinnliga statstjänarnas avlönings- och pensionsförhållanden, å andra sidan, anförde de sakkunniga, att ett antagande av den utav de sakkunniga föreslagna lagen angående kvinnas tillträde till statstjänst torde innebära, att kvinna, som utnämndes till i lagen avsedd befattning, vore berättigad åtnjuta de tjänsteförmåner, som vore förenade med befattningen. Intill dess eventuellt en särskild lön bleve bestämd för kvinnlig innehavare av befattningen, ägde hon alltså — yttra de sakkunniga — uppbära samma lön, som tillkomme manlig innehavare av densamma. I fråga om de befattningar, beträffande vilka olika avlöningsbelopp vore fastställda för manliga och kvinnliga innehavare, medförde i detta avseende den nya lagstiftningen, så länge särskilt avgörande i motsatt riktning ej träffats, icke någon förändring. Antingen nu principen om lika lön i samma befattning vunne godkännande eller icke, vore det helt naturligt önskvärt, att denna fråga kunde avgöras, innan behörighetslagen trädde i kraft. Träffades nämligen icke i sammanhang med behandlingen av denna lag ett sådant avgörande, komme den nämnda löneprincipen att, utan särskilt beslut i sådant avseende, erhålla tillämpning beträffande vissa befattningar, beträffande andra icke.

Efter det utlåtanden över andra delen av de sakkunnigas betänkande inkommit från skilda ämbetsmyndigheter, upptogs i statsrådet den 29 juni 1921 frågan om ytterligare utredning av spörsmålet angående kvinnliga statstjänares avlönings- och pensionsförhållanden. På föredragning av chefen för finansdepartementet tillsatte Kungl. Maj:t nämnda dag en särskild kommitté för att, med förberörda sakkunnigbetänkande såsom ut-

gångspunkt, till behandling upptaga nyssnämnda spörsmål, därvid kommittén skulle äga att, i den mån den funne uppdraget därtill giva anledning, göra även andra delar av betänkandet till föremål för granskning. Kommittén antog benämningen 1921 års lönekommitté.

Utan att frågan om kvinnliga statstjänares avlönings- och pensionsförhållanden blivit slutligen utredd, framlades vid 1922 års riksdag proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, vilken lag enligt förslaget skulle träda i kraft den 1 januari 1923. I utlåtande nr 7 tillstyrkte sammansatta stats- och första lagutskottet Kungl. Maj:ts förslag med den ändring, att lagen skulle träda i kraft den dag, Konungen med riksdagen bestämde. Utskottet var nämligen av den meningen, att behörighetslagen borde vila, intill dess avlönings- och pensionsfrågorna blivit avgjorda. I första kammaren bifölls emellertid ett rent avslagsyrkande, medan andra kammaren godkände utskottets förslag. Genom kamrarnas olika beslut hade alltså frågan förfallit.

Till 1923 års riksdag framlades ånyo proposition med förslag till lag innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, därvid den av sammansatta utskottet föreslagna bestämmelsen angående lagens ikraftträdande upptogs. Med viss ändring blev behörighetslagen av 1923 års riksdag antagen. Lagen utfärdades den 22 juni 1923 (nr 249) och träder i kraft den dag, Konungen med riksdagen bestämmer.

Behörighetslagen innehåller i 1 § den bestämmelsen, att i fråga om behörighet att innehava statstjänst kvinna skall med de undantag, som i lagen angivas, vara likställd med man. Angående kvinnas behörighet att innehava prästerlig eller annan kyrklig tjänst har hänvisats till särskilt stadgande. I 2 § hava uppräknats de statstjänster, vilka ej må innehavas av kvinna. Enligt 3 § skall kvinna vara likställd med man jämväl i fråga om behörighet att innehava allmänt uppdrag, vilket icke är att hänföra till statstjänst.

Den 12 oktober 1923 avgav 1921 års lönekommitté betänkande angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden m. m. Efter en redogörelse för de sakkunnigas yttrande och förslag i lönefrågan samt däröver avgivna utlåtanden har kommittén lämnat en framställning av de utredningar i lönefrågan, som kommittén själv verkställt, ävensom rörande kvinnornas löneställning å den allmänna arbetsmarknaden. Kommittébetänkandet behandlar i övrigt i särskilda avdelningar familjeförsörjningsprincipens tillämpning i det statliga lönesystemet, kvinnliga befattningshavares pensionsålder, gift kvinnas ställning samt vissa statstjänsters reserverande för kvinnor och upptager därefter kommitténs eget yttrande i lönefrågan.

I korthet sagt går lönekommitténs förslag ut på införande i viss mån av den s. k. behovsprincipen i det statliga lönesystemet. Tjänsteman, som ej

innehar chefs- eller därmed jämförlig ställning, skulle nämligen enligt kommittéförslaget, därest han helt eller till avsevärd del underhåller eget barn av äktenskaplig börd, äga uppbära familjetillägg med vissa i förhållande till lönegradsställningen och barnens antal bestämda belopp.

Vad särskilt angår frågan om förhållandet mellan mäns och kvinnors löner, innebär kommittéförslaget, att en åtskillnad skulle förefinnas i de nuvarande lönegraderna 1—14 å den manliga löneplanen, i vilken jämväl de nuvarande kvinnliga befattningarna skulle inplaceras. För kvinnliga innehavare av befattningar i högre lönegrader skulle lönen enligt löneplanen minskas med ett belopp, motsvarande de avgifter, manlig innehavare av befattningen skolat erlägga till vederbörande änke- och pupillkassa. För samtliga kvinnliga befattningar skulle pupillpensionering införas och ombesörjas av statsverket.

Över lönekommitténs ifrågavarande betänkande hava utlåtanden inhämtats från ett nittiotal verk och myndigheter. Efter det vidare fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet, hava jämväl nämnda myndigheter avgivit utlåtanden i ärendet. Slutligen hava yttranden över betänkandet ingivits till Kungl. Maj:t från en del personalsammanslutningar.

Då i de avgivna yttrandena åtskilliga erinringar gjorts mot kommitténs förslag samt vissa ämbetsverk framställt särskilda från kommittéförslaget helt avvikande förslag, har frågan undergått ytterligare beredning inom finansdepartementet, därvid jämväl samråd ägt rum med representanter för vissa ämbetsverk och kvinnliga personalsammanslutningar. Den överarbetning av kommittébetänkandet och de avgivna yttrandena, som sålunda ägt rum, har resulterat i två alternativa förslag till lönefrågans lösning, framlagda i en inom departementet utarbetad promemoria, vilken finnes såsom bilaga fogad vid förenämnda statsrådsprotokoll över finansärenden den 31 december 1924. Över dessa förslag hava utlåtanden inhämtats från kommunikationsverken och vissa andra verk ävensom kommunikationsverkens och allmänna civilförvaltningens lönenämnder. Därjämte hava yttranden över förslagen inkommit från vissa personalsammanslutningar.

**Behovsprincipens
tillämpning.**

Innan departementschefen ingått på frågan om de kvinnliga befattningshavarnas löner i förhållande till manliga, vilken fråga ju måste betecknas såsom det centrala i detta sammanhang, har departementschefen till en början upptagit till behandling den av 1921 års lönekommitté framförda frågan angående den s. k. behovsprincipens tillämpning i det statliga lönesystemet.

Efter att härvid hava lämnat en kortfattad översikt över detta system ur synpunkten av i vad mån sagda princip vunnit tillämpning i detsamma (sid. 14—20), har departementschefen närmare redogjort för 1921 års lönekommittés förslag härutinnan samt vissa ämbetsverks, myndigheters och personalorganisationers yttranden över förslaget (sid. 23—44).

För egen del har departementschefen i fråga om sin standpunkt till berörda princip anført följande:

»Da jag nu går att angiva min egen ställning till kommitténs förslag om införande i det ordinarie statliga lönesystemet av en familjetilläggsprincip, vill jag till en början framhålla, att jag giver mitt erkännande at vissa av de synpunkter, som återopats till stöd för behovsprincipen. Så vitt jag kunnat finna, har emellertid denna princip icke fått någon nämnvärd tillämpning i vårt hittillsvarande ordinarie avlöningsystem; såsom ett uttryck för behovsprincipen i här avsedd bemärkelse kan nämligen icke anses vare sig grundsatsen, att lönen skall lämna tjänstemannen möjlighet till 'anständig bärgning' även som familjeförsörjare, eller systemet med alderstillägg. Det kan då synas i viss mån betänkligt att utan stöd av ändrade förhållanden och mitt under pågående löne-regleringar, vilka fortskridit så långt, att den övervägande delen av ifrågakommande personal erhållit sina löner nyreglerade, övergå till ett på nämnda princip grundat lönesystem. I alla händelser synes det mig saknas anledning att i förevarande sammanhang, då frågan endast gäller att på grund av behörighetslagens antagande ordna avlönings- och pensionsförhållandena för de kvinnliga befattningshavarnas vidkommande, söka föra fram till lösning ett så omstritt spörsmål som behovsprincipens tillämpning. Såsom i det följande skall visas, är nämligen ett system med familjetillägg icke behövt för att komma fram till en tillfredsställande lösning av frågan om de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden, och det synes mig tvivelaktigt, huruvida systemet över huvud kan bereda några fördelar vid lösningen av sagda fråga. Kommitténs förnämsta syftemål med ett upptagande av problemet i förevarande sammanhang synes hava varit att därigenom, med hänsyn till de statsfinansiella förhållandena, kunna i största möjliga mån begränsa statsverkets kostnader för den förestående kvinnolöneregleringen. Det oaktat skulle kommitténs förslag, slutligen genomfört, enligt kommitténs egna beräkningar medföra avsevärda kostnadsökningar. För min del har jag funnit det vara möjligt att utan upptagande av familjetilläggsprincipen bringa kvinnolönefrågan till en jämväl ur statsverkets synpunkt tillfredsställande lösning.

Om alltså familjetilläggsprincipens införande enligt min mening icke är ägnad att underlätta lösningen av frågan om de kvinnliga befattningshavarnas löneförhållanden och därför ej behöver i detta sammanhang upptagas till närmare prövning, synes det mig föreligga positiva skäl, som tala för uppskjutande av en sådan prövning. Det löne-regleringsarbete, som sedan några år pågått, torde böra bringas till slut, och de fastställda löne-regleringarna böra någon tid praktiskt prövas, innan man går att genomföra så vidlyftiga ändringar, som kommittéförslaget innebär. Största möjliga fasthet i det statliga lönesystemet bör eftersträvas, och ändringar böra ej vidtagas utan att starka praktiska skäl tala därför. Nu behöves en tid av lugn, för att de genomförda regleringarna skola hinna stabiliseras och bliva till gagn. Först när andra omständigheter nödvändiggöra en fullständig omreglering av de nuvarande lönerna och omarbetning av löneplanerna — såsom då dyrtidstilläggen eventuellt en gång skola inarbetas i lönerna — kan det vara tid att ingående överväga, huruvida familjetillägg böra upptagas i statens lönesystem.

Med min nu angivna ståndpunkt i förevarande avseende saknar jag anledning att vidare yttra mig angående familjetilläggsprincipen. Jag

kan dock ej underlåta att framhålla, hurusom man vid en eventuell framtida prövning av frågan om nämnda principers införande synes böra taga hänsyn dels till förhållandena på den allmänna arbetsmarknaden, dels ock till den ställning, som vederbörande personalgrupper intaga till frågan. Därjämte får ej förbises, att svårigheter alltid torde uppstå vid utformningen av ett lönesystem enligt behovsprincipen även i begränsad omfattning. Enligt myndigheternas så gott som samstämmiga uppfattning är kommittéförslaget i antydda avseende behäftat med brister av större eller mindre betydelse.

Då sålunda spørgsmålet om behovsprincipens lämplighet för det statliga lönesystemet ej synes böra upptagas till slutlig prövning i samband med frågan om ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden, följer härav, att de nuvarande manliga lönerna, såsom önskvärt är, kunna lämnas oberörda av sistnämnda frågas lösning.»

Lönefrågan. Sedan departementschefen härefter lämnat en kortfattad översikt över vad tidigare förekommit rörande kvinnors i statstjänst ställning i lönehänseende i vårt land ävensom rörande kvinnliga statsanställdas löneförhållanden i vissa andra länder (sid. 46—54), har departementschefen ingått på en närmare redogörelse för de förslag i fråga om ordnandet av kvinnliga befattningshavares löneförhållanden, som, i enlighet med vad förut blivit omförmålt, framlagts dels av de s. k. behörighetssakkunniga, dels av 1921 års lönekommitté (sid. 55—87).

I samband med sin redogörelse för 1921 års lönekommittés förslag har departementschefen ock närmare redogjort för de yttranden, som avgivits över förslaget av i ärendet hörda ämbetsverk och myndigheter m. fl. (sid. 88—114).

Vidare har departementschefen i detta sammanhang, med erinran att den kritik, som riktats mot 1921 års lönekommittés förslag, föranlett hans företrädare i ämbetet att med beaktande av gjorda erinringar låta inom finansdepartementet verkställa en överarbetning av kommittéförslaget, i korthet angivit grunderna för de tvenne alternativa förslag, som i anledning härav utarbetats och framlagts i förberörda promemoria ävensom redogjort för de utlåtanden, som över samma promemoria infordrats eller eljest till Kungl. Maj:t inkommit (sid. 114—129).

Efter den sålunda lämnade redogörelsen för de särskilda förslag och yttranden, som framlagts i lönefrågan, har departementschefen, med framhållande av att meningarna varit synnerligen delade angående lämpligaste sättet för frågans lösning, angivit sin egen principiella ståndpunkt till denna fråga och därvid anfört följande:

»Det bör vid denna frågas handläggning icke förbises, att utgångspunkten för densamma är behörighetslagen. Genom ifrågavarande lag har, om man bortser från vissa i lagen angivna undantag, godkänts den principen, att kvinna skall vara likställd med man i fråga om behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag. Innebörden härav är, att lagen öppnar för kvinnorna sådana befattningar, som hittills varit förbehållna män. För de kvinnor, som i enlighet härmed vinna inträde på nya om-

raden av statslivet, uppkommer fråga, huruvida avlöningen skall vid varje befattning utgå med det för manlig innehavare bestämda beloppet eller om den skall regleras efter andra grunder. Det är denna fråga, som nu skall lösas, för att behörighetslagen må kunna träda i kraft. Först i andra hand uppkommer spörsmålet, huruvida i förevarande sammanhang lönerna till nuvarande kvinnliga befattningshavare böra undergå någon ändring.

Då jag nu går att angiva min egen ställning till frågan, huruvida *blivande kvinnliga innehavare av sådana befattningar, som hittills varit förbehållna män*, skola åtnjuta de med dessa befattningar förenade, för männen avsedda avlöningsförmåner eller om ett avdrag å dessa avlöningsförmåner skall bestämmas för kvinnliga innehavare, tillåter jag mig till en början något beröra den faktiska fördelningen av statsarbetet mellan manlig och kvinnlig arbetskraft samt den sannolika inverkan, som i sådant avseende kan följa av behörighetslagen.

Då ursprungligen männen ensam ägde tillträde till statstjänsten, torde den nuvarande fördelningen av arbetet i statens tjänst mellan manlig och kvinnlig arbetskraft bäst belysas genom en erinran om de olika slag av arbeten, som efter hand kommit att anförtros åt kvinnor. I första hand togs den kvinnliga arbetskraften i anspråk inom undervisningsväsendet, ett område, som befunnits väl lämpat för kvinnorna. Av stor betydelse blev ock snart kvinnoarbetet för kommunikationsverken, där åtskilliga göromål i inntertjänsten visade sig lämpliga för kvinnor. Inom läkar- och sjukvården hava likaledes kvinnor tagits i anspråk i väsentlig omfattning. Slutligen hava inom ämbetsverken i allmänhet inrättats kvinnliga befattningar för bestridande av skriv-, expeditions-, kansli-, räkne-, kassa-, registrators- m. fl. dylika göromål. Denna utveckling med insättande av kvinnlig arbetskraft på förut manliga befattningar har alltjämt fortgått och sträckt sig till nya områden, allt efter som kvinnor befunnits kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra det förelagda arbetet. Inom åtskilliga områden av statstjänsten har den kvinnliga arbetskraften i fråga om vissa göromål så gott som fullständigt utträngt den manliga. Detta är fallet exempelvis i fråga om renskrivnings-, expeditions- samt vissa enklare räkne- och granskningsgöromål m. fl. dylika arbeten inom ämbetsverken. Beträffande åter andra grupper av uppgifter, som funnits lämpa sig för kvinnor, förekommer fortfarande manlig personal vid sidan av den kvinnliga. Så är framför allt förhållandet i fråga om postexpeditörsgöromål m. fl. sysslor inom affärsverken.

Behörighetslagens närmaste inverkan på fördelningen av manlig och kvinnlig arbetskraft inom statstjänsten torde bliva den, att utbytet av manlig arbetskraft mot kvinnlig sådan påskyndas inom de områden, där kvinnorna redan prövats och befunnits lämpliga. I den mån ett fortsatt bibehållande av manlig arbetskraft inom dylika områden icke är betingat av sakliga skäl, lär det nämligen nu mer än tillförene komma att visa sig olämpligt att söka kvarhålla sådan arbetskraft. Några omstörtande förändringar av hithörande förhållanden synes lagen dock icke komma att medföra. I en del fall torde kvinnor, som förvärvat erforderliga kvalifikationer och i övrigt visat sig skickade att handhava arbetsuppgifter inom nu för män förbehållna tjänsteområden, komma att erhålla anställning inom dessa nya områden. Efter hand vinnes sålunda erfarenhet om den kvinnliga arbetskraftens användbarhet över huvud inom nya grenar av förvaltningen, och efter denna erfarenhet kan organisationen anpassas.

Då nu kvinnorna i princip fått tillträde till statstjänstens olika områden och det gäller att träffa avgörande angående deras löneställning i de till

dessa områden hörande befattningarna, har det för mig framstått såsom ett viktigt önskemål att söka ernå avlöningsbestämmelser av så enkel struktur och så tydlig avfattning, att berättigade klagomål icke kunna uppstå angående ojämnheter och svårigheter vid bestämmelsernas tillämpning. Jag äger en nog så livlig erfarenhet av det tidsödande arbete, som måste offras på tillämpningen av de nuvarande avlöningsbestämmelserna, och jag kan därför ej medverka till ett ytterligare komplicerande av lagstiftningen på detta område utan vill söka ernå så enkla linjer som möjligt inom statens avlöningsväsen. Största enkelhet och reda vinnes obestriddligen genom att för kvinnor tillämpa samma avlöningsbestämmelser som för män.

Bedömes frågan om kvinnornas löneställning ur principiell synpunkt, måste man, på sätt jämväl behörighetssakkunniga yttrat, taga i betraktande den inverkan på hithörande förhållanden, som behörighetslagen medfört. Då denna lag ger uttryck åt en allmän likställighet mellan män och kvinnor i statens tjänst, läser konsekvensen fordra, att tävlan till statens tjänster får ske på lika villkor, d. v. s. med samma rättigheter och skyldigheter för kvinna som för man. En dylik uppfattning leder obestriddligen fram till den ståndpunkten, att i en och samma befattning avlöningen måste vara lika, vare sig tjänsten innehaves av en man eller av en kvinna.

Om jag alltså av de orsaker, jag nu angivit, finner mig böjd att vid lösningen av förevarande avlöningsfråga tillstyrka en tillämpning av likalönsprincipen med den innebörd, jag här givit åt densamma, vill jag dock ingalunda lämna åsido erforderliga hänsyn till statsfinansiella förhållanden eller till övriga omständigheter, som skäligen böra öva inflytande på spörsmålet i fråga.

När jag då går att granska lönekommitténs motivering för en löneskillnad mellan man och kvinna, vill jag till en början framhålla, att kvinnornas ställning i pensionshänseende och statens övertagande av kvinnliga befattningshavares familjepensionering äro spörsmål, vilka — såsom jag i det följande skall närmare utveckla — kunna på ett tillfredsställande sätt lösas utan sammankoppling med själva lönefrågan och fördenskull icke synas böra öva inflytande på denna.

Vad vidare angår den mannen i allmänhet åliggande försörjningsplikten och värnplikten, som av lönekommittén åberopats såsom skäl för en löneskillnad mellan man och kvinna, ansluter jag mig till den uppfattning, som gemenligen kommit till uttryck i de avgivna yttrandena, eller att hänsyn till nämnda förhållanden icke böra få leda till någon allmän lönesnedsättning för statens kvinnliga befattningshavare, så länge icke en dylik snedsättning införts för manliga befattningshavare, vilka äro utan försörjningsplikt eller blivit befriade från värnplikt. Frågan, i vad mån familjeförsörjare och värnpliktiga böra genom statens försorg i en eller annan form beredas förmåner framför andra medborgare, äger för övrigt, på sätt från olika håll gjorts gällande, betydelse icke blott för statens befattningshavare utan för befolkningen i dess helhet och synes därför icke böra föras fram till lösning annat än i berörda större sammanhang.

De av kommittén för den föreslagna löneskillnaden angivna skäl, som härefter återstå, äro kvinnornas större sjuklighet, förhållandet mellan mäns och kvinnors arbetsprestationer samt förhållandet mellan männens och kvinnornas löneställning på den allmänna arbetsmarknaden. Vål hava de av kommittén verkställda statistiska utredningarna för de undersökta fallen visat en genomsnittligt något större sjuklighet för kvinnliga än för manliga befattningshavare. Det synes emellertid tvivelaktigt, huruvida ur dessa utred-

ningar kunna dragas några giltiga slutsatser beträffande sjuklighetsförhållandenas framtida inverkan på den kvinnliga arbetskraftens allmänna värde. Än mera osäkra äro de antaganden, som kunna byggas på kommitténs utredningar rörande kvinnornas arbetsprestationer i förhållande till männens. Däremot är kvinnornas lägre löneställning i förhållande till männen å den allmänna arbetsmarknaden en ganska allmän företeelse, som man icke läser kunna undgå att räkna med.

Den fråga, som då inställer sig och som även av lönekommittén uppställt, är den, huruvida under angivna förhållanden likalönsprincipens tillämpning vid kvinnolönefrågans lösning skulle för statsverket medföra ökade kostnader för en viss arbetsprestation. Kommittén har ansett så bliva händelsen och har på den grund funnit sig böra föreslå en viss procentuell skillnad mellan manlig och kvinnlig lön. Såsom jag redan framhållit, är jag fullt ense med kommittén därom, att erforderlig hänsyn bör tagas till statsfinansiella synpunkter; skulle hänsyn av sådan art kräva, att lägre lön bestämdes för kvinna än för man i en och samma befattning, kunde onekligen skäl föreligga att låta de principiella synpunkterna vika. Enligt min mening behöver man emellertid ej ur nu antydda synpunkter tillgripa en dylik utväg.

Stannar man till en början inför de högre befattningarna, nämligen de i nuvarande 15:e—20:e lönegraderna, har redan lönekommittén föreslagit en tillämpning av likalönsprincipen. Beträffande dessa befattningar torde alltså kommittén förutsätta, att en sådan prövning äger rum vid anställning och befordran, att den, som före eventuella medsökande är skickad att sköta ifrågakommande befattning, också erhåller befattningen, samt att, där med tillämpning av dylika grundsatser en kvinna blir innehavare av befattningen, henne kan tilldelas samma lön som en man, utan att till befattningen hörande arbetsprestationer ställa sig dyrare för statsverket, än om någon av de manliga sökandena erhållit befattningen.

Men om en anställnings- och befordringsordning sådan som den nyss berörda kan giva staten tillräckliga garantier i förevarande avseende, då det gäller högre befattningar, ligger det nära till hands att räkna med enahanda möjlighet i fråga om de övriga manliga befattningar, vilka nu skulle öppnas för kvinnor. Det lär nämligen med fog kunna antagas, att, i den mån kvinnor söka sig in på dessa områden, en noggrann prövning av aspiranternas kvalifikationer och personliga lämplighet måste äga rum. Om, efter det en sådan prövning skett, befattningen lämnas åt en kvinna, är man förvisso berättigad antaga, att hennes arbetsprestationer skola bliva av minst samma värde som de manliga medsökandenas, vadan också likalönsprincipen bör kunna utan statsekonomiska risker tillämpas.

Av de nuvarande manliga befattningarna torde åtminstone till en början företrädesvis sådana komma att beklädas med kvinnor, som i avseende å göromålens art äro jämförliga eller besläktade med de nuvarande kvinnliga befattningarna. I första hand lära de befattningar, vilka hava sin motsvarighet inom den nuvarande kvinnliga tjänsteförteckningen, såsom postexpeditörs- och kontorskrivarbefattningar samt även telegrafassistent- och vissa andra befattningar vid affärsverken, bliva föremål för eftersträvan från kvinnornas sida. Särskilt när det gäller dylika områden, är behörighetslagen ägnad att aktualisera spörsmålet, huruvida och i vad mån ett successivt utbyte av den dyrare manliga arbetskraften mot kvinnlig bör äga rum. Sedan den nu förestående löneregleringen genomförts, torde fördenskull en allmän eftersyn böra företagas, i syfte att sådana organisationsändringar av angivet slag, vilka kunna anses vara att anbefalla nr statsverkets synpunkt, också bliva i möjligaste

mån vidtagna. Jag erinrar i detta sammanhang, att generalpoststyrelsen samtidigt med sitt yttrande över förberörda inom finansdepartementet upprättade promemoria ingått till Kungl. Maj:t med ett förslag i syfte, bland annat, att begränsa antalet befattningar i den nuvarande manliga postexpeditörsgraden och samtidigt avskilja vissa enklare postexpeditörsgöromål för att överlämnas till en nyinrättad befattning under den nuvarande kvinnliga postexpeditörsgraden. På nu antytt sätt och allt eftersom erfarenhet vinnes angående den kvinnliga arbetskraftens användbarhet på olika områden, bör möjligheten och lämpligheten av att i större utsträckning tillgodogöra sig denna arbetskraft för statstjänsten göras till föremål för undersökning.

Såsom av det förut anförda framgår, kan jag alltså icke finna lönekommitténs förslag om olika lön för man och kvinna i befattning, vartill kvinna genom behörighetslagen erhållit tillträde, tillräckligt motiverat.

Lönekommittén och de myndigheter, vilka i likhet med kommittén tänkt sig kvinnornas lönefråga ordnad på det sätt, att — åtminstone inom viss del av löneplanen — i varje befattning en lön skulle utgå för man och en lägre lön för kvinna, torde emellertid egentligen haft för ögonen icke de mer eller mindre fåtaliga fall, då kvinnor efter behörighetslagens ikraftträdande komma att intränga på nya områden av statslivet, utan *de nuvarande kvinnliga befattningarna*, vilka omedelbart spela en mera betydande roll för frågans statsfinansiella sida.

Ifrågavarande kvinnliga befattningshavare hava erhållit sina befattningar med de avlöningsförmåner, som för dem äro bestämda, och då dessa förmåner i stort sett äro goda i jämförelse med den allmänna arbetsmarknadens löner samt några rekryteringssvårigheter icke yppat sig eller kunna förväntas uppstå, saknas enligt min mening giltig anledning att vid den omreglering av lönerna för dessa befattningshavare, som kan behöva vidtagas i samband med behörighetslagens sättande i kraft, bereda dem någon avsevärd löneförhöjning. Härutinnan är jag således fullt ense med lönekommittén.

Då behörighetslagen, såsom förut sagts, egentligen endast förutsätter, att bestämmelser träffas angående avlöningen till blivande kvinnliga innehavare av sådana befattningar, som nu äro förbehållna män, kan man fråga sig, huruvida över huvud taget någon ändring är påkallad för de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas vidkommande. Såsom av det föregående inhämtas, hava också vissa ämbetsverk påyrkat, att lönerna för dessa befattningshavare lämnas orubbade och att sålunda den nuvarande kvinnliga löneplanen bibehålles oförändrad. Skulle så ske, uppkomme emellertid vissa olägenheter, som enligt min tanke böra undvikas. Då de manliga och kvinnliga löneplanerna äro byggda på olika sätt med framför allt högre ortstillägg i den förra än i den senare, kan detta låta sig försvaras, så länge allenast män äga tillträde till den förra och allenast kvinnor till den senare. När ifrågavarande gräns med behörighetslagens ikraftträdande bortfaller samt kvinnor vinna inträde på den manliga löneplanens område och män på den kvinnliga löneplanens område, finnes det ej längre någon rationell grund för den nuvarande skillnaden i löneplanernas konstruktion. På grund härav bör enligt min mening likhet råda mellan män och kvinnor även så till vida, att de nuvarande kvinnliga befattningarna inplaceras i ett lönesystem, som är uppbyggt på samma grunder som det nuvarande manliga. Det säger sig självt, att man då, på sätt jämväl lönekommittén föreslagit, väljer den manliga löneplanen och till denna överflyttar de nuvarande kvinnliga befattningarna.

Vid den inplacering av de nuvarande kvinnliga befattningarna a den manliga löneplanen, som alltså skall företagas, kunna, på sätt av det föregående framgår, två skilda metoder komma under öfvervägande. Dessa metoder hava kommit till uttryck i de alternativa förslag, I och II, som framlagts i förenämnda, inom finansdepartementet utarbetade promemoria. Utgångspunkten vid båda förslagen har varit den, att någon anledning till mera betydande avlöningsförhöjningar för de nuvarande kvinnliga befattningshavarna icke föreligger, men det har å andra sidan — på grund av den manliga löneplanens olika byggnad mot den nuvarande kvinnliga och främst med hänsyn till att de ifrågakommande manliga lönegraderna innehålla fem löneklasser mot allenast fyra i de nuvarande kvinnliga lönegraderna — icke kunnat undgås, att öfver så gott som hela linjen vissa löneförhöjningar uppkommit, särskilt i den nya femte löneklassen. I detta avseende giva de båda alternativa förslagen i stort sett samma resultat. Skillnaden dem emellan ligger däri, att inplaceringen enligt alternativ I direkt skett till sådana lönegrader, att löneställningen, som helt nyligen undergått prövning i vanlig löneregleringsväg, skulle bli i det väsentliga oförändrad, medan inplaceringen enligt alternativ II i allmänhet ägt rum till sådana lönegrader, i vilka manliga befattningar med i huvudsak samma eller motsvarande arbetsuppgifter äro till finnandes, varefter inom dessa lönegrader bestämts en omkring 8 procent lägre lön (B-lön) för de inplacerade kvinnliga befattningarna än för de nuvarande manliga. Alternativ II ansluter sig principiellt till samma system, som lönekommittén föreslagit, medan alternativ I är en tillämpning av de principer, som kommit till uttryck i vissa ämbetsverks utlåtanden, då närmast medicinalstyrelsens, telegrafstyrelsens, järnvägsstyrelsens och riksräkenskapsverkets.

Vad angår den reella skillnaden mellan de två alternativen torde man kunna påstå, att denna i och för sig är skäligen ringa. Om, såsom lönekommittén föreslagit och jämväl från kvinnohåll livligt påyrkats, manlig innehavare av en nuvarande kvinnlig befattning också skulle få åtnöjas med den lägre lönen (B-lön), komme ju även alternativ II att för ifrågavarande befattningars del innebära en tillämpning av principen om lika lön till man och kvinna i samma befattning. Kvar stode här efter blott en något högre lönegradsplacering i alternativ II utan att därmed följde högre löneställning. Att av denna anledning föredraga alternativ II framför alternativ I bör enligt min mening icke ifrågakomma.

Giva alltså de båda alternativen ungefär samma praktiska resultat för det närvarande, torde emellertid den framtida utvecklingen bli olika, allteftersom man väljer det ena eller andra alternativet. Enligt alternativ I hava de kvinnliga befattningarna fått den placering inom löneplanen, som ungefär motsvarar den nuvarande, efter noggrant öfvervägande givna löneställningen, och vid en dylik placering torde få förbli. Med alternativ II däremot skulle förvisso komma att förenas krav på borttagande av det för detta fall tänkta avdraget, något som skulle innebära, att kvinnorna utan vidare erhöles en löneförhöjning motsvarande skillnaden mellan A-lön och B-lön. Det torde vara tillräckligt att i detta avseende erinra om de förbehåll i sådan riktning, som gjorts av samtliga kvinnoorganisationer, och det stöd, dylika krav vunnit genom uttalanden av lönenämndernas majoriteter.

Om det med hänsyn till nu angivna förhållanden är förklarligt, att kvinno-sammanslutningarna förordat alternativ II, så skulle å andra sidan detta alternativ, därest det bleve av statsmakterna godkänt allenast under förutsättning, att den härmed givna löneställningen icke komme att rub-

bas genom avdragets borttagande, leda till ur kvinnosynpunkt icke önskvärda konsekvenser. Därigenom bleve nämligen regeln om lägre lön till kvinna än till man å nuvarande manliga befattningar för framtiden bestående, varmed likställighet i löneavseende mellan manlig och kvinnlig befattningshavare vore uppgiven.

Med hänsyn till vad jag sålunda anført, och då jag, på sätt förut sagts, finner övervägande skäl tala för att man söker vinna tillämpning av principen om lika lön till man och kvinna i samma befattning, kan jag icke förorda en lösning av lönefrågan för de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas vidkommande enligt alternativ II utan ansluter mig till de grunder, varpå alternativ I är byggt. Såsom jag förut antytt, äger ock sistnämnda alternativ samt de principer, varpå detsamma vilar, ett avgjort företräde i lönetekniskt hänseende, då detsamma dels uppfyller kraven på enkelhet och reda, dels giver möjlighet att inom löneplanens hela område tillämpa ett enhetligt och rationellt system. Vid mitt ställningstagande till denna fråga hämtar jag ock stöd i det förhållandet, att man inom vederbörande ämbetsverk i allmänhet föredragit alternativ I.»

Den nya löneplanen och befattningarnas placering å densamma.

Löneplanen.

Sedan departementschefen härefter omförmält, hurusom uti de båda alternativa förslag till lönefrågans lösning, som innefattas i förutberörda, inom finansdepartementet utarbetade promemoria, den nuvarande manliga löneplanen förutsatts skola på visst sätt kompletteras, har departementschefen något uppehållit sig vid den avsedda gemensamma löneplanens allmänna konstruktion, varvid en kortare redogörelse lämnats för de förslag till utbyggnad av den manliga löneplanen, som tidigare framkommit. Härvid har departementschefen bland annat omförmält, att i ett inom finansdepartementet utarbetat förslag till revision av de för allmänna civilförvaltningen gällande avlöningsbestämmelserna den manliga löneplanen blivit så kompletterad, att skillnaden mellan lönegraderna i den manliga löneplanen (avd. B) genomgående blivit en löneklass, varjämte löneplanen uppåt utökats med två lönegrader.

I fråga om sin egen ståndpunkt beträffande den blivande gemensamma löneplanens konstruktion har departementschefen, under erinran, att den av 1921 års lönekommitté föreslagna gemensamma löneplanen med allenast tre löneklasser inom varje lönegrad jämte därtill hörande femåriga tidsintervaller varit avsedd att för familjeförsörjarnas del kombineras med särskilda familjetillägg, anført, att, då han icke funnit sig kunna förorda systemet med familjetillägg, han icke heller kunnat ansluta sig till kommitténs förslag till löneplan. Enligt departementschefens mening, vore det angeläget, att i förevarande sammanhang inga sådana ändringar genomfördes i den nuvarande manliga löneplanen, som skulle medföra förändrade avlöningsförmåner för befattningshavarna.

Däremot har departementschefen ansett en komplettering av den nuvarande manliga löneplanen böra genomföras i samband med den nu föreliggande frågans lösning. Härom har departementschefen anført följande:

»Såsom redan av vissa ämbetsverk framhållits i deras yttranden rörande den ifrågasatta avlöningsrevisionen, måste i alla händelser lösningen av

lönefrågan för de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas vidkommande medföra en utbyggnad av den manliga löneplanen nedåt med det antal lönegrader, som erfordras för inpassande i denna löneplan av de lägsta kvinnliga befattningshavarna. Då detta medför en genomgående omnumrering av lönegraderna, har det synts mig riktigt, att i detta sammanhang en komplettering av löneplanen genomföres även så till vida, att lönegrader, vilka enligt systemet skulle upptagas i planen, men icke där återfinnas, nu införas. En direkt anledning till komplettering av löneplanen finner jag ock ligga däri, att en riktigare inplacering av de nuvarande kvinnliga befattningarna å den manliga löneplanen genom denna åtgärd möjliggöres.

Om jag sålunda förordar ett införande i löneplanen av de lönegrader, vilka, ehuru de hittills icke kommit till användning, likväl tillhöra det system, efter vilket löneplanen är uppbyggd, har jag däremot icke funnit anledning att i förevarande sammanhang i löneplanen upptaga jämväl de två lönegrader, som enligt förberörda revisionsförslag skulle med nummerbeteckning 27 och 28 tillfogas ovanför den nuvarande 20:e lönegraden. En dylik utbyggnad bör nämligen enligt min mening icke äga rum, innan oavvisligt behov av dessa lönegrader uppstått.

Den utbyggnad nedåt av den nuvarande manliga löneplanen, som erfordras för att möjliggöra ett överflyttande till denna löneplan av de lägsta kvinnliga befattningarna, omfattar fyra nya löneklasser och lika många lönegrader. Skillnaden å A-ort mellan envar av de nya löneklasserna har satts till 120 kronor eller samma belopp, som utgör differensen mellan de sex första löneklasserna å den nuvarande manliga löneskalan. Den graderade skalan för dyrortstilläggens beräkning har likaledes utökats nedåt. På så sätt har den nuvarande manliga löneplanen erhållit en systematisk utbyggnad nedåt.

I 9 § av löningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk skulle alltså i stället för de nuvarande avdelningarna B och C av löneplanen införas en avdelning, betecknad B, innehållande den på föreslaget sätt utbyggda och fullständiga löneplanen. Denna avdelning kommer att omfatta 33 löneklasser, fördelade på 30 lönegrader. Jag förutsätter, att, därest mitt förslag vinner bifall, motsvarande anordning träffas jämväl i fråga om det för kommunikationsverken gällande avlöningsreglementet.»

Departementschefen har härefter övergått till att redogöra för sitt förslag till inplacering av de särskilda kvinnliga befattningarna å den av honom förordade nya gemensamma löneplanen, vilket förslag med få undantag överensstämmer med den i promemorians alternativ I föreslagna inplaceringen.

De nuvarande kvinnliga befattningarnas inplacering å den gemensamma löneplanen.

De nuvarande kvinnliga befattningarna hava av departementschefen inordnats å den nya löneplanen på följande sätt:

De till 1:a kvinnliga lönegraden hörande befattningarna skrivbiträde vid allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken samt vaktfru vid fängvårdsstaten och statens tvångsarbetsanstalter hava hänförts, den förra, till den nya löneplanens 2:a lönegrad och den senare till dess 1:a lönegrad.

Befattningarna kontorsbiträde vid allmänna civilförvaltningen och kom-

munikationsverken, stationsmästare av klass 3 vid postverket, biträde vid sjökarteverket samt sköterska och tvättförestånderska av 2:a klass vid hospitalsstaten, vilka befattningar för närvarande äro hänfödda till 2:a kvinnliga lönegraden hava inplacerats uti den nya löneplanens 4:e lönegrad, med undantag dock för de två sistnämnda, som inordnats i 3:e lönegraden.

Av de till 3:e kvinnliga lönegraden hörande befattningar, nämligen kanslibiträde vid allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken, stationsmästare av klass 2 vid postverket, rikstelefonist vid telegrafverket, första vaktfrau vid fångvårdsstaten och statens tvångsarbetsanstalter, husmoder vid statens uppföstringsanstalt å Bona, befattningarna kameralbiträde, översköterska, arbetsförestånderska, bageriförestånderska, köksförestånderska av 2:a klass, och tvättförestånderska av 1:a klass vid statens hospital och asyler samt befattningen ritbiträde vid sjökarteverket och rikets allmänna kartverk, hava befattningarna kanslibiträde, stationsmästare av klass 2 och ritbiträde inplacerats i nya 7:e lönegraden. Kvinnligt kameralbiträde har ansetts kunna utgå ur hospitalens stater, enär för närvarande manlig kameralbiträdesbefattning finnes placerad i nuvarande 4:e lönegraden (nya 8:e lönegraden). Samtliga övriga till 3:e kvinnliga lönegraden hörande befattningar hava inpassats å den nya löneplanens 6:e lönegrad.

Kassör vid telegrafverket, förestånderska av 2:a klass och köksförestånderska av 1:a klass vid hospitalsstaten samt laboratoriebiträde av 2:a klass vid statens provningsanstalt, nu hänförliga till 4:e kvinnliga lönegraden, återfinnas i den nya 7:e lönegraden.

Samtliga till den 5:e kvinnliga lönegraden hänförliga befattningar, nämligen kontorsskrivare och ritare vid allmänna civilförvaltningen och kommunikationsverken, postexpeditör, telegrafist och vaktföreståndare vid telegrafverket, kassörska vid hospitalsstaten, laboratoriebiträde vid kontrollstyrelsen samt laboratoriebiträde av 1:a klass vid statens provningsanstalt hava inordnats i den nya löneplanens 11:e lönegrad.

Uti 6:e kvinnliga lönegraden finnas för närvarande följande kvinnliga befattningar inplacerade, nämligen förste postexpeditör vid postverket, förste kassör, förste telegrafist och förste vaktföreståndare vid telegrafverket, bokhållare vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk, kassör och bokhållare vid statens vattenfallsverk, assistent vid fångvårdsstaten och statens tvångsarbetsanstalter, kanslist i utrikesdepartementet och vid beskickningarna samt förestånderska av 1:a klass vid hospitalsstaten. Ifrågavarande befattningar hava utan undantag hänförts till den nya löneplanens 12:e lönegrad.

Den till 7:e kvinnliga lönegraden hörande befattningen postmästare av klass 4 och den till 8:e kvinnliga lönegraden hänfödda befattningen postmästare av klass 3 hava av departementschefen icke ansetts nu böra inplaceras å den nya löneplanen i avvaktan på lösningen av frågan om postkontorens klassificering. De till 7:e resp. 8:e kvinnliga lönegraden hänförliga befattningarna telegrafkommissarie av klass 6 och telegrafkommissarie

av klass 5 hava inordnats, den förra i den 15:e och den senare i den 17:e lönegraden av den nya gemensamma löneplanen. Till sistnämnda lönegrad har ock hänförs den nu i 8:e kvinnliga lönegraden placerade katalogredaktionsbefattningen vid telegrafverket.

Vad beträffar spörsmålet om vissa statstjänsters reserverande för kvinnor, i fråga om vilket spörsmål redogörelse lämnats å sid. 158—163 i statsrådsprotokollet, har departementschefen i likhet med 1921 års lönekommitté ansett, att, sedan man och kvinna i allmänhet blivit likställda med avseende å rätt att innehava statstjänst, de nuvarande kvinnliga befattningarna borde i regel öppnas för män, och att allenast sådana tjänster borde förbehållas kvinnor, vilkas natur krävde, att de besattes uteslutande med kvinnor.

Vissa stats-
tjänsters
reserverande
för kvinnor.

Det har nämligen synts departementschefen principiellt riktigast, att, då genom behörighetslagens antagande inga andra tjänster förbehållits män än sådana, vilka med hänsyn till de därmed förenade göromålen vore av beskaffenhet att böra obetingat besättas med män, några andra tjänster icke borde reserveras för kvinnor än sådana, som vore av den art, att de ostridigt borde innehavas av kvinnor. I övrigt har departementschefen vid sitt ställningstagande till här föreliggande spörsmål icke kunnat undgå att taga hänsyn till det förhållandet, att flertalet av de ämbetsverk, som i sina utlåtanden över lönekommitténs betänkande uttalat sig i förevarande del, anslutit sig till kommitténs uppfattning.

De uteslutande för kvinnor avsedda befattningarna skulle i enlighet med departementschefens åsikt bliva vaktfru och första vaktfru vid fångvårdsstaten och statens tvångsarbetsanstalter samt vissa befattningar, tillhörande sjukvårds- och ekonomipersonalen vid statens hospital och asyler, nämligen förestånderska av 1:a och 2:a klass, sköterska och översköterska, arbetsförestånderska, bageriförestånderska, köksförestånderska av 1:a och 2:a klass ävensom tvättförestånderska av 1:a och 2:a klass. Hit skulle ock hänföras befattningen husmoder vid statens uppfostringsanstalt å Bona. Jämväl en del befattningar, vilkas beteckning enligt departementschefens förslag icke uttryckligen angäve dem som speciellt kvinnliga tjänster, syntes böra besättas allenast med kvinnor. I den mån härför erfordrades, att de uttryckligen förbehölles kvinnor, syntes beslut därom få för varje särskilt fall meddelas i vanlig statsregleringsväg.

Vidkommande härefter frågan om gift kvinnas ställning i statstjänst har departementschefen i likhet med 1921 års lönekommitté varit av den uppfattningen, att de i gällande avlöningsbestämmelser intagna särskilda föreskrifterna i fråga om gift kvinnas ställning i statstjänst icke kunde bibehållas, efter det behörighetslagen trätt i tillämpning. Emellertid har departementschefen i likhet med kommittén ävenledes ansett, att vissa åtgärder äro erforderliga för att undvika eller åtminstone minska de olägenheter ur tjänstesynpunkt, som otvivelaktigt kunde komma att uppstå, då gift kvinna enligt behörighetslagens bestämmelser utan inskränkning medgivits samma

Gift kvinnas
ställning i
statstjänst.

rätt med avseende å innehav av statstjänst, som skall tillkomma ogift kvinna. Departementschefen har sålunda ansett sig böra tillstyrka, att i stället för de i 4 § av gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen meddelade bestämmelserna intoges ett stadgande av innebörd, kommittén föreslagit.

I fråga om detta stadgande hade kommittén anfört följande:

»Kommittén har efter överbägande av de skilda möjligheter, som här framställa sig, funnit en lösning av föreliggande spörsmål kunna vinnas genom att sådan kvinnlig befattningshavare, å vilken stadgandet skulle komma att äga tillämpning, förklaras skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som vederbörande myndighet eller, där denna saknar behörighet att meddela tjänstledigheten, Kungl. Maj:t med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner nödigt meddela.

Enligt kommitténs mening torde behov näppeligen föreligga att göra en dylik bestämmelse tillämplig på gifta men barnlösa kvinnor. Å andra sidan kan emellertid — såsom de sakkunniga ävenledes påpekat — en änka eller fränskild hustru med barn under sin vårdnad i lika hög grad som den gifta kvinnan vara bunden av åligganden i hemmet. Följdriktigheten torde därför bjuda att låta ifrågavarande stadgande gälla jämväl en sådan befattningshavare, och synes stadgandets tillämpning kunna knytas just till vårdnadsskyldigheten. Med den formulering, bestämmelsen erhållit i kommitténs förslag, blir den alltså i förekommande fall tillämplig även på ogift kvinnlig befattningshavare.

Vårdnadsskyldigheten äger enligt gällande lag bestånd, till dess barnet fyllt 21 år. Då det emellertid i normala fall huvudsakligen är under minderårigheten, som vårdnaden om barnet kan väntas försvåra moderns tjänstgöring, torde en lägre åldersgräns böra bestämmas. Kommittén har funnit densamma lämpligen kunna sättas till fyllda 15 år eller samma ålder, som i ett flertal författningar uppställts som gräns för minderårighet.»

I fråga om avlöningsförmåner till gift kvinnlig befattningshavare under dylik fullständig eller partiell ledighet har kommittén yttrat:

»För vinnande av ett enhetligt förfaringssätt anser kommittén, att vissa särskilda föreskrifter rörande det avdrag å avlöningen, som kvinnlig befattningshavare må under här avsedd tjänstledighet vidkännas, böra av Kungl. Maj:t meddelas i tillämpningsbestämmelserna till avlöningsreglementena. Enligt kommitténs mening bör det s. k. D-avdraget här komma i tillämpning och befattningshavaren således vid full tjänstledighet avstå samtliga avlöningsförmåner och vid partiell tjänstledighet äga uppbära allenast den på tjänstgöringstiden belöpande delen av avlöningen. Skulle befattningshavare drabbas av sjukdom under tid, då full tjänstledighet åtnjutes, böra givetvis de i civila avlöningsreglementet 16 § 1 mom. (2 mom. enligt kommitténs förslag) och häremot svarande stadganden i övriga reglementen ej få träda i tillämpning. Vid partiell tjänstledighet bör i dylikt fall sjukavlöning utgå endast i proportion till den vederbörande åliggande tjänstgöringen.

Då det icke ansetts skäligt, att gift kvinna vid sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd, allenast får vidkännas det förhållandevis ringa avdrag, som vid sjukdom tillämpas enligt 16 § 1 mom. (2 mom. enligt kommitténs förslag), har i nämnda stadgande undantag

gjorts för ifrågavarande fall. För sådan händelse komma alltså bestämmelserna i 17 § att vinna tillämpning, vilket innebär, att, därest gällande tillämpningsföreskrifter i denna del ej ändras, befattningshavaren kommer att under i regel tre månader få vidkännas s. k. C-avdrag och för tid därutöver s. k. D-avdrag.»

Till vad kommittén sålunda i nu berörda hänseenden föreslagit har departementschefen ock uttalat sin anslutning.

I nära samband med spörsmålet om ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas löneförhållanden står frågan om de kvinnliga tjänstehavarnas ställning i pensionshänseende efter behörighetslagens ikraftträdande. Detta spörsmål har varit föremål för utredning dels av behörighetssakkunniga och 1921 års lönekommitté, dels ock av 1921 års pensionskommitté.

De kvinnliga befattningshavarnas pensionsförhållanden.

Beträffande den egna pensioneringen hava behörighetssakkunniga ansett en viss åtskillnad böra bibehållas mellan manliga och kvinnliga befattningshavare. Sålunda hava de sakkunniga i fråga om pensionsåldern funnit sig förhindrade att för närvarande tillstyrka en så vittgående förändring, som kunde följa av en fullständig likställighet mellan manlig och kvinnlig befattningshavare. Emellertid hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att hinder icke borde möta att föreslå en höjning av den normala pensionsåldern för kvinnor från 60 till 62 år. Vidare hava de sakkunniga, under förutsättning av bifall till deras förslag om lika lön för man och kvinna i samma befattning, funnit vissa åtgärder erforderliga för att undvika den statsverkets merkostnad för pensioneringen, som skulle uppstå på grund av dels den lägre pensionsåldern och det lägre antalet föreskrivna tjänstår för kvinnlig tjänsteman, dels ock den högre kvinnliga medellivslängden. Med avseende å antalet tjänstår hava de sakkunniga ansett, att detta borde, såsom fallet är vid kommunikationsverken på grund av bestämmelserna i 1920 års tjänstepensionslag, fastställas lika jämväl för befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen. Den ökning i pensioneringskostnaderna åter, som hade sin grund i den högre kvinnliga medellivslängden, borde kompenseras därigenom, att den kvinnliga tjänstehavaren erlade en högre pensionsavgift. Under förutsättning av lika lön men olikhet i pensionsåldern borde pensionsavgiften för kvinnlig befattningshavare i förhållande till manlig innehavare av samma befattning enligt en genom de sakkunniga verkställd utredning ökas med 10 procent jämte ytterligare 25 procent för varje år, varmed den kvinnliga pensionsåldern understeg den för manlig befattningshavare stadgade.

Tjänstepensioneringen.

Jämväl 1921 års lönekommitté har varit av den uppfattningen, att en höjning av den allmänna pensionsåldern för de kvinnliga statstjänstemännen vore motiverad. Kommittén har emellertid ansett sig kunna gå något längre än behörighetssakkunniga i fråga om höjning av kvinnornas pensionsålder; och har kommittén, efter övervägande av de skilda möjligheter, som härvid erbjudit sig, funnit sig böra föreslå en normal åtskillnad mellan mäns och kvinnors pensionsålder av 3 år.

Såsom ett korrektiv mot att i enstaka fall en befattningshavare vid äldre år kvarstår i sin befattning, oaktat hans arbetsförmåga i alltför hög grad försvagats, har kommittén föreslagit vissa bestämmelser, åsyftande en skärpning av gällande föreskrifter angående förtidspensionering.

I fråga om pensionsunderlag och pensionsavgifter har kommittén föreslagit, att för de befattningar, för vilka lön skulle utgå med de i kommitténs löneplan upptagna lönebelopp, minskade med vissa procent, jämväl pensionsunderlag och pensionsavgifter skola undergå däremot svarande reduktion. Då alltså pensionsunderlag och pensionsavgifter skulle i förhållande till lönen bestämmas efter samma grunder för kvinna som för man, komme kvinnliga befattningshavare att undgå den ökning i pensionsavgifter, som eljest skulle följa av deras lägre pensionsålder och längre medellivslängd. Den härav föranledda fördyringen av kvinnornas pensionering har kommittén tänkt sig skola täckas genom det för nuvarande kvinnliga befattningar av kommittén påyrkade procentuella löneavdraget.

I motsats härtill har 1921 års pensionskommitté ansett betänkligheter ej böra möta mot en höjning av den normala kvinnliga pensionsåldern till 67 år eller samma ålder, som utgör den nu för manliga befattningshavare i allmänhet gällande pensionsåldern. I fråga om motiveringen härför torde få hänvisas till sid. 179 i merberörda statsrådsprotokoll den 31 december 1924. Vidare har kommittén, med förmälan, att kommittén, som för egen del i lönefrågan anslöte sig till den s. k. likalönsprincipen, vid utarbetande av sitt förslag till ordnande av de kvinnliga befattningshavarnas pensionering utgått från att nämnda grundsats komme till genomförande, anført, att kommittén under sådan förutsättning förordade, att jämväl i avseende å pensionsunderlag likställighet genomfördes mellan manliga och kvinnliga innehavare av samma befattning. Skulle däremot, på sätt t. ex. 1921 års lönekommitté föreslagit, en viss differentiering införas mellan manlig och kvinnlig avlöning, syntes det kommittén, att åtskillnad borde genomföras för manliga och kvinnliga befattningshavare även i fråga om pensionsunderlagens belopp.

Under förutsättning att pensionsålder och pensionsunderlag bleve lika för män och kvinnor, har kommittén ej funnit skäl föreslå någon skiljaktighet dem emellan i avseende å pensionsavgifterna. Den faktor, som vid i övrigt lika förhållanden fördyrade kvinnornas pensionering i jämförelse med männens, nämligen den högre kvinnliga medellivslängden, borde enligt kommitténs förmenande kunna uppvägas på annat sätt än genom höjning för kvinnornas del av ifrågavarande avgifter. Pensionskommittén har för egen del förordat den av 1921 års lönekommitté för kvinnliga befattningshavare i 15:e och högre lönegrader föreslagna anordningen, att befattningshavaren skulle vidkännas ett avdrag, motsvarande de avgifter, som manlig innehavare av befattningen skolat erlägga till vederbörande änke- och pupillkassa, blott att pensionskommittén ansett en dylik avgiftsplikt för kvinnorna borde utsträckas att äga tillämplighet även i de lägre lönegraderna. Då

pensioneringen av de kvinnliga tjänstemännens pupiller förhållandevis sällan torde komma i fråga, syntes det avdrag, som för pupillpensioneringen skulle komma att ske å kvinnornas avlöning, förslå till täckande av — förutom kostnaderna för ifrågavarande pensionering — även den genom kvinnornas högre medellivslängd vållade ökningen av statens pensioneringskostnader.

Vidkommande den ifrågasatta pensioneringen av de kvinnliga befattningshavarnas efterlevande hava behörighetssakkunniga för sin del ansett riktigt och lämpligt, att kvinnlig befattningshavare i statstjänst under samma förutsättningar som manlig befattningshavare borde åläggas skyldighet att sörja för pensionering av efterlevande barn. Däremot hava de sakkunniga icke funnit skäl föreligga att föreslå någon pensionering av efterlevande make till kvinnlig befattningshavare. Den sålunda ifrågasatta pupillpensioneringen borde enligt de sakkunnigas mening äga rum i de för olika områden av statstjänsten inrättade änke- och pupillkassorna, främst i civilstatens änke- och pupillkassa.

Familjepensioneringen.

Beträffande de pensionsavgifter, som det skulle åligga kvinnlig befattningshavare att gälda, hava de sakkunniga hänvisat till förutberörda utredning, enligt vilken ifrågavarande avgifter syntes kunna beräknas till 1 procent av det för befattningen gällande pensionsunderlag eller delaktighetsbelopp.

Åt de synpunkter, som behörighetssakkunniga anfört rörande den s. k. änke lingspensioneringen, har 1921 års lönekommitté ansett sig böra giva sin slutning. Emellertid har kommittén för sin del funnit förslaget, att de kvinnliga befattningshavarna skulle inträda i de förefintliga änke- och pupillkassorna, icke vara lämpligt. Kommittén har funnit en lämpligare anordning kunna vinnas, om för kvinnliga innehavare av befattning i 15:e och högre lönegrader den i löneplanen angivna lönen minskades med ett belopp, motsvarande de avgifter, manlig innehavare av befattningen skolat erlægga till vederbörande änke- och pupillkassa. I stället för att änke- och pupillkassorna ombesörjde familjepensioneringen mot försäkringstekniskt beräknade avgifter, borde staten övertaga ifrågavarande pensionering efter enahanda grunder, som tillämpades för vederbörande änke- och pupillkassa.

Sistnämnda anordning borde emellertid gälla även för de kvinnliga tjänstemän, för vilka ett procentuellt avdrag å lönen skulle äga rum. I detta avdrag kunde nämligen den erforderliga avgiften för pupillpensioneringen anses vara inbegripen.

Då pensionering av kvinnliga befattningshavares efterlevande barn endast relativt sällan komme i fråga, kunde det emot männens avgifter till änke- och pupillkassa svarande belopp, som skulle avdragas å avlöningen, försäkringstekniskt sett förväntas lämna ett överskott tillräckligt för att täcka jämväl den merkostnad för den kvinnliga befattningshavarens egen pensionering, som tillskyndades statsverket vid lika pensionsavgift för män och kvinnor.

Beträffande 1921 års pensionskommittés standpunkt till frågan om familjepensioneringen torde få hänvisas till vad nyss ovan anförts.

Rörande de kvinnliga befattningshavarnas tjänste- och familjepensionering har departementschefen, efter att hava lämnat en kort översikt över de sålunda framställda förslagen och däröver från ämbetsverk m. fl. inkomna utlåtanden, anfört, att han i detta sammanhang ansåge sig böra allenast angiva sin principiella ställning till frågorna om den allmänna kvinnliga pensionsåldern och om kvinnornas familjepensionering samt om avgifterna för denna och den egna pensioneringen, och har departementschefen i sådant hänsende yttrat följande:

»I fråga om den kvinnliga pensionsåldern råda, såsom framgår av den nyss lämnade översikten, delade meningar rörande lämpligheten av dess höjning upp till den manliga pensionsåldern, 67 år. De skäl, som anförts för den ena och den andra uppfattningen härutinnan, kunna icke anses vara av den beskaffenhet, att någon säker ledning för frågans bedömande därifrån kan hämtas. Hittills föreliggande erfarenhet om kvinnliga befattningshavares tjänstgöring vid högre ålder är icke särskilt omfattande; såvitt angår den tid av en kvinnas liv, varom här närmast är fråga, eller mellan 60 och 67 år, torde nära nog varje erfarenhet saknas. På sätt 1921 års pensionskommitté erinrat, har den hittillsvarande lägre pensionsåldern för kvinna icke grundats på någon mera ingående utredning.

Därest man, på sätt såväl pensionskommittén som lönekommittén föreslagit, genom särskilda bestämmelser undanröjer de olägenheter, som ur tjänstens synpunkt må kunna befaras till följd av en höjning av den kvinnliga pensionsåldern, anser jag mig kunna tillstyrka, att den kvinnliga pensionsåldern sättes lika med den manliga. Detta mitt förslag står ock i överensstämmelse med min ställning till de kvinnliga befattningshavarnas lönefråga, vilken jag ansett böra lösas på likställighetens grund, liksom det samma innebär ett tillmötesgående av önskemålen från kvinnohåll. Till det närmare innehållet av berörda bestämmelser angående förtidspensionering får jag tillfälle återkomma i samband med anmälan av frågan om civil tjänstepensionslag.

Om den allmänna kvinnliga pensionsåldern höjes till 67 år, skulle detta givetvis icke innebära, att alla innehavare av nu kvinnliga befattningar skulle kvarstå i tjänsten till nämnda ålder. Såsom fallet är beträffande manliga befattningar, bör för sådana nu kvinnliga befattningar, vilka med hänsyn till göromålens mera ansträngande natur kunna antagas medföra arbetsförmågans snabbare avtagande, bestämmas en lägre pensionsålder än den i allmänhet gällande.

Skulle, på sätt jag sålunda förordat, samma pensionsålder bliva gällande för kvinna som för man, synas mig några vägande skäl ej heller kunna anföras mot pensionskommitténs förslag om lika avgifter för manliga och kvinnliga befattningshavares egen pensionering. Den merkostnad för statsverket, som vid lika pensionsunderlag och lika pensionsavgifter skulle uppkomma för de kvinnliga befattningshavarnas pensionering, blir av mindre betydelse, därest pensionsåldern sättes lika för man och kvinna. Såsom redan framhållits, kan för övrigt denna merkostnad uppvägas genom lämplig anordning av familjepensioneringen. Vad denna pensionering angår, har jag funnit mig böra förorda, att densamma ombesörjes av statsverket, på sätt lönekommittén föreslagit. För ifrågavarande pensionering böra befatt-

ningshavarna till statsverket erlägga samma avgifter, som manlig innehavare av motsvarande befattning har att erlägga till vederbörande änke- och pupillkassa. Då jag alltså förordar, att lika pensionsavgifter fastställas för man och kvinna beträffande såväl tjänstepensioneringen som familjepensioneringen, följer jag ock härutinnan grundsatsen, att i en och samma befattning den behållna lönen skall vara lika, vare sig befattningen innehaves av en man eller av en kvinna.

Till statsverket komma alltså att inlevereras kvinnliga befattningshavares avgifter för familjepensionering. Av dessa avgifter skola givetvis i första hand bestridas uppkommande kostnader för denna pensionering. Till den del, avgifterna överskjuta ifrågavarande pensioneringskostnad, torde desamma böra tillgodoföras de tjänstepensionsfonder, som för närvarande finnas vid de särskilda grenarna av statsförvaltningen. I den mån, överskottet ej erfordras för att täcka merkostnaden för kvinnornas tjänstepensionering, kommer det alltså att nedbringa statens kostnader för tjänstepensioneringen över huvud taget. Ifrågavarande kostnadsminskning har approximativt beräknats till i runt tal 330,000 kronor årligen.»

De av Kungl. Maj:t föreslagna nya avlöningsbestämmelserna föranleda vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Vad angår kommunikationsverkens avlöningsreglemente, har förslag till erforderliga ändringar framlagts i särskild proposition (nr 2). Likaså har förslag till ändringar i avlöningsreglementet för lots- och fyrstaten framlagts i samband med anslagsäskandena under tionde huvudtiteln.

Ändringarna i allmänna civila avlöningsreglementet äro av följande innehåll:

Uti 3 § har vidtagits en mindre, formell ändring, vilken betingats av den i löneplanen genomförda omnumreringen av lönegraderna. 3 §.

Beträffande de i 4 § intagna nya bestämmelserna torde få hänvisas till vad förut anförts i fråga om gift kvinnas ställning i statstjänst. 4 §.

Den i 8 § omförmälda tjänsteförteckningen har ansetts kunna utan olägenhet uteslutas ur reglementet. Härav har föranletts den ändringen i 8 § av avlöningsreglementet, att i stället för den nuvarande föreskriften rörande tjänsteförteckningen införts ett stadgande därom, att genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmes, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra. 8 §.

Beträffande förändringarna i den i avlöningsreglementets 9 § intagna löneplanen torde få hänvisas till vad förut därutinnan anförts. 9 §.

Uteslutandet ur löneplanen av en för kvinnliga befattningshavare avsedd avdelning har nödvändiggjort en mindre, formell ändring i 10 § 1 mom. 10 § 1 mom.

Författnings-
förslag.

16 § 1 mom. Ut i den i 16 § 1 mom. intagna tabellen rörande tjänstledighetsavdrag har den för kvinnor avsedda avdelning C utesluts. Berörda ändring, som är allenast av formell art, är en direkt följd av de ändringar, som vidtagits i löneplanen.

Vidare hava i samma tabell införts belopp för tjänstledighetsavdrag i de löneklasser, som tillkommit vid upprättande av den föreslagna nya löneplanen.

Såsom förut omförmälts, har departementschefen i likhet med 1921 års lönekommitté ansett, att vid sådan sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd, vederbörande befattningshavare bör vidkännas ett större avdrag å lönen än som eljest skulle utgå på grund av föreskrifterna i förevarande moment. I enlighet härmed har uti ifrågavarande moment intagits en kompletterande föreskrift, som stadgar undantag från tillämpning av de nuvarande föreskrifterna vid sjukdom, varom här är fråga.

21 §. De i löneplanen vidtagna ändringarna hava föranlett vissa häremot svarande ändringar i den uti 21 § intagna uppgiften rörande semester till befattningshavare.

29 §. Slutligen hava ändringarna i löneplanen jämväl betingat viss jämkning i avfattningen av 29 §.

Övergångs-
anordningar. I motsats mot 1921 års lönekommitté har departementschefen förordat ett omedelbart genomförande av förslaget för samtliga nuvarande kvinnliga befattningshavare, och har det synts departementschefen lämpligt, att de nya bestämmelserna utfärdades att gälla från och med ingången av nästkommande budgetår, d. v. s. från och med den 1 juli 1925.

Ett dylikt omedelbart genomförande skulle, såsom departementschefen framhållit, påkalla en reglering av övergången för de nuvarande kvinnliga befattningshavarna från gällande kvinnliga löneplan till den nya gemensamma löneplanen, på grund varav framställning gjorts om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter i sådant hänseende.

Beträffande de allmänna grunder, som härvid syntes böra vinna tillämpning, har departementschefen anfört följande

»Såsom huvudregel bör givetvis, i anslutning till vad som stadgades i fråga om övergång till den nya definitiva löneregleringen och vad som jämväl föreskrevs vid genomförandet år 1922 av vissa ändringar i de nya avlöningsreglementena, iakttagas, att kvinnlig befattningshavare skall äga i den nya lönegraden tillgodoräkna sig den tid, hon tillhört eller skall anses hava tillhört befattning i nu innehavande lönegrad.

Vid löneregleringar plägar vidare stadgas, att icke någon må genom tillämpningen av de nya avlöningsbestämmelserna vid övergången till den nya staten lida minskning i den sammanlagda löneinkomst, som han enligt för honom vid övergången gällande avlöningsbestämmelser skulle hava uppburit vid tiden för den nya statens ikraftträdande, med föreskrift tillika, att gottgörelse för minskad löneinkomst skall utgå i form av personliga

löne illägg att av tjänstemannen åtnjutas, intill dess hans löneinkomst genom löneförhöjning vare sig i samma tjänst eller efter förflyttning till annan befattning minst uppgått till den, han enligt de före övergångs-tillfället gällande avlöningsbestämmelserna skulle hava innehaft vid övergången.

Med tillämpning av dylika grunder skulle vid kvinnliga befattningshavares övergång till den av mig föreslagna nya gemensamma löneplanen stadgas, att ingen skulle lida minskning i nu utgående löneförmåner.

Emellertid synes mig i förevarande fall en så långt gående bestämmelse icke vara sakligt motiverad. Om löneminskningen efter avdrag av de utav mig föreslagna familjepensionsavgifterna uppgår till allenast några tiotal kronor för år i de lägre löneklasserna inom vederbörande lönegrad, så lär det icke göra personliga tillägg nödvändiga för att befattningshavaren skall finna med sin fördel förenligt att övergå till den nya ordningen. Att, såsom från personalhåll och jämväl av vissa ämbetsverk påyrkats, under alla omständigheter omedelbart bereda befattningshavaren full kompensation, synes mig knappast vara befogat. Ersättning för en så relativt ringa löneminskning som den nyssnämnda erhåller befattningshavaren till fullo dels genom förmånen av familjepensionering, som åtminstone i vissa fall kan vara av stor betydelse, och dels genom det nytillkommande fjärde ålders-tillägget, som för de allra flesta innebär en betydande förbättring, särskilt om befattningshavaren kvarstannar i tjänst intill pensionsålderns inträde. Tilläggen synas mig i betraktande härav endast böra tillkomma befattningshavare, för vilka en så avsevärd löneminskning utan motsvarande kompensation för framtiden skulle till följd av övergången till den nya löneplanen uppkomma, att befattningshavaren skulle anse det med sitt ekonomiska intresse förenligt att kvarbli på gällande löneplan.

I detta sammanhang uppstår jämväl fråga, huruvida icke nuvarande kvinnliga befattningshavare böra efter övergången till de nya bestämmelserna bibehållas vid den förmån av semester, som för närvarande tillkommer dem. Billighetsskäl tala onekligen för en tillämpning i viss omfattning av en dylik övergångsbestämmelse.

De i åtskilliga författningar förekommande hänvisningarna till lönegrader i den nuvarande löneplanen skola efter den nya ordningens genomförande givetvis avse motsvarande lönegrader i den nya löneplanen; och torde föreskrift härom böra intagas bland övergångsbestämmelserna.»

Kungl. Maj:ts förslag angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden är liksom 1921 års lönekommittés avsett att äga tillämpning allenast å befattningshavare vid de verk, för vilka ny definitiv löne reglering blivit genomförd. För de verk, vid vilka sådan löne-reglering icke är gällande, hava särskilda föreskrifter i sådant hänseende ansetts böra meddelas.

Härom hade kommittén yttrat följande:

»Då de fall, i vilka vid icke nyreglerade verk kvinnor komma att ut-nämnas till sådan befattning, som hittills fått innehavas endast av man, kunna förväntas bli relativt fåtaliga och det för vinnande av enhet-lighet torde vara lämpligt att låta bestämmandet av avlöning ävensom av pensionsunderlag och pensionsavgift ske av en och samma myndighet, anser kommittén, att det lämpligen bör ankomma på Kungl. Maj:t att för

**Avlönings-
och pensions-
förhållanden
för kvinnliga
befattnings-
havare vid
oreglerade
verk.**

nämnda befattningshavare bestämma avlöning ävensom pensionsunderlag och pensionsavgift att tillsvidare gälla. Kommittén förutsätter, att denna provisoriska löne- och pensionsreglering sker så, att en definitiv reglering därigenom ej föregripes.

Det av kommittén utarbetade förslaget till kungörelse i ämnet är avsett att gälla vid sådana verk och inrättningar, för vilka ny, definitiv löne-reglering ej är gällande. Då för domänverket f. n. ett allenast provisoriskt avlöningsreglemente enligt det nya lönesystemet är i kraft, komma således bestämmelserna i förevarande kungörelse att äga tillämpning å kvinna, som vid nämnda verk utnämnes eller konstitueras till befattning, vilken förut kunnat innehavas endast av man. Vid Kungl. Maj:ts fastställande av av-löning för dylik befattningshavare torde de av kommittén föreslagna nya lönebestämmelserna böra vinna tillämpning.»

Till kommitténs förslag härutinnan har departementschefen anslutit sig och har sålunda föreslagit, att bestämmelser av det innehåll, kommittén ifrågasatt, meddelas att tillsvidare gälla från den tidpunkt, då den föreslagna nya ordningen för de reglerade verkens del skulle träda i tillämpning. I förevarande sammanhang har departementschefen emellertid gjort fram-ställning om sådana bestämmelsers utfärdande allenast såvitt angår av-löningen. Spörsmålet om motsvarande bestämmelser beträffande pensions-förhållandena hava, enligt vad departementschefen uttalat, synts böra upp-tagas först i samband med frågan om civil tjänstepensionslag m. m.

Kostnads-
frågan.

Beträffande de kostnader, som äro förbundna med ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas avlöningsförhållanden, har departementschefen hän-visat till de i efterföljande tablå meddelade beräkningar, avseende dels de ordinarie kvinnliga befattningshavarnas antal och nuvarande avlöningar (exkl. dyrtidstillägg), dels den minskning, respektive ökning av lönekost-naderna för samma personal, som ett omedelbart genomförande av det fram-lagda förslaget skulle draga med sig.

	Antal befatt- ningshavare	Avlöningar (exkl. dyrtids- tillägg) nu	Minskning	Ökning	Nettoökning
<i>Kommunikationsverken:</i>					
Postverket	511	1,627,000	—	170,000	170,000
Telegrafverket	2,731	8,206,000	4,000	514,000	510,000
Statens järnvägar	358	1,169,000	—	128,000	128,000
Statens vattenfallsverk ...	48	137,000	—	12,000	12,000
Summa	3,648	11,139,000	4,000	824,000	820,000
<i>Övriga verk:</i>					
Statsdepartement och cen- trala ämbetsverk m. fl.	589	1,556,000	—	160,000	160,000
Fångvårdsstaten, medic- inalstaten och tullstaten (exkl. styrelser)	836	1,972,000	4,000	54,000	50,000
Summa	1,425	3,528,000	4,000	214,000	210,000
Tillsammans	5,073	14,667,000	8,000	1,038,000	1,030,000

Beräkningarna hava verkställts med ledning av särskilt införskaffade uppgifter rörande befattningshavarnas antal inom olika lönegrader och löneklasser samt deras fördelning å olika dyrorter. Tabblåns uppgifter omfatta icke nu vakanta befattningar.

De i tabblån redovisade nettoökningarna av avlönningarna utgöra emellertid icke, enligt vad departementschefen anför, ett riktigt mått på de merkostnader, statsverket skulle åsamkas vid ett omedelbart genomförande av det framlagda förslaget till ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas avlöningsförhållanden.

För bedömandet av förslagets ekonomiska innebörd måste hänsyn jämväl tagas till de föreslagna bestämmelserna rörande de kvinnliga befattningshavarnas pensionsförhållanden. Genom att för kvinnorna fastställa samma pensionsålder, pensionsunderlag och pensionsavgifter, som för närvarande tillämpades för män, och genom att ordna familjepensioneringen för kvinnorna på sätt departementschefen föreslagit komme nämligen å ena sidan kvinnornas avgifter för egen pensionering att något understiga den årliga kostnaden för samma pensionering men å andra sidan motsvarande avgifter för familjepensionering att med ett ej obetydligt belopp överstiga de beräknade kostnaderna för denna pensionering. Den i tabblån redovisade nettoökningen 1,030,000 kronor borde i anledning härav minskas med i runt tal 330,000 kronor.

Ett fullt genomförande av det framlagda förslaget till ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden skulle alltså vad anginge ordinarie befattningshavare draga en årlig kostnadsökning av 700,000 kronor, vilket belopp fördelade sig på följande sätt:

Kommunikationsverken	kronor 575,000
Övriga verk	» 125,000

Angivna kostnadsökningar avsåge förhållandena efter det förslaget fullt genomförts. Härvid förutsattes alltså, att en del av kostnadsökningarna kompensterades genom de i förslaget förutsatta kostnadsminskningarna. Till en början kunde emellertid dessa kostnadsminskningar icke av staten i full utsträckning tillgodogöras. I följd härav måste vissa övergångskostnader uppkomma. Med den utformning, som förslaget erhållit, syntes dessa övergångskostnader emellertid kunna begränsas till relativt små belopp.

Utöver angivna kostnadsökningar, hänförliga till ordinarie befattningshavare, skulle förslagets genomförande medföra jämväl ökade kostnader för icke-ordinarie befattningshavare. Rörande sistnämnda kostnadsökningar hade emellertid endast överslagsberäkningar verkställts, och gäve dessa beräkningar vid handen, att omkring 100,000 kronor vore erforderliga. Huvudparten av dessa kostnader vore att hänföra till kommunikationsverken.

Slutligen tillkomme ökade kostnader för dyrtidstillägg på sammanlagt omkring 200,000 kronor, varav ungefär 160,000 kronor fölle på affärsverken och omkring 40,000 kronor på övriga verk.

Utskottets
yttrande.

I likhet med Kungl. Maj:t anser utskottet det vara önskvärt, att frågan om de kvinnliga befattningshavarnas löneställning och arbetsvillkor om möjligt vid innevarande riksdag finner en — om också tidsbegränsad — lösning, så att den i avvaktan på ett sådant avgörande vilande behörighetslagen kan från och med nästa budgetårs början träda i tillämpning.

Inledningsvis finner sig utskottet därvid böra erinra om den innebörd, tillträdet till ordinarie statstjänst enligt gällande åskådning och praxis hittills ägt i vårt land. En dylik anställning har ovedersägligen erhållit karaktär av ett avtal, enligt vilket i regel å ena sidan befattningshavaren ställt sina kunskaper och sin arbetskraft till statens förfogande för hela den tid, han kunnat beräknas vara arbetsduglig, medan å andra sidan staten iklätt sig förpliktelsen att, oavsett huruvida den anställdes arbetsförmåga sedermera motsvarat förväntningarna samt om densamma oavbrutet bibehållits eller på grund av sjuklighet eller annan omständighet i förtid nedsatts eller upphört, helt eller — i sistnämnda fall — i mera begränsad omfattning sörja för den anställdes uppehälle. Därav har åter följt, att vissa i den allmänna arbetsmarknaden grundläggande betraktelsesätt vid löneavtal icke kunnat anläggas eller tillmätas giltighet för anställning i statstjänst. Och någon förändring i ovan berörda förhållanden förutsattes icke skola inträda i och med att kvinnorna beredas tillträde till statstjänster i allmänhet.

Då emellertid tjänstebefattningar å skiftande områden av statsförvaltningen nu öppnas för en ny, i den allmänna löne marknaden med manliga löntagare väsentligt olikställd grupp, är det naturligt, att i sammanhang därmed statens egna löneprinciper komma under omprövning. Så har också, som av propositionen framgår, skett under det utredningsarbete, vartill det nu framlagda förslaget till lönebestämmelser hänför sig. Därvid har särskild vikt lagts vid spörsmålen om behovsprincipens tillämplighet, om likalönsställning för män och kvinnor, om vissa befattningars reserverande för den kvinnliga arbetskraften samt om pensionsavgifter och pensioneringsgrunder. I dessa jämte åtskilliga andra avseenden synas också uttalanden från utskottets sida vara erforderliga.

Behovs-
principen.

Som av propositionen framgår, har departementschefen förklarat sig visserligen böra giva ett visst erkännande åt de synpunkter, som åberopats till stöd för behovsprincipen, men finner han på grund av vissa angivna skäl denna fråga ej behöva i detta sammanhang upptagas till närmare prövning utan lämpligen kunna uppskjutas, till dess andra omständigheter — exempelvis då dyrtidstilläggen en gång skola inarbetas i lönerna — nödvändiggöra en omreglering av löner och löneplaner. Departementschefen förordar därför, att frågan om de kvinnliga befattningshavarnas avlönings- och pensionsförhållanden löses, utan att rubbning sker i de manliga befattninghavarnas löner.

Utskottet har visserligen icke känt sig övertygat om vare sig det formellt

eller reellt riktiga i detta betraktelsesätt. Enligt utskottets mening kunna tvärtom goda skäl anföras för att just i detta skede behovsprincipens tillämplighet underkastas slutgiltig prövning. Då emellertid frågan om kvinnornas löneställning måste, med hänsyn till att hela budgetbehandlingen vid årets riksdag är beroende av detta spörsmåls skyndsamma handläggning, erhålla ett snabbt avgörande, och då givetvis behovsprincipen kan, åtminstone under här nedan angiven förutsättning, jämväl senare — och särskilt i det av departementschefen antydda sambandet — utan större olägenhet upptagas till slutlig prövning, har utskottet funnit sig med avseende på tidpunkten därför kunna biträda departementschefens mening.

En förutsättning är därvid dock, att den lönekonstruktion, som nu godkännes för de kvinnliga befattningshavarna, icke föregriper den senare prövningen av behovsprincipen och därigenom försvårar eller omöjliggör en framtida utveckling av denna löneform. Så skulle dock enligt utskottets mening bli valet, därest den av Kungl. Maj:t nu föreslagna nya löneplanen undantagslöst bleve gällande för såväl kvinnliga som manliga befattningshavare. I syfte att förebygga en sådan möjlighet har utskottet därför vidtagit viss begränsning i den enligt löneplanen kvinnorna tillkommande lönerätten. Enär samma åtgärd — indragning för kvinnliga befattningshavare av sista löneklassen i samtliga lönegrader — tillika främjar en ur utskottets synpunkt önskvärd jämkning med avseende på likalönskravet, har däri legat ett ytterligare motiv för nämnda ändring. Genom godkännandet av utskottets förslag synas också vägarna till en senare, obunden prövning av behovsprincipen komma att på det sätt hållas öppna, att ett uppskov därmed synes kunna vinna anslutning från såväl vänner som motståndare till principen i fråga. Ur denna utgångspunkt biträder alltså utskottet tanken på att det definitiva ställningstagandet till behovsprincipen tillsvidare uppskjutes.

Den fråga, som tvivelsutan vållat de största svårigheterna vid handläggningen av hela detta ärende, har varit, huruvida den s. k. likalönsprincipen skulle läggas till grund för den nya kvinnliga lönebestämningen och därmed såväl kvinnor som män i motsvarande ställning tillförsäkras lika löneinkomst. De beredningar, som förbehandlat frågan, ävensom de däröver hörda myndigheterna, hava på denna punkt kommit till skiljaktiga resultat. Och departementschefen har för egen del löst spörsmålet på det sättet, att han principiellt anslutit sig till likalönsprincipen, medan han däremot vid inplaceringen av de nuvarande kvinnliga befattningarna i den uppgjorda gemensamma löneplanen gång på gång funnit sig av ekonomiska och andra skäl böra avvika från samma princip. Normerande för tillvägagångssättet har därvid synbarligen varit en av statskontoret given formel, gående ut på att ämbetsverket anslöte sig till likalönsprincipen, men funne det angeläget, att vid lönefrågans praktiska lösande avlöningen för de befattningar, som hittills varit reserverade för kvinnor, icke tillmättes så, att staten finge

*Likalöns-
principen.*

betala ett väsentligt högre pris för arbetet än som för närvarande visat sig tillfyllest för att få detsamma tillfredsställande utfört.

Utgående från att behörighetslagen givit uttryck åt en allmän likställighet mellan män och kvinnor i statens tjänst finner sålunda departementschefen konsekvensen fordra, att tävlan till statens tjänster får ske på lika villkor, d. v. s. med samma rättigheter och skyldigheter för kvinna som för man. Samtidigt förklarar departementschefen dock, att de nuvarande kvinnliga befattningshavarnas löneförmåner — vid vilkas bestämmande i samtliga med varandra jämförliga fall lönerna ostridigt blivit satta lägre för kvinnor än för män — i stort sett äro goda i jämförelse med den allmänna arbetsmarknadens löner samt några rekryteringssvårigheter icke yppat sig eller kunna förväntas uppstå, vadan anledning saknas att vid den omreglering av lönerna för dessa befattningshavare, som kan behöva vidtagas i samband med behörighetslagens sättande i kraft, bereda dem någon avsevärd löneförhöjning. Såsom grund för dessa befattningshavares löneställning anvisas det i propositionen närmare utförda alternativet I, vars innebörd av departementschefen karakteriseras så, att därmed de kvinnliga befattningarna fått den placering inom löneplanen, som motsvarar den nuvarande, efter noggrant överbäggande givna löneställningen, och vid en dylik placering torde få förbliva.

Utskottet har icke kunnat biträda denna ståndpunkt. Enligt förslaget till löneplan skulle innehavarna av hittillsvarande kvinnliga befattningar, samtliga på områden, å vilka kvinnlig arbetskraft ägt och förvisso alljämt äger de största förutsättningarna att uppnå ett med männens jämbördigt arbetsresultat, bliva relativt sett vida sämre avlönade, än de kvinnor, som nu komme att gå in på nyöppnade arbetsfält, där den kvinnliga arbetseffektiviteten måste anses vida mera oviss. Flera exempel därpå kunna givas. Så kommer enligt propositionen en kvinnlig expeditionsvakt att erhålla en lön, som å exempelvis G-ort överstiger å samma ort i motsvarande löneklasser utgående löner till vaktfru med 624 kronor, till sköterska med 468 kronor och till kanslibiträde (kontorsbiträde) med 156 kronor. En kvinnlig brevbärare kommer att avlönas en lönegrad högre än en kvinnlig stationsmästare å postexpedition o. s. v. De ostridigt högre kvalificerade befattningshavarna få sålunda i vissa fall lägre löneställning än mindre kvalificerade sådana med mindre ansvar. Och en ändring därutinnan i riktning mot den erkända likalönsprincipen kan icke ske utan att antingen männens löner väsentligt reduceras eller staten får betala för det av kvinnor nu utförda arbetet ett betydligt högre pris än som är tillfyllest för att få detsamma tillfredsställande utfört, vilket resultat ju enligt tankegången i propositionen dock borde, ej blott nu, utan jämväl i fortsättningen, bestämt undvikas.

Intetdera av dessa alternativ synes utskottet innebära en vare sig önskvärd eller lämplig lösning. Utskottet kan så mycket mindre förordna en sådan anordning, som starka tvivel kunna hysas om likalönsprin-

eipens berättigande i och för sig. Behörighetslagens ekonomiska konsekvens synes rimligen böra vara den, att det statliga förvaltningsarbetet kommer att i samma utsträckning utföras för samma kostnad, oberoende av lagens ikraftträdande eller ej. Av utredningen i ärendet framgår emellertid ovedersägligt, att det kvinnliga arbetet vid likalönsprincipens obeskurna tillämpning i statens löne- och pensioneringssystem måste, även under antagandet av lika arbetsprestationer, ställa sig mera dyrt, dels på grund av kvinnornas genomsnittligt större sjuklighet, dels genom deras längre utsträckta pensionstid. Om därtill, i brist på allsidig erfarenhet rörande arbetsprestationerna på särskilt de områden, å vilka enligt propositionen likalönsprincipen verkligen skulle tillerkännas giltighet, hänsyn toges till det faktiskt skiljaktiga löneläget mellan män och kvinnor på den allmänna arbetsmarknaden, vars prissättning icke kan tänkas stå helt oberörd av de olika arbetskrafternas effektiva värde, synas fullt tillräckliga skäl föreligga att nu icke binda statsmakterna vid principuttalanden, vilkas konsekvenser staten samtidigt av ekonomiska skäl skulle söka undandraga sig. Det förefaller utskottet tvärt om föreligga starka motiv för att riksdagen utan dylika utfästelser möjliggör behörighetslagens tillämpning genom en reform av avlöningsvillkoren, som, i avvaktan på erfarenhetens utslag i de omtvistade förhållandena, bereder de till statstjänst ifrågakommande kvinnliga arbetskrafterna en på praktiska hänsyn fotad, skäligen löneställning.

I detta sammanhang torde böra erinras om ett nu hos vederbörande myndigheter för yttrande liggande förslag, gående ut på, att de för statsverkets befattningshavare i allmänhet gällande anställningsformerna måtte för de affärsdrivande verken — i första hand för statens järnvägar — utbytas mot andra sådana, i vilka den allmänna arbetsmarknadens prissättning bleve avgörande för löneavtalen. Därest en dylik utveckling komme till stånd, finge sålunda därmed de å den allmänna arbetsmarknaden gällande skiljaktigheterna i löneställning för män och kvinnor full tillämpning vid statens affärsdrivande verk. Därav följde åter att, om Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag bleve godtaget, varigenom staten för sin allmänna lönepolitik uppställt likalönsprincipen såsom rättesnöre, icke blott, som nu ifrågasättes, avvikelser därifrån måste ske för samtliga hittillsvarande kvinnliga befattningshavare, utan ett nytt dylikt undantag måste senare åvägabringas jämväl för sådana hos trafikverken nytillträdande kvinnliga befattningshavare, vilka av vad i samband med behörighetslagens tillämpningsbeslut förekommit trott sig hava fått verkningarna av likalönsprincipens accepterande sig tillförsäkrade. Jämväl med hänsyn härtill synes det av departementschefen här framförda betraktelsesättet icke böra vinna riksdagens godkännande.

Till vad utskottet ovan anfört torde kunna anmärkas, att därvid följderiktigt borde knytas ett helt nytt förslag till lönebestämmelser, enär, även efter de ändringar, utskottet förordar, flertalet av de anmärkta bristerna alltjämt kvarstå. Utskottet vill icke förneka riktigheten av en sådan erinran. Men vid det förhållandet att ett skyndsamt beslut i denna fråga vid årets

riksdag utgör en förutsättning för budgetarbetets normala fortgång samt då utskottet, på sätt inledningsvis betonats, livligt behjärtar önskvärdheten av att kvinnornas löneställning och i samband därmed tidpunkten för behörighetslagens ikraftträdande snarast görligt fixeras, har utskottet stannat för att, med förkastande av motiveringen, i vad denna står i strid med utskottets egna uttalanden, tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag med här nedan angivna ändringar. Därmed uppnås dock vad som enligt utskottets mening ter sig såsom oundgängliga villkor för ett godkännande. Och olägenheten av att rationellt utarbetade och genomförda lönebestämmelser därmed icke vunnits synes icke behöva befaras bliva så stora, att de nödvändiggöra ett uppskov med frågans lösning.

Givet är, att den löneställning, som härmed beredes nu förevarande befattningshavare, icke får anses äga prejudicerande betydelse för behandlingen av statens lönefrågor i övrigt.

*Löneplanen
och befatt-
ningarnas
placering i
densamma.*

I motionerna nr 161 i första kammaren och nr 217 i andra kammaren, hava motionärerna — jämte ett antal andra motionärer, som knutit liknande yrkanden till annan proposition, vartill utskottet i annat sammanhang återkommer — redan dragit konsekvenserna av det lämnade erkännandet åt likalönsprincipen. De påyrka sålunda, att vissa grupper kvinnliga befattningshavare skola uppflyttas i högre lönegrader.

Även om det icke kan bestridas, att dessa yrkanden ur propositionens utgångspunkter måste anses äga fog för sig, kunna däremot synpunkterna ifråga icke med samma rätt hävdas gent emot den ståndpunkt, utskottet intagit. Att likväl den nu uppgjorda placeringen i andra avseenden lämnar rum för befogade erinringar, har utskottet självt här ovan påvisat. Vid en senare erforderlig, mera rationell behandling av de skiftande tjänstegruppernas inbördes löneställning torde också vissa omplaceringar bliva oundgängliga. För närvarande finner sig likväl utskottet böra avstyrka vad motionärerna därutinnan påyrkat.

*Vissa stats-
tjänsters re-
serverande för
kvinnor.*

Beträffande frågan om vissa statstjänsters reserverande för kvinnor ansluter sig utskottet till den av departementschefen intagna ståndpunkten. I enlighet därmed anser sålunda utskottet att, då behörighetslagen icke förbehåller männen andra tjänster än sådana, vilka, med hänsyn till göromålens beskaffenhet, böra innehavas av män, endast motsvarande begränsning bör gälla jämväl för de åt kvinnorna reserverade tjänsterna. Vilka dessa sistnämnda äro kan lättast klarläggas genom att de erhålla en beteckning, exempelvis vaktfru, sköterska o. s. v., som uttryckligen anger denna deras egenskap.

*Gift kvinnas
ställning i
statstjänst.*

Hittills gällande bestämmelser om gift kvinnas ställning i statstjänst hava i det nu framlagda förslaget blivit utbytta mot ett stadgande av innehåll, att kvinnlig innehavare av ordinarie statstjänst är under den tid, hon har

vårdnad om barn under 15 år, skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som vederbörande myndighet, eventuellt Kungl. Maj:t, finner nödigt meddela.

I motionen nr 161 i första kammaren påyrkas, att nyssnämnda bestämmelse (§ 4) måtte ur det nya avlöningsreglementet utgå. Utskottet ansluter sig härutinnan till Kungl. Maj:ts mening och finner sig böra understryka det av departementschefen med gillande refererade uttalandet av civilförvaltningens lönenämnd, att stadgandet i fråga bör handhavas uteslutande med hänsyn till och i sträng överensstämmelse med vad statens egna intressen kräva. Likaledes kan utskottet icke biträda det motionsvis gjorda yrkandet om uteslutning av en i det nya reglementsförslaget (§ 16) intagen bestämmelse rörande sjukledighetsavdrag vid sjukdom, som står i samband med havandeskap och barnsbörd, utan biträder utskottet vad departementschefen därutinnan anför.

Med hänsyn till det samband, som förefinnes mellan avlönning och pension, anser sig utskottet, i likhet med departementschefen, i detta sammanhang böra i korthet beröra jämväl ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas pensionsförhållanden, ehuru denna fråga först senare kommer att bli föremål för riksdagens slutliga avgörande.

*De kvinnliga
befattnings-
havarnas pen-
sionsförhål-
landen.*

Vad först angår pensionsbeloppens storlek, så följer av utskottets ovan framställda förslag om borttagande för kvinnliga befattningshavare av den sista löneklassen i varje lönegrad, att kvinnornas pension blir något lägre än männens, då pensionen bör stå i visst förhållande till slutlönen. Detta synes utskottet vara befogat ej minst ur den synpunkten, att pensionen till en manlig befattningshavare i flertalet fall måste vara tillräcklig för ej blott pensionstagarens eget utan även hans hustrus uppehälle, medan den kvinnliga pensionären som regel har att sörja blott för sig själv.

I fråga om den normala pensionsåldern för kvinnliga befattningshavare har departementschefen, som ovan nämnts, ansett densamma böra höjas från nuvarande 60 till 67 år eller samma ålder som för män. Då emellertid, såsom departementschefen erinrat, så gott som ingen erfarenhet föreligger om kvinnliga tjänstemäns arbetsförmåga i de åldrar, varom här är fråga, synes enligt utskottets mening försiktigheten bjuda att, intill dess sådan erfarenhet vunnits, stanna vid den av 1921 års lönekommitté föreslagna pensionsåldern eller 64 år. Skulle erfarenheten framdeles visa, att en ytterligare höjning av pensionsåldern kan utan olägenhet ske, är en dylik höjning lätt att genomföra, varemot, i händelse erfarenheten skulle visa ett motsatt förhållande, en sänkning av en för hög pensionsålder måste medföra större svårigheter.

Att sålunda enligt utskottets mening olika pensionsbelopp och pensionsålder böra fastställas för män och kvinnor, synes dock icke böra medföra, att avgifterna för den egna pensioneringen bestämmas olika för de båda

grupperna av befattningshavare. Skulle nämligen en efter försäkrings-tekniska principer utförd beräkning visa, att kvinnornas avgifter rätteligen borde vara högre än männens, kan denna skillnad anses täckt genom uppkommande överskott på de avgifter för pupillpensionering, som de kvinnliga befattningshavarna enligt departementschefens, av utskottet här nedan förordade förslag böra erlægga. Skulle åter en sådan beräkning visa, att kvinnornas avgifter rätteligen borde vara lägre än männens, bör likväl en sänkning av kvinnornas avgifter icke ske, då härav skulle bliva en följd, att i ett stort antal fall en kvinnlig befattningshavares behållna avlöning bleve större än en manlig befattningshavares i samma ställning, något som enligt utskottets mening måste undvikas.

Beträffande pupillpensioneringens ordnande ansluter sig utskottet till vad departementschefen därom anför.

*Författningss-
förslag.*

De av departementschefen föreslagna nya avlöningsbestämmelserna för-
anleda vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, för vilka ändringars innehåll utskottet förut lämnat redogörelse. Likaså föranleda dessa bestämmelser ändringar i kommunikationsverkens samt lots- och fyrstatens avlöningsreglementen, vartill utskottet i annat sammanhang återkommer.

I det av Kungl. Maj:t med anledning härav framlagda författningsförslaget hava, såsom nämnts, vissa ändringar motionsvis ifrågasatts. Dessa ändringar avse 4, 16 och 21 §§ i förslaget.

Vad de två förstnämnda paragraferna beträffar, har såsom av det förestående framgår, utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Vad däremot vidkommer 21 § i författningsförslaget, har utskottet på de i motionerna nr 161 i första kammaren och nr 217 i andra kammaren anförda skäl ansett sig böra tillstyrka, att de till elfte lönegraden hänfödda befattningshavarna må komma i åtnjutande av enahanda rätt till semester, som föreslagits för befattningshavare, tillhörande 12—23 lönegraderna, och får utskottet i följd härav förorda, att paragrafens avfattning ändras i enlighet härmed.

Likaledes har utskottet intet att erinra mot att den kvinnliga sjukvårdspersonalen vid statens hospital och asyler fortfarande bibehålles vid den med 5 dagar utvidgade semestertid, varom framställning gjorts i motionen nr 151 i andra kammaren.

De ändringar, som härav föranledas, hava iakttagits i det av utskottet framlagda författningsförslaget.

Vid inplaceringen av de kvinnliga befattningshavarna på den gemensamma löneplanen har fråga uppstått rörande ändring av förutvarande tjänstebeteckningar. Så länge olika löneplaner voro gällande för män och kvinnor, kunde man utan olägenhet i dessa planer använda lika lydande

beteckningar på väsentligt skiljaktiga befattningar. Men vid ett sammanförande av dessa planer måste givetvis dubbelbeteckningar undvikas. För den nya löneplanens riktiga uppställning vore det också önskvärt, att den sakliga olikhet, som förelåge mellan hittills likabenämnda befattningshavare i de nya tjänstebeteckningarna, erhöles ett klart uttryck.

Förslaget till ändringar härutinnan, så långt detta berör den nu föreliggande framställningen, utmynnar i följande: tjänstetiteln kvinnligt kontorsbiträde utbytes mot kanslibitråde, kanslibitråde mot förste kanslibitråde, kvinnlig kontorsskrivare mot kansliskrivare samt kvinnlig bokhållare mot förste kansliskrivare.

Vid prövning av dessa förslag har utskottet funnit vissa av tjänstebeteckningarna kunna något lämpligare angivas. Utskottet vill för sin del föreslå, att tjänsteförteckningen förändras å ett par hittillsvarande tjänstegrupper nämligen manliga kontorsbiträden och förste kontorsbiträden. Den förstnämnda gruppen borde lämpligen betecknas kontorister och förste kontorsbiträdena förste kontorister. Därmed komme de nu omhandlade tjänstegrupperna att i vederbörande tjänsteförteckningar upptagas på följande sätt: skrivbiträde, kontorsbiträde, kanslibitråde, kontorist, förste kontorist, kansliskrivare och förste kansliskrivare.

Vad beträffar de nu gällande bestämmelserna i 8 § av avlöningsreglementet, har departementschefen, med hänsyn till att tjänsteförteckningen ansetts kunna utgå ur reglementet, föreslagit den ändring, att i stället för den nuvarande föreskriften rörande sagda förteckning ett stadgande måtte införas därom, att genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen skulle bestämmas, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra. Departementschefen har härvid erinrat om, att förslag i sådan riktning framlagts i ett av särskilt tillkallad sakkunnig den 8 november 1923 avgivet yttrande och förslag i fråga om revision av gällande avlöningsbestämmelser för statsdepartement med flera verk, samt att den sakkunnige i sådant hänseende anför, att ifrågavarande förteckning icke vore till stor nytta och med sin nuvarande uppställning ofta behöfde undergå förändringar. De i tjänsteförteckningen förekommande uppgifter, kompletterade med antalet befattningar av olika slag, förekomme ock i de särskilda tjänsteförteckningar, som i samband med beslut om staterna av Kungl. Maj:t fastställdes för vederbörande verk. Då dessa särskilda tjänsteförteckningar i för varje år reviderat skick återgäves i den av statskontoret utgivna statsliggaren, syntes de bliva så allmänt tillgängliga, att något behov av en vid avlöningsreglementet fogad tjänsteförteckning icke förefunnes.

Utskottet anser emellertid tjänsteförteckningen vara till stort gagn icke blott för verken utan även för vederbörande befattningshavare och övriga, som kunna hava intresse av statsförvaltningens avlöningsspörsmål, och kan utskottet alltså icke tillstyrka den av departementschefen ifrågasatta

åtgärden. Utskottet vill ock framhålla, att mot en dylik förtecknings införande i den av statskontoret utgivna statsliggaren den invändningen kan göras, att denna liggare ej är på samma sätt allmänt tillgänglig som avlöningsreglementet. Framhållas må även, att inom tjänstemannakretsar en önskan förefinnes om tjänsteförteckningens bibehållande vid reglementet.

På grund av denna utskottets ståndpunkt är ändring i nu berörda hänseende av 8 § icke erforderlig.

Däremot förutsätter den förändring av kvinnornas löneställning, utskottet förordar, vissa tillägg till nyssnämnda paragraf och 10 §.

Enligt utskottets förslag skulle lön enligt sista löneklassen i samtliga lönegrader icke utgå till kvinnliga befattningshavare. Därav följer, att i lönegraderna 1—19 enligt löneplanen skulle endast de fyra första och i lönegraderna 20—30 de tre första löneklasserna gälla för kvinnor. Ändringen synes lämpligast kunna ske genom att till 8 §, 1 mom., efter orden »fastställda lönebelopp» fogas följande tillägg: »dock med den begränsning för kvinnlig befattningshavare, som i 10 § omförmäles». I sistnämnda paragraf skulle därpå till 2 mom. fogas följande bestämmelse: »Kvinnlig befattningshavare äge dock icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad».

Utskottets allmänna motivering för bestämmelserna i fråga är ovan utförligt angiven. Här torde endast behöva anmärkas, att ändringarna icke inverka på lönereglementets stadganden i övrigt, utan äro dessa, i den mån de icke uttryckligen hänföra sig till kvinnliga eller manliga befattningshavare, i lika utsträckning tillämpliga å bådadera.

*Övergångs-
anordningar.*

En omedelbar tillämpning av Kungl. Maj:ts förslag å samtliga ordinarie kvinnliga befattningshavare, å vilka de nya avlöningsreglementena äro tillämpliga, har, såsom utredningen i ärendet giver vid handen, ansetts påkalla en reglering av övergången för de nuvarande kvinnliga befattningshavarna från gällande kvinnliga löneplan till den nya gemensamma löneplanen, och har på grund härav framställning gjorts om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter. Till vad i sådant hänseende föreslagits ansluter sig utskottet. Utskottet tillstyrker alltså, att de nya lönebestämmelserna utfärdas att gälla från och med den 1 juli 1925 samt att hittillsvarande kvinnlig befattningshavare vid övergången till nya lönegrader må äga tillgodoräkna sig den tid, hon tillhört eller skall anses hava tillhört befattning i nu innehavd lönegrad.

Beträffande gottgörelse för eventuellt vid övergången minskad löneinkomst uttalar departementschefen, att sådan endast synes böra utgå i vissa angivna fall. Utskottet finner dock skäligt, att sådan gottgörelse utgår till varje därav träffad befattningshavare på sätt i dylika fall är vanligt.

Beträffande härefter frågan om avlöningsförhållanden för kvinnliga befattningshavare vid oreglerade verk har Kungl. Maj:t, i anslutning till vad 1921 års lönekommitté härutinnan ifrågasatt, föreslagit, att det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att provisoriskt bestämma avlöning för befattningshavarna i fråga. Kungl. Maj:ts förslag i denna del har utskottet funnit sig böra biträda.

Avlöningsförhållandena för kvinnliga befattningshavare vid oreglerade verk.

I motionen nr 204 i andra kammaren har herr Olofsson i Digernäs m. fl. yrkat, att Kungl. Maj:ts proposition i förevarande ärende icke måtte bifallas, men att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande denna frågas lösning i samband med dyrtidstilläggens avveckling.

Herr Olofssons i Digernäs m. fl. motion.

Därest utskottet kommit till den uppfattningen, att en godkännbar lösning icke kunnat åvägabringas vid årets riksdag, torde vad motionären anfört hava varit förtjänt av beaktande. Med den utgång, prövningen av ärendet nu erhållit, torde motionen icke behöva föranleda särskild åtgärd.

Enligt de uppgifter, som förekomma i propositionen, skulle, vad angår ordinarie befattningshavare, ett fullt genomförande av Kungl. Maj:ts förslag draga en årlig kostnadsökning av 1,030,000 kronor, vilken ökning dock, efter det ett på pensioneringskostnaderna beräknat överskott frånräknats, kunde antagas nedgå till omkring 700,000 kronor. Dessa beräkningar hänföra sig till den placering i löneklasser, som vid tiden för undersökningen gällde för de dåvarande befattningshavarna.

Kostnaderna.

Utskottet känner sig icke förvissat om, att denna kostnadsberäkning jämväl täcker den kostnadsökning, som vid en fortsatt tillämpning av Kungl. Maj:ts förslag komme att uppstå.

En av utskottet gjord undersökning angående den totala löneskillnaden per befattningshavare under en från normal anställningsålder till pensionsåldern utsträckt tjänstetid i samma lönegrad visar följande resultat:

Nuvarande kvinnlig befattning	Sammanlagd löneinkomst under en ordinarie tjänstetid från fyllda 22 till fyllda 67 år						Summa erlagda avgifter för familjepensionering enl. Kungl. Maj:ts förslag ¹
	A - o r t			G - o r t			
	Nuvarande löneplan	Löneplan enligt Kungl. Maj:ts förslag	Löne-skill-nad	Nuvarande löneplan	Löneplan enligt Kungl. Maj:ts förslag	Löne-skill-nad	
1	2	3	4	5	6	7	8
Skrivbiträde ²	84,240	90,900	6,660	100,440	115,740	15,300	3,600
Sköterska vid hospital...	95,040	96,300	1,260	113,346	122,760	9,414	3,800
Kontorsbiträde	95,040	101,700	6,660	113,346	129,780	16,434	3,800
Rikstelefonist	112,320	112,500	180	133,056	143,820	10,764	4,300
Kanslibiträde	112,320	118,890	6,570	133,056	151,830	18,774	4,500
Kassör vid telegrafverket	118,890	118,890	—	141,084	151,830	10,746	4,500
Postexpeditör	141,300	149,580	8,280	168,408	189,000	20,592	5,600
Förste postexpeditör	149,310	158,670	9,360	178,488	199,710	21,222	5,800
Telegrafkommissarie av kl. 6	177,120	196,470	19,350	209,196	244,854	35,658	7,400
Telegrafkommissarie av kl. 5	211,140	223,200	12,060	243,540	277,740	34,200	8,300

¹ Enligt Kungl. Maj:ts förslag skola kvinnliga befattningshavare erlagga samma avgifter för familjepensionering som män. 25 procent av dessa avgifter äro emellertid enligt beräkning vid lika pensionsålder fullt tillfyllest för täckande av statens kostnader för familjepensioneringen samt statens merkostnad för de kvinnliga tjänstemännens tjänstepensionering på grund av deras genomsnittliga längre livslängd, varför överskott uppstår, som tillfaller statsverket. Summan i kol. 8 minskad med 25 procent bör sålunda avdragas från beloppen i kol. 4 och 7. Familjepensionsavgifterna äro allenast approximativt beräknade.

² I nuvarande lön för skrivbiträde ingår tillfälligt lönetilllägg å 120 kronor.

Som av förestående siffror framgår, skulle ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag medföra en betydande utgiftsökning per befattningshavare. Och det synes kunna sättas i fråga, huruvida departementschefen kan sägas med sitt förslag hava lyckats följa det av honom därför uppställda statsekonomiska direktivet, nämligen, att befattningshavarnas löneställning, som helt nyligen undergått prövning i vanlig löneregleringsväg, skulle bli i det väsentliga oförändrad. Frånsett vad som skett under kristiden, torde tidigare icke ens en lönereglering givit de därav omfattade över huvud taget ett motsvarande lönetillskott. Det kan här även bringas i erinran, hurusom statsverket just nu finner sig nödgat att på olika områden söka nedbringa sina utgifter, därvid bland andra icke få, hos staten mera löst anställda och bland dessa, även familjeförsörjare helt skiljas från sina anställningar utan kännedom om var eller huruvida någon ny anställning alls kan erhållas.

Genom ett godkännande av utskottets förslag torde den av ett bifall till Kungl. Maj:ts framställning föranledda kostnadsökningen minskas till 475,000 kronor för att efter hand nedgå under detta belopp.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och fröken Hesselgrens, herr Halléns samt fröken Wellins och herr Karlssons i Vadstena motioner (I:161, II:217 och II:151), de båda förstnämnda motionerna i vad de avse semester för vissa befattningshavare, samt med avslag å fröken Hesselgrens och herr Halléns nyssberörda motioner i övrigt, i den mån de avse befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, ävensom å herr Olofssons i Digernäs m. fl. motion (II:204), må beträffande befattningshavare under andra —åttonde samt tionde huvudtitlarna

a) med tillämpning från och med den 1 juli 1925, godkänna det vid detta utlåtande fogade förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (Bilaga A) jämte den förslaget bifogade, på grundvalen av nu gällande stater uppgjorda tjänsteförteckning, dock att, i den mån ändringar i nämnda tjänsteförteckning göras genom beslut av 1925 års riksdag, Kungl. Maj:t skall äga att vid utfärdande av författning vidtaga motsvarande ändringar i tjänsteförteckningen;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av utskottet förordade grunder, utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning härav må finnas erforderliga;

c) medgiva, att de personliga lönetillägg, som Kungl. Maj:t kan komma att med stöd av nyssnämnda bemyndigande tillerkänna vissa kvinnliga befattningshavare, må utgå av de i vederbörande stater upptagna anslagsposter till avlöningar till ordinarie tjänstemän;

d) besluta, att Kungl. Maj:t skall äga bestämma avlöning till sådan kvinnlig befattningshavare, som efter ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnans behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag tillträder statstjänst, vilken förut kunnat innehavas endast av man och för vilken avlöningen är bestämd enligt andra grunder än dem, som fastställts i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller avlöningsreglementet den 22 juni

1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen; skolande sådan befattningshavare vara skyldig att underkasta sig de bestämmelser i fråga om avlöning, som vid en blivande lönereglering för det verk eller den stat, befattningshavaren tillhör, må varda för tjänsten stadgade.

Stockholm den 17 februari 1925.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Oscar Olsson, J. L. Widell, C. P. V. Nilsson i Gränebo, J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, C. G. Ekman, J. Jeansson, G. Kobb, A. Petrén och J. B. Johansson i Fredrikslund;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, K. V. Rydén, P. Nilsson i Bonarp, J. D. Norman, O. Olsson i Kullenbergstorp, A. Å. Törnkvist i Karlskrona, E. Kristensson i Göteborg, P. M. Olsson i Blädinge, O. Nilsson i Örebro, S. Persson i Fritorp, E. G. E. Eriksson i Stockholm och A. Danielsson.

Reservationer se sid. 60.

Bilaga A.**Förslag**

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 8, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 8, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Med ordinarie — — — kommuns stat.
2. Med ordinarie befattning må ej heller förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej Kungl. Maj:t eller, vad angår tjänsteman tillhörande någon av de i 9 § avdelningen B upptagna 1—27 lönegraderna, vederbörande myndighet, varunder han lyder, efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för utövande av statstjänsten, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas.

4 §.

Kvinnlig innehavare av ordinarie befattning vare, därest hon har vårdnad om barn under 15 år, skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som vederbörande myndighet eller, där denna saknar behörighet att meddela tjänstledigheten, Kungl. Maj:t med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner nödigt meddela.

8 §.

1. För befattning, som jämlikt 1 § 2 mom. tillsättes genom fullmakt eller konstitutorial, utgår *lön* enligt den under 9 § införda *löneplan*, vilken för varje *lönegrad* upptager en eller flera *löneklasser* med särskilda, för olika *ortsgrupper* fastställda lönebelopp, dock med den begränsning för kvinnlig befattningshavare, som i 10 § omförmäles.

I den vid detta reglemente fogade *tjänsteförteckning* angives, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra.

Fördelningen av de orter, där tjänstemännen äro stationerade, å de uti löneplanen upptagna sju ortsgrupper fastställas av Kungl. Maj:t på grundval av utredning rörande de för orterna gällande allmänna levnadskostnaderna.

Där flera löneklasser äro i löneplanen upptagna för den lönegrad, enligt vilken tjänstemans lön skall utgå, fastställas löneklassen i enlighet med föreskrifterna i 10—13 §§.

Inom löneklass bestämmes lönebeloppet efter den ortsgrupp, till vilken tjänstemannens stationeringsort blivit hänförd.

2. Förutom lön — — — 25—30 §§.

9 §.

Löneplan.

Afdelning A. För tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
1:a lönegraden	1	11,580	11,820	12,060	12,300	12,540	12,780	13,020
2:a lönegraden	2	13,200	13,500	13,800	14,100	14,400	14,700	15,000
3:e lönegraden	3	15,240	15,540	15,840	16,140	16,440	16,740	17,040
4:e lönegraden	4	16,200	16,500	16,800	17,100	17,400	17,700	18,000

Afdelning B. För andra tjänstemän.

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
1:a lönegraden	1	1,500	1,566	1,632	1,698	1,764	1,830	1,896
	2	1,620	1,692	1,764	1,836	1,908	1,980	2,052
	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
2:a lönegraden	2	1,620	1,692	1,764	1,836	1,908	1,980	2,052
	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
3:e lönegraden	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
4:e lönegraden	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
5:e lönegraden	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
6:e lönegraden	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
7:e lönegraden	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
8:e lönegraden	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
9:e lönegraden ...	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
10:e lönegraden ...	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
11:e lönegraden ...	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
12:e lönegraden ...	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
13:e lönegraden ...	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
14:e lönegraden ...	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
15:e lönegraden ...	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
16:e lönegraden.....	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
17:e lönegraden.....	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
18:e lönegraden.....	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
19:e lönegraden.....	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
20:e lönegraden.....	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
21:a lönegraden.....	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
22:a lönegraden.....	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
23:e lönegraden.....	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
24:e lönegraden ...	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
25:e lönegraden ...	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28 *	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
26:e lönegraden ...	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
27:e lönegraden ...	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
28:e lönegraden ...	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
29:e lönegraden ...	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
	32	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460
30:e lönegraden ...	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
	32	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460
	33	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460	11,700	11,940

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § omnämnda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — 11—13 §§.

Kvinnlig befattningshavare äge dock icke rätt att åtnjuta lön enligt högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad.

3. Uppflyttning till — — — uppskov därmed.

4. Har tjänsteman — — — uppskovet varat.

16 §.

1. Därest tjänsteman — — — nedanstående tabell:

A. För tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

Löneklass enligt 9 § avd. A	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. A	Tjänstledighets- avdrag	
	kronor	öre		kronor	öre
1	10	50	3	14	—
2	12	—	4	15	—

B. För andra tjänstemän.

Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag	
	kronor	öre		kronor	öre		kronor	öre
1	—	60	12	1	80	23	4	50
2	—	70	13	1	95	24	5	—
3	—	80	14	2	10	25	5	50
4	—	90	15	2	30	26	6	—
5	1	—	16	2	50	27	6	50
6	1	10	17	2	75	28	7	—
7	1	20	18	3	—	29	7	50
8	1	30	19	3	25	30	8	—
9	1	40	20	3	50	31	8	50
10	1	50	21	3	75	32	9	—
11	1	65	22	4	—	33	9	50

Vad sålunda stadgats äger icke tillämpning å sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd.

2. Har tjänsteman — — — nyss sagts.

3. Har tjänsteman — — — nyss sagts.

4. Föreskrifterna i — — — tjänsten inträder.

21 §.

1. Tjänsteman äger årligen, när det kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta *semester* eller däremot svarande ledighet under nedan angivna antal dagar:

	Intill det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år	Från och med det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år
Tjänstemän, tillhörande 1—10 lönegraderna enligt 9 § avd. B	20 dagar	30 dagar
Tjänstemän, tillhörande 11—23 lönegraderna enligt 9 § avd. B samt kvinnlig sjukvårdspersonal vid hospital och asyler ...	25 »	35 »
Tjänstemän, tillhörande 24—28 lönegraderna enligt 9 § avd. B	35 »	45 »
Tjänstemän, tillhörande 29—30 lönegraderna enligt 9 § avd. B. samt tjänstemän, som avses i 9 § avd. A	45 »	45 »

Tjänsteman, som — — — överordnad myndighet.

2. Där driftens — — — sådan dag.

29 §.

För tjänstgöring utöver fastställd arbetstid må till tjänsteman, tillhörande någon av 1—20 lönegraderna enligt 9 § avdelning B, *ersättning för övertidsarbete*, där sådant arbete undantagsvis måste äga rum, kunna utbetalas enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.

Bilaga till avlöningsreglementet.

Tjänsteförteckning

angivande ordinarie befattningar vid vederbörande verk ävensom för vissa av dessa befattningar de särskilda lönegrader, till vilka de äro hänförliga enligt den i 9 § av avlöningsreglementet intagna löneplan.

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Andra huvudtiteln.		Högsta domstolen.	
Justitiedepartementet.		Justitieråd	A 4
<i>Kansliavdelningen.</i>		Förste expeditionsvakt	B 7
Statssekreterare och expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet ...	—	Expeditionsvakt	B 5
Kansliråd	B 30	Regeringsrätten.	
Förste kanslisekreterare	B 26	Regeringsråd	A 4
Registrator	B 22	Förste expeditionsvakt	B 7
Andre kanslisekreterare	B 21	Expeditionsvakt	B 5
<i>Lagavdelningen.</i>		Nedre justitierevisionen.	
Chef för lagavdelningen, arvode en- ligt 5 § i reglementet	—	Revisionssekreterare	B 30
Ledamot å lagavdelningen, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Protokollssekreterare	B 22
Förste kanslisekreterare (med tjänst- göring även å kansliavdelningen)	B 26	Registrator	B 22
Andre kanslisekreterare (med tjänst- göring även å kansliavdelningen)	B 21	Kanslist	B 21
Förste expeditionsvakt	B 7	Förste expeditionsvakt	B 7
Kanslibitråde	B 7	Expeditionsvakt	B 5
Expeditionsvakt	B 5	Kontorsbiträde	B 4
Kontorsbiträde	B 4	Svea hovrätt.	
För tjänstgöring såsom statsrådsbe- redningens expeditionsvakter:		President	A 3
Förste expeditionsvakt	B 7	Hovrättsråd	B 30
Expeditionsvakt	B 5	Krigshovrättsråd	B 30
Justitiekanslersexpeditionen.		Sekreterare	B 27
Justitiekansler	A 3	Advokatfiskal	B 24
Byråchef	B 30	Överkrigsfiskal	B 24
Registrator	B 21	Aktuarie	B 22
Expeditionsvakt	B 5	Arkivarie	B 22
		Fiskal	B 22
		Notarie	B 22
		Förste expeditionsvakt	B 7

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Svea hovrätt (forts.).			
Expeditionsvakt	B 5	Kansliskrivare	B 11
Kontorsbiträde	B 4	Förste expeditionsvakt	B 7
Skrivbiträde	B 2	Kanslibiträde	B 7
		Expeditionsvakt	B 5
		Kontorsbiträde	B 4
		Skrivbiträde	B 2
Göta hovrätt.			
President	A 3	<i>Fångvårdsstaten.</i>	
Hovrättsråd	B 30	Direktör av 1:a klass	B 27
Sekreterare	B 27	Direktör av 2:a klass	B 26
Advokatfiskal	B 24	Förste pastor och överlärare	B 26
Aktuarie	B 22	Direktör av 3:e klass	B 24
Arkivarie	B 22	Pastor och förste lärare	B 24
Fiskal	B 22	Kamrerare	B 22
Notarie	B 22	Assistent av 1:a klass	B 20
Förste expeditionsvakt	B 7	Assistent av 2:a klass	B 18
Expeditionsvakt	B 5	Assistent av 3:e klass	B 16
Kontorsbiträde	B 4	Kronohäktesföreståndare av 1:a klass	B 16
		Kronohäktesföreståndare av 2:a klass	B 15
Hovrätten över Skåne och Blekinge.		Assistent av 4:e klass	B 12
President	A 3	Uppsyningsman	B 10
Hovrättsråd	B 30	Yrkesmästare av 1:a klass	B 10
Advokatfiskal	B 24	Yrkesmästare av 2:a klass	B 8
Sekreterare	B 24	Överkonstapel	B 8
Fiskal	B 22	Första vaktfru	B 6
Notarie	B 22	Vaktkonstapel	B 6
Förste expeditionsvakt	B 7	Vaktfru	B 1
Expeditionsvakt	B 5		
Kontorsbiträde	B 4	Statens uppfostringsanstalt å Bona.	
		Direktör	B 27
Fångvårdsstyrelsen och fångvårds- staten.		Pastor och förste lärare	B 24
<i>Fångvårdsstyrelsen.</i>		Lantbruksinspektör, tillika avdel- ningsföreståndare	B 18
Överdirektör	A 2	Lärare, tillika avdelningsföreståndare	B 17
Byråchef	B 30	Räkenskapsförare och redogörare ...	B 17
Byrådirektör	B 28	Verkmästare, tillika avdelningsföre- ståndare	B 17
Kamrerare	B 24	Uppsyningsman	B 10
Sekreterare	B 24	Förste förman	B 8
Aktuarie	B 21	Maskinist	B 8
Notarie	B 21	Förman	B 6
Revisor	B 21	Husmoder	B 6
Assistent av 3:e klass	B 16		

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Tredje huvudtiteln.		Förste legationssekreterare	B 26
Utrikesdepartementet.		Vicekonsul	B 26
<i>A. Diplomatisk eller konsulär personal.</i>		Andre legationssekreterare	B 21
<i>Sändebud tjänstgörande såsom kabi- nettssekreterare .....</i>		Andre vicekonsul	B 21
<i>Sändebud eller generalkonsul tjänst- görande såsom avdelningschef.....</i>		Förste kanslist.....	B 16
<i>Legationsråd eller konsul tjänstgö- rande såsom byråchef .....</i>		Kanslist.....	B 12
<i>Förste legationssekreterare eller vice konsul .....</i>		Övergångsstat.	
<i>Byråsekreterare .....</i>		Sändebud	A 2
<i>Förste kanslist.....</i>		Fjärde huvudtiteln.	
<i>Kanslist.....</i>		Försvarsdepartementet.	
Övergångsstat.		Statssekreterare, arvode enligt 5 § i reglementet	—
<i>Legationsråd.....</i>		Expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—
<i>Förste legationssekreterare .....</i>		Chef för lantförsvarets kommando- expedition, arvode enligt 5 § i reglementet	—
<i>B. Övrig personal.</i>		Chef för sjöförsvarets kommando- expedition, arvode enligt 5 § i reglementet	—
<i>Kansliråd tjänstgörande såsom chef för arkivet .....</i>		Kansliråd	B 30
<i>Förste arkivarie .....</i>		Förste kanslisekreterare	B 26
<i>Kamrerare .....</i>		Registrator	B 22
<i>Andre arkivarie .....</i>		Andre kanslisekreterare	B 21
<i>Kansliskrivare .....</i>		Kansliskrivare	B 11
<i>Förste expeditionsvakt .....</i>		Förste expeditionsvakt	B 7
<i>Kanslibitråde .....</i>		Kanslibitråde	B 7
<i>Expeditionsvakt .....</i>		Expeditionsvakt	B 5
<i>Portvakt .....</i>		Kontorsbiträde.....	B 4
Övergångsstat.		Förste expeditionsvakt å lantförsva- rets kommandoexpedition	B 7
<i>Förste arkivarie .....</i>		Expeditionsvakt å sjöförsvarets kom- mandoexpedition	B 5
<i>Andre arkivarie .....</i>		Arméförvaltningen.	
Beskickningar och konsulat.		<i>Civilpersonalen.</i>	
<i>Sändebud .....</i>		Generalkrigskommissarie	A 3
<i>Generalkonsul .....</i>		Krigsråd	B 30
<i>Sändebud .....</i>		Kamrerare	B 24
<i>Legationsråd .....</i>		Krigskassör	B 24
<i>Konsul .....</i>		Ombudsman	B 24
		Revisionskommissarie	B 24

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Arméförvaltningen (forts.).			
Sekreterare	B 24	Förste revisor	B 24
Sekreterare och kamrerare	B 24	Kamrerare	B 24
Bokhållare	B 21	Sekreterare	B 24
Notarie ..	B 21	Aktuarie och registrator	B 21
Registrator	B 21	Marinkassör	B 21
Revisor	B 21	Notarie	B 21
Kansliskrivare ..	B 11	Revisor	B 21
Förste expeditionsvakt	B 7	Revisor och bokhållare	B 21
Kanslibitråde	B 7	Förste expeditionsvakt	B 7
Expeditionsvakt	B 5	Expeditionsvakt	B 5
Kontorsbiträde	B 4	Kontorsbiträde	B 4
Generalstaben.		Marinstaben.	
Professor	B 30	Registrator och aktuarie med skyl- dighet att biträda vid övriga göro- mål i marinstaben	B 21
Krigsarkivarie	B 24	Expeditionsvakt	B 5
Förste expeditionsvakt	B 7		
Expeditionsvakt	B 5	Sjökrigshögskolan.	
Artilleristaben.		Expeditionsvakt	B 5
Expeditionsvakt	B 5	Sjökrigsskolan.	
Krigshögskolan.		Expeditionsvakt	B 5
Förste expeditionsvakt	B 7	Flottans stationer.	
Expeditionsvakt	B 5	Expeditionsvakt vid Karlskrona sta- tion	B 5
Artilleri- och ingenjörhögskolan.		Expeditionsvakt vid Stockholms sta- tion	B 5
Förste expeditionsvakt	B 7	Sjökarteverket.	
Expeditionsvakt	B 5	Förste aktuarie ¹	B 24
Fortifikationen.		Aktuarie	B 22
Expeditionsvakt vid fortifikations- stabens huvudstation	B 5	Kartograf	B 21
Intendenturkåren.		Ritare eller gravör	B 15
Expeditionsvakt vid intendentursta- ben	B 5	Redogörare	B 15
Marinförvaltningen.		Ritbiträde	B 7
<i>Civilavdelningen.</i>		Expeditionsvakt	B 5
Marinöverkommissarie	A 1	Kontorsbiträde	B 4
Amiralitetsråd	B 30		

¹ Därest till förste aktuarie å sjökarteverkets avdelning för sjömätningssväsendet förordnas militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat, äger han endast uppbära arvode till belopp, som av Kungl. Maj:t kan vara medgivet, allt efter som han är militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat.

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och enligt grad löne- löneplanen
Femte huvudtiteln.			
Socialdepartementet.			
Statssekreterare, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Kansliskrivare	B 11
Expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Expeditionsvakt	B 5
Byråchef för lagärenden, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Kontorsbiträde	B 4
Kansliråd	B 30	Socialstyrelsen.	
Kansliråd, tillika fattigvårdsinspektör	B 30	Generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Förste kanslisekreterare	B 26	Byråchef	B 30
Förste kanslisekreterare, tillika fattigvårdsinspektörens assistent	B 26	Förste aktuarie	B 24
Registrator	B 22	Förste byråingenjör	B 24
Andre kanslisekreterare	B 21	Sekreterare	B 24
Kansliskrivare	B 11	Sekreterare och inspektörsassistent	B 24
Förste expeditionsvakt	B 7	Aktuarie	B 21
Kanslibitråde	B 7	Bibliotekarie och arkivarie	B 21
Expeditionsvakt	B 5	Byråingenjör	B 21
Kontorsbiträde	B 4	Kansliskrivare	B 11
		Förste expeditionsvakt	B 7
		Kanslibitråde	B 7
		Expeditionsvakt	B 5
		Kontorsbiträde	B 4
		Skrivbiträde	B 2
Riksförsäkringsanstalten.		Yrkesinspektionen.	
Generaldirektör	A 3	Yrkesinspektör	B 28
Byråchef	B 30	Assistent	B 21
Förste aktuarie	B 24	Underinspektör	B 16
Sekreterare	B 24		
Aktuarie	B 21	Statens tvångsarbetsanstalter.	
Byråingenjör	B 21	Direktör	B 27
Notarie	B 21	Direktör	B 24
Registrator	B 21	Pastor och förste lärare	B 24
Kansliskrivare	B 11	Kamrerare	B 22
Förste expeditionsvakt	B 7	Assistent av 1:a klass	B 20
Kanslibitråde	B 7	Assistent av 2:a klass	B 18
Expeditionsvakt	B 5	Assistent av 3:e klass	B 16
Kontorsbiträde	B 4	Assistent av 4:e klass	B 12
		Trädgårdsmästare	B 12
		Uppsyningsman	B 10
Försäkringsrådet.		Förste förman	B 8
President	A 3	Förman	B 6
Försäkringsråd	B 30	Första vaktfru	B 6
Sekreterare	B 24	Vaktfru	B 1
Notarie	B 21		

Verk och befattningar	Avdelning och lönegrad enligt lönepåsen	Verk och befattningar	Avdelning och lönegrad enligt lönepåsen
Pensionsstyrelsen.			
Generaldirektör	A 3	Överläkare av 2:a klass.....	B 28
Byråchef	B 30	Hospitalsläkare av 2:a klass	B 26
Förste aktuarie	B 24	Läkare vid Visby hospital	B 26
Sekreterare	B 24	<i>II. Kontorspersonal.</i>	
Aktuarie	B 21	Syssloman av 1:a klass	B 24
Notarie	B 21	Syssloman av 2:a klass.....	B 22
Kansliskrivare	B 11	Syssloman av 3:e klass	B 21
Förste expeditionsvakt	B 7	Bokhållare	B 15
Kanslibitråde	B 7	Kassör	B 11
Expeditionsvakt	B 5	Kameralbitråde	B 8
Kontorsbitråde	B 4	Kanslibitråde	B 7
Skrivbitråde	B 2	<i>III. Sjukvårdspersonal.</i>	
Medicinalstyrelsen.		Uppsyningsman av 1:a klass	B 14
Generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Förestånderska av 1:a klass	B 12
Överinspektör för sinnessjukvården i riket, arvode enligt 5 § i regle- mentet	—	Uppsyningsman av 2:a klass	B 10
Kameralbyråchef	B 30	Overskötare	B 8
Medicinalråd	B 30	Förestånderska av 2:a klass.....	B 7
Statsinspektör över köttkontrollen i riket	B 29	Skötare	B 6
Byråveterinär	B 24	Oversköterska	B 6
Kamrerare	B 24	Sköterska	B 3
Kontrollant av hospitalens ekono- miska förvaltning	B 24	<i>IV. Ekonomipersonal.</i>	
Ombudsman	B 24	Maskinmästare av 1:a klass.....	B 14
Sekreterare	B 24	Maskinmästare av 2:a klass.....	B 12
Kassör	B 21	Befallningsman	B 10
Notarie	B 21	Hantverksföreståndare av 1:a klass...	B 10
Kansliskrivare	B 11	Maskinist av 1:a klass	B 10
Förste expeditionsvakt	B 7	Trädgårdsmästare	B 10
Kanslibitråde	B 7	Hantverksföreståndare av 2:a klass...	B 8
Expeditionsvakt	B 5	Maskinist av 2:a klass	B 8
Kontorsbitråde	B 4	Köksförestånderska av 1:a klass.....	B 7
Skrivbitråde	B 2	Magasinsföreståndare	B 7
Hospital och asyler.		Arbetsförestånderska	B 6
<i>I. Läkarpersonal.</i>		Bageriförestånderska	B 6
Överläkare av 1:a klass	B 29	Chaufför	B 6
Hospitalsläkare av 1:a klass	B 28	Eldare av 1:a klass	B 6
		Hantverkare	B 6
		Köksförestånderska av 2:a klass.....	B 6
		Post- och stadsbud	B 6
		Tvättförestånderska av 1:a klass.....	B 6
		Eldare av 2:a klass	B 5

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Statens hospital och asyler (forts.)		Kanslibitråde	B 7
Föreståndare i stall, ladugård och svinstall	B 5	Expeditionsvakt	B 5
Tvättförestånderska av 2:a klass	B 3	Kontorsbiträde	B 4
Sjätte huvudtiteln.		Sjunde huvudtiteln.	
Kommunikationsdepartementet.		Finansdepartementet.	
Statssekreterare, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Statssekreterare, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Kansliråd	B 30	Byråchef för lagärenden, arvode en- ligt 5 § i reglementet	—
Förste kanslisekreterare	B 26	Kansliråd	B 30
Registrator	B 22	Förste kanslisekreterare	B 26
Andre kanslisekreterare	B 21	Förste aktuarie	B 24
Förste expeditionsvakt	B 7	Registrator	B 22
Kanslibitråde	B 7	Andre kanslisekreterare	B 21
Expeditionsvakt	B 5	Kansliskrivare	B 11
Kontorsbiträde	B 4	Förste expeditionsvakt	B 7
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.		Kanslibitråde	B 7
Overdirektör	A 2	Expeditionsvakt	B 5
Byråchef och ledamot	B 30	Kontorsbiträde	B 4
Byrådirektör och ledamot	B 28	Kammarkollegium.	
Förste byråingenjör	B 26	Generaldirektör	A 3
Byråingenjör	B 21	Kammarråd	B 30
Notarie	B 21	Förste advokatfiskal	B 28
Registrator, tillika aktuarie	B 21	Andre advokatfiskal	B 24
Revisor och bokhållare	B 21	Förste arkivarie	B 24
Förste expeditionsvakt	B 7	Förste arkivarie för lantmåteriutred- ningar	B 24
Kanslibitråde	B 7	Sekreterare	B 24
Expeditionsvakt	B 5	Fiskal	B 21
Kontorsbiträde	B 4	Notarie	B 21
Byggnadsstyrelsen.		Registrator	B 21
Generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—	Förste expeditionsvakt	B 7
Byggnadsråd	B 30	Kanslibitråde	B 7
Byråchef	B 30	Expeditionsvakt	B 5
Intendent	B 26	Kontorsbiträde	B 4
Kamrerare	B 24	Statskontoret.	
Sekreterare	B 24	Generaldirektör	A 3
Förste expeditionsvakt	B 7	Statskommissarie	B 30

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Statskontoret (forts.).		Statistiska centralbyrån.	
Byrådirektör och ombudsman	B 28	Överdirektör.....	A 2
Kamrerare	B 24	Byråchef	B 30
Kamrerare och kassakontrollant ..	B 24	Förste aktuarie	B 24
Räntmästare	B 24	Aktuarie	B 21
Sekreterare	B 24	Kansliskrivare	B 11
Notarie	B 21	Förste expeditionsvakt	B 7
Registrator	B 21	Kanslibitråde	B 7
Revisor och bokhållare	B 21	Expeditionsvakt	B 5
Kansliskrivare	B 11	Kontorsbiträde	B 4
Förste expeditionsvakt	B 7	Skrivbiträde	B 2
Kanslibitråde	B 7	Riksräkenskapsverket.	
Expeditionsvakt	B 5	Generaldirektör	A 3
Kontorsbiträde	B 4	Byråchef	B 30
Mynt- och justeringsverket.		Förste revisor	B 24
Myntdirektör	A 1	Revisor	B 22
Förste ingenjör	B 26	Kansliskrivare	B 11
Förste ingenjör	B 24	Förste expeditionsvakt	B 7
Kamrerare	B 24	Kanslibitråde	B 7
Ingenjör	B 21	Expeditionsvakt	B 5
Kassör	B 21	Kontorsbiträde	B 4
Förste expeditionsvakt	B 7	Generaltullstyrelsen och tullstaten.	
Kammarrätten.		Generaltullstyrelsen.	
President	A 3	Generaltulldirektör, arvode enligt 5 § i avlöningsreglementet	—
Kammarrättsråd	B 30	Byråchef	B 30
Kammarrättsråd (med revisionsrotel)	B 30	Kustbevakningsinspektör, arvode en- ligt 5 § i avlöningsreglementet ...	—
Advokatfiskal	B 24	Chef för statistiska avdelningen	B 26
Sekreterare	B 24	Byråinspektör	B 24
Aktuarie	B 21	Förste revisor	B 24
Aktuarie och registrator	B 21	Kamrerare	B 24
Notarie	B 21	Sekreterare	B 24
Förste expeditionsvakt	B 7	Aktuarie	B 21
Expeditionsvakt	B 5	Notarie	B 21
Kontorsbiträde	B 4	Registrator	B 21
Skrivbiträde	B 2	Revisor	B 21
Överflyttningsstat.		Materialförvaltare	B 15
Byråchef	B 30	Kansliskrivare	B 11
Förste kanslisekreterare	B 26		
Andre kanslisekreterare	B 21		

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt lönepånen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt lönepånen
General tullstyrelsen och tull- staten (forts.).		Kontorsbiträde	B 4
Förste expeditionsvakt	B 7	Skrivbiträde	B 2
Kanslibiträde	B 7	Kontrollstyrelsen.	
Expeditionsvakt	B 5	Överdirektör	A 2
Kontorsbiträde	B 4	Byråchef	B 30
Skrivbiträde	B 2	Förste aktuarie	B 24
Tullstaten.		Förste byråingenjör	B 24
Tulldirektör	B 29	Förste byråinspektör	B 24
Tullöverinspektör	B 27	Laborator	B 24
Tullbevakningschef	B 26	Sekreterare	B 24
Tulldirektörsassistent	B 26	Byråinspektör	B 22
Tullförvaltare av klass 1 A	B 26	Notarie	B 21
Tullkommissarie	B 26	Kansliskrivare	B 11
Tullförvaltare av klass 1 B	B 24	Laboratoriebiträde	B 11
Tullöverkontrollör	B 24	Förste expeditionsvakt	B 7
Förste tullkontrollör	B 22	Kanslibiträde	B 7
Gränsbevakningschef	B 22	Expeditionsvakt	B 5
Tullförvaltare av klass 2	B 22	Kontorsbiträde	B 4
Tullförvaltare av klass 3	B 21	Övergångsstat.	
Tullkontrollör	B 21	Sekreterare	B 24
Tullförvaltare av klass 4	B 18	Aktuarie	B 21
Tullkassör	B 18	Åttonde huvudtiteln.	
Gränstullmästare	B 16	Ecklesiastikdepartementet.	
Kammarskrivare	B 16	Statssekreterare, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Tullmästare	B 15	Expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Gränsöveruppsyningsman	B 12	Kansliråd	B 30
Kustöveruppsyningsman	B 12	Förste kanslisekreterare	B 26
Tullkontorist	B 12	Registrator	B 22
Tullöveruppsyningsman	B 12	Andre kanslisekreterare	B 21
Kansliskrivare	B 11	Kansliskrivare	B 11
Gränsuppsyningsman	B 8	Förste expeditionsvakt	B 7
Kustuppsyningsman	B 8	Kanslibiträde	B 7
Tulluppsyningsman	B 8	Expeditionsvakt	B 5
Förste kustvakt	B 7	Kontorsbiträde	B 4
Kanslibiträde	B 7	Riksarkivet.	
Kustvakt	B 6	Riksarkivarie	A 2
Tillsyningsman	B 6	Arkivråd	B 30
Kustbevakningsbiträde	B 5		
Tullvakt	B 5		

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Riksarkivet (forts.).		Förste bibliotekskonsulent	B 24
Förste arkivarie	B 24	Sekreterare	B 24
Andre arkivarie	B 21	Andre bibliotekskonsulent	B 21
Registrator	B 21	Notarie	B 21
Förste expeditionsvakt	B 7	Registrator och aktuarie	B 21
Kanslibitråde	B 7	Kansliskrivare	B 11
Eldare	B 5	Förste expeditionsvakt	B 7
Expeditionsvakt	B 5	Kanslibitråde	B 7
Kungl. biblioteket.		Expeditionsvakt	B 5
Riksbibliotekarie	A 1	Kontorsbiträde	B 4
Förste bibliotekarie	B 24	<i>Skolöverstyrelsens statistiska avdelning.</i>	
Andre bibliotekarie	B 21	Chef	B 30
Förste expeditionsvakt	B 7	Förste aktuarie	B 24
Kanslibitråde	B 7	Aktuarie	B 21
Expeditionsvakt	B 5	Kansliskrivare	B 11
Kontorsbiträde	B 4	Kanslibitråde	B 7
Nationalmuseum.		Expeditionsvakt	B 5
Överintendent	A 1	Kontorsbiträde	B 4
Intendent (avdelningsföreståndare) ..	B 26	Tionde huvudtiteln.	
Kansliskrivare	B 11	Handelsdepartementet.	
Förste expeditionsvakt (tekniskt bi- tråde vid handteknings- och gra- vyavdelningen)	B 7	Statssekreterare och expeditionschef, arvode enligt 5 § i reglementet ...	—
Förste expeditionsvakt, tillika port- vakt	B 7	Kansliråd	B 30
Förste expeditionsvakt	B 7	Förste kanslisekreterare	B 26
Expeditionsvakt, tillika gårdskarll ..	B 5	Registrator	B 22
Expeditionsvakt	B 5	Andre kanslisekreterare	B 21
Vitterhets-, historie- och antikvi- tetsakademien.		Kansliskrivare	B 11
Riksantikvarie	A 1	Förste expeditionsvakt	B 7
Antikvarie (avdelningsföreståndare) ..	B 26	Kanslibitråde	B 7
Förste expeditionsvakt	B 7	Expeditionsvakt	B 5
Kontorsbiträde	B 4	Kontorsbiträde	B 4
Universitetskanslersexpeditionen.		Kommerskollegium.	
Kanslerssekreterare	B 30	Generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
Kanslibitråde	B 7	Byråchef	B 30
Skolöverstyrelsen.		Byrådirektör och överinspektör	B 29
Generaldirektör	A 3	Navigationsskoleinspektör	B 29
Ledamot	B 30	Skeppsmättningsöverkontrollör och överinspektör	B 29

Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen	Verk och befattningar	Avdelning och löne- grad enligt löneplanen
Kommerskollegium (forts.)		Patent- och registreringsverket.	
Byrådirektör	B 28	Generaldirektör	A 3
Förste aktuarie	B 24	Byråchef	B 30
Förste byråingenjör	B 24	Byrådirektör	B 28
Kamrerare	B 24	Bibliotekarie	B 24
Redaktör	B 24	Förste byråingenjör	B 24
Sekreterare	B 24	Sekreterare	B 24
Sjötekniskt biträde	B 24	Byråingenjör	B 21
Teknisk konsulent	B 24	Kassör och räkenskapsförare	B 21
Aktuarie	B 21	Notarie	B 21
Notarie	B 21	Registrator	B 21
Registrator	B 21	Kansliskrivare	B 11
Kansliskrivare	B 11	Förste expeditionsvakt	B 7
Förste expeditionsvakt	B 7	Kanslibiträde	B 7
Kanslibiträde	B 7	Expeditionsvakt	B 5
Expeditionsvakt	B 5	Kontorsbiträde	B 4
Kontorsbiträde	B 4	Skrivbiträde	B 2
Skrivbiträde	B 2		
Sprängämnesinspektionen.		Försäkringsinspektionen.	
Sprängämnesinspektör	B 28	Överdirektör	A 2
Inspektionen över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring.		Ledamot och byrådirektör	B 28
Inspektör	B 27	Förste aktuarie	B 24
Lotsstyrelsen.		Förste revisor	B 24
Generallotsdirektör	A 3	Revisor	B 21
Byråchef	B 30	Kansliskrivare	B 11
Överfyringenjör	B 30	Kanslibiträde	B 7
Kanslibyrån.		Expeditionsvakt	B 5
Kamrerare	B 24	Statens provningsanstalt.	
Sekreterare	B 24	Överdirektör	A 2
Registrator	B 21	Avdelningschef	B 29
Revisor och bokhållare	B 21	Förste avdelningsingenjör	B 24
Kassör och bokhållare	B 21	Avdelningsingenjör	B 21
Kanslibiträde	B 7	Kassör och räkenskapsförare	B 20
Kontorsbiträde	B 4	Förste verkmästare	B 15
Fyringenjörkontoret.		Verkmästare	B 12
Fyringenjör	B 24	Förste laboratoriebiträde	B 11
Verkmästare	B 21	Kansliskrivare	B 11
Materialförvaltare	B 21	Instrumentmakare	B 10
Förste expeditionsvakt	B 7	Kanslibiträde	B 7
Expeditionsvakt	B 5	Laboratoriebiträde	B 7
		Expeditionsvakt	B 5

A. Reservationer:

1) av herrar *A. C. Lindblad, Oscar Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *A. Petrén, A. Anderson* i Råstock, *K. V. Rydén, A. A. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *O. Nilsson* i Örebro och *E. G. E. Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts förevarande förslag avser att bringa till lösning en under de senare åren synnerligen aktuell vorden lönefråga.

Sedan dåvarande statsrådet och chefen för justitiedepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 27 maj 1919 tillkallat särskilda sakkunniga, de s. k. behörighetssakkunniga, att inom justitiedepartementet biträda vid utredningen av frågan om utsträckt behörighet för kvinnor att vinna tillträde till statstjänst samt att i sammanhang därmed jämväl deltaga i utredningen dels av spörsmålet om de kvinnliga tjänstemännens avlönande och särskilt frågan, huruvida dessa borde i avlöningshänseende likställas med de manliga tjänstemännen eller, på sätt förut varit vanligt, en åtskillnad härutinnan till förmån för de senare fortfarande borde bibehållas, dels ock av spörsmålet om de kvinnliga tjänstemännens pensionsförhållanden och om frågan om gift kvinnas ställning i statstjänst, framlade de sakkunniga, såsom redan förut nämnts, den 27 december 1920 vissa förslag i fråga om ordnande av de kvinnliga befattningshavarnas löne- och pensionsförhållanden (Del II av de sakkunnigas betänkande). Förslagen i fråga, som avsågo en tillämpning av principen »lika lön i samma befattning», innefattade emellertid icke i detalj utformade lönebestämmelser utan allenast vissa principiella uttalanden i berörda spörsmål.

Genom beslut den 29 juni 1921 uppdrog sedermera Kungl. Maj:t åt en kommitté, den s. k. 1921 års lönekommitté, att med hänsyn till pågående utredning av frågan angående utsträckt behörighet för kvinnor att innehava statstjänst verkställa ytterligare utredning av frågan om ordnandet av kvinnliga tjänstinnehavares avlönings- och pensionsförhållanden.

Såsom i den lämnade utredningen erinrats, förelade Kungl. Maj:t 1922 års riksdag proposition med förslag till lag angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst. Förslaget vann emellertid då icke riksdagens bifall. Följande år framlades ånyo proposition i ämnet, vilket förslag blev av riksdagen med viss ändring antagen. Lagen utfärdades den 22 juni 1923. I enlighet med vad i lagen stadgas skall densamma träda i tillämpning den dag, Konungen med riksdagen bestämmer. Grunden för tillkomsten av denna föreskrift ligger däri, att riksdagen ansåg behörighetslagen icke böra träda i kraft, förrän de kvinnliga befattningshavarnas löne- och pensionsförhållanden blivit avgjorda. I avvaktan härpå har behörighetslagen hittills icke kunnat sättas i kraft.

I betänkande den 12 oktober 1923 framlade nyss omförmälda lönekommitté förslag rörande ordnande av de kvinnliga befattningshavarnas löne- och pensionsförhållanden. Förslaget avvek i viktiga delar från de löneprinciper, som av behörighetssakkunniga ansetts böra ligga till grund vid behandlingen av de kvinnliga tjänstemännens lönefråga. Sedermera har löneärendet, såsom redan framhållits, varit föremål för ytterligare beredning inom finansdepartementet och utgör Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag till lönefrågans lösning närmast resultatet av det utredningsarbete i lönefrågan, som sålunda utförts inom berörda departement.

Då statsmakterna sålunda redan år 1923 antagit lag, innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag, och därmed tagit definitiv ställning till behörighetsfrågan, måste det framstå såsom en angelägenhet av vikt, att lagen snarast möjligt erhåller gällande kraft. Förutsättningen för att innevarande års riksdag skall kunna fatta beslut om lagens ikraftträdande är alltså, med den ståndpunkt riksdagen tidigare intagit härutinnan, den, att riksdagen kommer till ett avgörande beslut i fråga om ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas löneförmåner. Att så sker vid innevarande års riksdag synes utskottet önskvärt.

Såsom av den lämnade utredningen i ärendet framgår, innebära de förslag till lönefrågans lösning, som framlagts av därtill särskilt utsedda utredningsorgan, stora skiljaktigheter och meningarna om det lämpligaste sättet härför hava i de av ämbetsverk och myndigheter över förslagen avgivna utlåtandena varit synnerligen delade. Kungl. Maj:t har ej heller ansett sig kunna lägga något av de sålunda framlagda förslagen till grund för proposition i ämnet, utan har Kungl. Maj:t, såsom förut nämnts, anslutit sig till de grunder för lönefrågans lösning, varpå ett inom finansdepartementet utarbetat alternativt förslag är byggt. Under förhanden varande förhållanden har ock utskottet ansett detta förslag innebära den lämpligaste utvägen för lösandet av denna fråga och har utskottet sålunda med de mindre jämkningar i förslaget, utskottet nedan förordar, funnit sig böra i allo tillstyrka detsamma. Härav följer, att utskottet icke kan biträda det motionsvis framförda yrkandet om uppskov med lönefrågans lösning.

Utskottet övergår nu till att yttra sig rörande de särskilda avdelningarna i det föreliggande förslaget.

Vad då först angår frågan om behovsprincipens införande i statens lönesystem, har utskottet, i likhet med departementschefen, ansett denna fråga icke böra i nu förevarande sammanhang upptagas till prövning. Utskottet har så mycket hellre kunnat ansluta sig till departementschefens uppfattning härutinnan, som det av den utav departementschefen förebragta utredningen framgår, att synnerligen starka meningsskiljaktigheter alltjämt förefinnas rörande lämpligheten av att övergå till ett på behovsgrund fotat lönesystem. I de yttranden, som av ämbetsverk och myndigheter avgivits över 1921 års lönekommittés betänkande, har sålunda det stora flertalet ställt sig avvisande

*Behovs-
principen.*

till kommitténs förslag i fråga om behovsprincipens tillämpning å statens befattningshavare, åtminstone i den form, kommittén i sitt förslag givit åt principen ifråga. Det lärer ock med fog kunna ifrågasättas, huruvida på grundvalen av en konsekvent genomförd behovsprincip ett rationellt lönesystem överhuvud taget låter sig uppbygga.

*Likalöns-
principen.*

Kungl. Maj:ts förslag i själva lönefrågan innebär, såsom framgår av den i statsrådsprotokollet i ärendet förebragta utredningen, en tillämpning av likalönsprincipen, i det att lön i en och samma befattning skulle utgå med lika belopp oberoende av om befattningen innehaves av man eller kvinna. Grundlinjerna i Kungl. Maj:ts förslag avvika sålunda från den löneprincip, lönekommittén funnit böra vara grundläggande vid ordnandet av de kvinnliga befattningshavarnas lönefråga, nämligen att en viss löneskillnad i regel bör förefinnas mellan manlig och kvinnlig innehavare av samma befattning.

Lönekommittén har funnit en del faktorer motivera en sådan lönedifferentiering. Om ock departementschefen ansett, att man måste räkna med vissa av dessa faktorer, har emellertid departementschefen funnit detta icke böra föranleda att vid bestämmandet av de i statens tjänst anställda kvinnliga befattningshavarnas löner slå in på den av kommittén förordade vägen med procentuella avdrag för de kvinnliga befattningshavarnas vidkommande. Vad beträffar de högre befattningarna, nämligen de i 15—20 lönegraderna, hade redan lönekommittén föreslagit likalönsprincipens tillämpning. Jämväl beträffande de nuvarande manliga befattningarna i lägre lönegrader borde likalönsprincipen enligt departementschefens förmenande kunna utan statsökonomiska risker komma i tillämpning, därest efter noggrann prövning av aspiranternas kvalifikationer och personliga lämplighet en dylik befattning lämnades åt en kvinna. Vad slutligen angår de nu till den kvinnliga löneplanen hörande befattningarna hava dessa av departementschefen i likhet med vad som skett i lönekommitténs förslag inplacerats å en för män och kvinnor gemensam löneskala, vilken med vissa ändringar närmast ansluter sig till den nuvarande manliga löneplanen. Men under det att i kommittéförslaget inplaceringen skett till sådana lönegrader, där manliga befattningar med ur kvalitativ synpunkt likartade arbetsuppgifter återfinnas, varvid för såväl manlig som kvinnlig innehavare av sålunda inplacerad befattning förordats ett procentuellt avdrag å den för lönegraden bestämda lönen, i syfte att undvika den lönestegring, som eljest skulle bliva följden av en sådan inplaceringsmetod, har departementschefen med utgångspunkt från det nuvarande löneläget överflyttat de nuvarande kvinnliga befattningarna till sådana, genomgående lägre lönegrader å den gemensamma löneplanen, att löneläget efter inplaceringen blir i stort sett oförändrat. Härigenom har anordningen med procentuella avdrag kunnat undvikas. Emellertid är att märka, att lönekommittén — med den ställning, kommittén intagit i fråga om behovsprincipen — förordat en för män och kvinnor gemensam löneskala med allenast tre löneklasser inom varje lönegrad samt femårig tids-

intervall för uppflyttning i högre löneklass, medan däremot departementschefen icke ansett skäl föreligga att i förevarande sammanhang vidtaga någon ändring i de hittills för män utgående löneförmånerna.

Vad då först angår de befattningar i högre lönegrader, som nu skulle öppnas för kvinnor, synes det utskottet uppenbart, att någon åtskillnad i lönehänseende icke här bör ifrågakomma. Såsom departementschefen ock framhållit, torde det med fog kunna antagas, att i den mån kvinnor söka tillträde till dylika befattningar en noggrann prövning av aspiranternas kvalifikationer och personliga lämplighet äger rum samt, om, efter det sådan prövning skett, dylik befattning lämnas åt en kvinna, man är berättigad antaga att hennes arbetsprestationer bliva fullt ut av samma värde som de manliga medsökandenas. I fråga om dessa befattningar torde sålunda likalönsprincipen utan statsekonomiska risker kunna tillämpas. Utskottet vill ock erinra därom, att, med något enstaka undantag, någon meningsskiljaktighet icke yppats bland de i ärendet hörda ämbetsverken i fråga om avlönings bestämmande för kvinnliga innehavare av nu ifrågavarande befattningar.

Vad härefter angår nuvarande manliga befattningar i lägre lönegrader får utskottet framhålla, hurusom enligt bestämmelserna i behörighetslagen ett icke obetydligt antal dylika tjänster äro förbehållna män. Jämväl ett ganska avsevärt antal av de nu för män reserverade befattningar, som icke formellt äro i lagen undantagna från tillträde för kvinnor, torde på grund av arbetsuppgifternas beskaffenhet icke kunna beräknas komma att i någon nämnvärd omfattning bliva föremål för eftersträvan från kvinnornas sida. Särskilt gäller detta åtskilliga manliga befattningsgrupper inom lägre grader vid kommunikationsverken. Allenast inom sådana områden av statstjänsten, där män och kvinnor för närvarande utföra arbete av likartad natur, torde man alltså kunna förvänta, att kvinnor skola i någon större omfattning komma att tävla med männen om tillträde till de nu män förbehållna tjänsterna.

I fråga om sistnämnda tjänster skulle alltså fall kunna inträffa, att en kvinna, därest hon erhåller en befattning av ifrågavarande art, skulle komma i åtnjutande av högre lön än för närvarande utgår till kvinnlig befattningshavare för likartat arbete. Såsom departementschefen i sitt uttalande till statsrådsprotokollet i ärendet framhållit, skulle emellertid efter den nya ordningens genomförande en allmän eftersyn ske inom statsförvaltningen i syfte att i möjligaste mån utbyta dylika nu för män avsedda befattningar mot närmast för kvinnor avsedda tjänster, varigenom statsadministrationen skulle förbilligas.

Utskottet finner skäl ej heller föreligga, att beträffande nu ifrågavarande manliga befattningar ifrågasätta lägre lön för kvinna än för man, därest kvinna i tävlan med män erhåller sådan befattning. Även här måste gälla, att hon i konkurrensen med sina medsökande visar sig i allo kompetent för befattningen. Någon merkostnad för statsverket föranledes icke heller

därav, att en kvinnlig befattningshavare, som erhåller en sådan befattning, i lönehänseende likställas med man.

I fråga om ordnandet av nuvarande kvinnliga befattningshavares löneförhållanden genom befattningarnas inplacering å gemensam löneplan finner utskottet i likhet med departementschefen den olikhet i inplaceringsmetoden, som förefinnes i lönekommitténs och Kungl. Maj:ts förslag, mera vara av formell än reell art, då överflyttningen till den gemensamma löneplanen icke i någotdera förslaget avsett att för de nuvarande kvinnliga befattningshavarna medföra någon egentlig lönereglering. Ett avgjort företräde måste dock enligt utskottets förmenande givas den av Kungl. Maj:t följda inplaceringsmetoden på grund av den enkelhet och reda i avlöningsbestämmelserna, som följer av denna metods tillämpning vid ordnandet av lönefrågan.

Såsom framgår av det nu anförda, har utskottet alltså funnit sig kunna helt ansluta sig till de grunder för lösningen av de kvinnliga befattningshavarnas lönefråga, som kommit i tillämpning i Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

*Löneplanen
och befatt-
ningarnas
placering å
densamma.*

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle i samband med inplaceringen av de kvinnliga befattningshavarna å den nuvarande manliga löneplanen denna på visst sätt kompletteras. Denna komplettering, som utgör en direkt följd av förslaget om de kvinnliga befattningarnas överflyttning till en gemensam löneplan, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Ej heller i fråga om de särskilda kvinnliga befattningarnas inplacering å den gemensamma löneplanen har utskottet, vad nu allmänna civilförvaltningen angår, funnit anledning till anmärkning, då den löneställning, som efter inplaceringen skulle tillkomma de särskilda kvinnliga befattningshavarna, syntes utskottet väl avvägd. Härav följer, att utskottet icke kunnat tillstyrka de motionsvis gjorda yrkandena om vissa kvinnliga befattningars inplacering i högre lönegrad än Kungl. Maj:t föreslagit.

*Vissa stats-
tjänsters re-
serverande
för kvinnor.*

Beträffande frågan om vissa statstjänsters reserverande för kvinnor ansluter sig utskottet till den av departementschefen intagna ståndpunkten. I enlighet därmed anser sålunda utskottet att, då behörighetslagen icke förbehåller männen andra tjänster än sådana, vilka, med hänsyn till göromålsens beskaffenhet, böra innehavas av män, endast motsvarande begränsning bör gälla jämväl för de åt kvinnorna reserverade tjänsterna. Vilka dessa sistnämnda äro, kan lättast klarläggas genom att de erhålla en beteckning, exempelvis vaktfru, sköterska o. s. v., som uttryckligen anger denna deras egenskap.

*Gift kvinnas
ställning i
statstjänst.*

Hittills gällande bestämmelser om gift kvinnas ställning i statstjänst hava i det nu framlagda förslaget blivit utbytta mot ett stadgande av innehåll, att kvinnlig innehavare av ordinarie statstjänst är under den tid,

hon har vårdnad om barn under 15 år, skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som vederbörande myndighet, eventuellt Kungl. Maj:t, finner nödigt meddela.

I motionen nr 161 i första kammaren påyrkas, att nyssnämnda bestämmelse (§ 4) måtte ur det nya avlöningsreglementet utgå. Utskottet ansluter sig härutinnan till Kungl. Maj:ts mening och finner sig böra understryka det av departementschefen med gillande refererade uttalandet av civilförvaltningens lönenämnd, att stadgandet i fråga bör handhavas utslutande med hänsyn till och i sträng överensstämmelse med vad statens egna intressen kräva. Likaledes kan utskottet icke biträda det motionsvis gjorda yrkandet om uteslutning av en i det nya reglementsförslaget (§ 16) intagen bestämmelse rörande sjukledighetsavdrag vid sjukdom, som står i samband med havandeskap och barnsbörd, utan biträder utskottet vad departementschefen därutinnan anför.

Vad angår de kvinnliga befattningshavarnas pensionsförhållanden innebär Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, såsom framgår av departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet, icke någon definitiv lösning, enär slutgiltigt förslag i pensionsfrågan är avsett att senare underställas riksdagens prövning. Departementschefen har dock i förevarande sammanhang angivit sin principiella ställning till frågorna om den allmänna kvinnliga pensionsåldern och kvinnornas familjepensionering samt avgifterna för denna och den egna pensioneringen.

Till dessa spörsmål torde riksdagen böra intaga ställning först sedan nyssnämnda förslag i hela sin vidd förelagts riksdagen till prövning.

De av departementschefen föreslagna nya avlöningsbestämmelserna föranleda vissa ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, för vilka ändringars innehåll utskottet förut lämnat redogörelse. Likaså föranleda dessa bestämmelser ändringar i kommunikationsverkens samt lots- och fyrstatens avlöningsreglementen, vartill utskottet i annat sammanhang återkommer.

I det av Kungl. Maj:t med anledning härav framlagda författningsförslaget hava, såsom nämnts, vissa ändringar motionsvis ifrågasatts. Dessa ändringar avse 4, 16 och 21 §§ i förslaget.

Vad de två förstnämnda paragraferna beträffar, har såsom av det förestående framgår, utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Vad däremot vidkommer 21 § i författningsförslaget, har utskottet på de i motionerna nr 161 i första kammaren och nr 217 i andra kammaren anförda skäl ansett sig böra tillstyrka, att de till elfte lönegraden hänförliga befattningshavarna må komma i åtnjutande av enahanda rätt till semester, som föreslagits för befattningshavare, tillhörande 12—23 lönegraderna,

*De kvinnliga
befattnings-
havarnas
pensionsför-
hållanden.*

*Författ-
ningsförslag.*

och får utskottet i följd härav förorda, att paragrafens avfattning ändras i enlighet härmed.

Likaledes har utskottet intet att erinra mot att den kvinnliga sjukvårdspersonalen vid statens hospital och asyler fortfarande bibehålles vid den med 5 dagar utvidgade semestertid, varom framställning gjorts i motionen nr 151 i andra kammaren.

De ändringar, som härav föranledas, hava iakttagits i det av utskottet framlagda författningsförslaget.

Vid inplaceringen av de kvinnliga befattningshavarna på den gemensamma löneplanen har fråga uppstått rörande ändring av förutvarande tjänstebeteckningar. Så länge olika löneplaner voro gällande för män och kvinnor, kunde man utan olägenhet i dessa planer använda lika lydande beteckningar på väsentligt skiljaktiga befattningar. Men vid ett sammanförande av dessa planer måste givetvis dubbelbeteckningar undvikas. För den nya löneplanens riktiga uppställning vore det också önskvärt, att den sakliga olikhet, som föreläge mellan hittills likabemända befattningshavare i de nya tjänstebeteckningarna, erhöles ett klart uttryck.

Förslaget till ändringar härutinnan, så långt detta berör den nu föreliggande framställningen, utmynnar i följande: tjänstetiteln kvinnligt kontorsbiträde utbytes mot kanslibitråde, kanslibitråde mot förste kanslibitråde, kvinnlig kontorsskrivare mot kansliskrivare samt kvinnlig bokhållare mot förste kansliskrivare.

Vid prövning av dessa förslag har utskottet funnit vissa av tjänstebeteckningarna kunna något lämpligare angivas. Utskottet vill för sin del föreslå, att tjänsteförteckningen förändras å ett par hittillsvarande tjänstegrupper, nämligen manliga kontorsbiträden och förste kontorsbiträden. Den förstnämnda gruppen borde lämpligen befecknas kontorister och förste kontorsbiträdena förste kontorister. Därmed komme de nu omhandlade tjänstegrupperna att i vederbörande tjänsteförteckningar upptagas på följande sätt: skrivbiträde, kontorsbiträde, kanslibitråde, kontorist, förste kontorist, kansliskrivare och förste kansliskrivare.

Vad beträffar de nu gällande bestämmelserna i 8 § av avlöningsreglementet, har departementschefen, med hänsyn till att tjänsteförteckningen ansetts kunna utgå ur reglementet, föreslagit den ändring, att i stället för den nuvarande föreskriften rörande sagda förteckning ett stadgande måtte införas därom, att genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen skulle bestämmas, till vilken lönegrad varje särskild befattning är att hänföra. Departementschefen har härvid erinrat om, att förslag i sådan riktning framlagts i ett av särskilt tillkallad sakkunnig den 8 november 1923 avgivet yttrande och förslag i fråga om revision av gällande avlöningsbestämmelser för statsdepartement med flera verk, samt att den sakkunnige i sådant hänseende anfört, att ifrågavarande förteckning icke vore till stor nytta och med sin nuvarande uppställning ofta behövde

undergå förändringar. De i tjänsteförteckningen förekommande uppgifter, kompletterade med antalet befattningar av olika slag, förekomme ock i de särskilda tjänsteförteckningar, som i samband med beslut om staterna av Kungl. Maj:t fastställdes för vederbörande verk. Då dessa särskilda tjänsteförteckningar i för varje år reviderat skick återgäves i den av statskontoret utgivna statsliggaren, syntes de bliva så allmänt tillgängliga, att något behov av en vid avlöningsreglementet fogad tjänsteförteckning icke förefunnes.

Utskottet anser emellertid tjänsteförteckningen vara till stort gagn icke blott för verken utan även för vederbörande befattningshavare och övriga, som kunna hava intresse av statsförvaltningens avlöningsspörsmål, och kan utskottet alltså icke tillstyrka den av departementschefen ifrågasatta åtgärden. Utskottet vill ock framhålla, att mot en dylik förtecknings införande i den av statskontoret utgivna statsliggaren den invändningen kan göras, att denna liggare ej är på samma sätt allmänt tillgänglig som avlöningsreglementet. Framhållas må även, att inom tjänstemannakretsar en önskan förefinnes om tjänsteförteckningens bibehållande vid reglementet.

På grund av denna utskottets ståndpunkt är någon ändring av 8 § i dess nu gällande lydelse icke erforderlig.

De förslag till ändringar i övrigt av det för civilförvaltningen gällande avlöningsreglementet, Kungl. Maj:t framlagt, hava icke givit utskottet anledning till erinran.

En omedelbar tillämpning av Kungl. Maj:ts förslag å samtliga ordinarie kvinnliga befattningshavare, å vilka de nya avlöningsreglementena äro tillämpliga, har, såsom utredningen i ärendet giver vid handen, ansetts påkalla en reglering av övergången för de nuvarande kvinnliga befattningshavarna från gällande kvinnliga löneplan till den nya gemensamma löneplanen, och har på grund härav framställning gjorts om bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter. Till vad i sådant hänseende föreslagits ansluter sig utskottet. Utskottet tillstyrker alltså, att de nya lönebestämmelserna utfärdas att gälla från och med den 1 juli 1925 samt att hittillsvarande kvinnlig befattningshavare vid övergången till nya lönegrader må äga tillgodoräkna sig den tid, hon tillhört eller skall anses hava tillhört befattning i nu innehavd lönegrad.

*Övergångs-
anordningar.*

Beträffande härefter frågan om avlöningsförhållanden för kvinnliga befattningshavare vid oreglerade verk har Kungl. Maj:t, i anslutning till vad 1921 års lönekommitté härutinnan ifrågasatt, föreslagit, att det skulle få ankomma på Kungl. Maj:t att provisoriskt bestämma avlöning för befattningshavarna i fråga. Kungl. Maj:ts förslag i denna del har utskottet funnit sig böra biträda.

*Avlöningsför-
hållandena
för kvinnliga
befattnings-
havare vid
oreglerade
verk.*

*Kostnads-
frågan.*

Vad slutligen kostnadsfrågan angår, hava de av Kungl. Maj:t framlagda beräkningarna härutinnan icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anført får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och fröken Hesselgrens, herr Halléns samt fröken Wellins och herr Karlssons i Vadstena motioner (I: 161, II: 217, och II: 151) de båda förstnämnda motionerna i vad de avse semester för vissa befattningshavare, samt med avslag å fröken Hesselgrens och herr Halléns nyssberörda motioner i övrigt, i den mån de avse befattningshavare vid allmänna civilförvaltningen, ävensom å herr Olofssons i Digernäs m. fl. motion (II: 204), må beträffande befattningshavare under andra—åttonde samt tionde huvudtitlarna

a) med tillämpning från och med den 1 juli 1925, godkänna det vid detta utlåtande fogade förslag till kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen (Bilaga A) jämte den förslaget bifogade, på grundvalen av nu gällande stater uppgjorda tjänsteförteckning, dock att, i den mån ändringar i nämnda tjänsteförteckning göras genom beslut av 1925 års riksdag, Kungl. Maj:t skall äga att vid utfärdande av författning vidtaga motsvarande ändringar i tjänsteförteckningen;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av utskottet förordade grunder, utfärda de övergångsbestämmelser, som i anledning härav må finnas erforderliga;

c) medgiva, att de personliga lönetillägg, som Kungl. Maj:t kan komma att med stöd av nyssnämnda bemyndigande tillerkänna vissa kvinnliga befattningshavare, må utgå av de i vederbörande stater upptagna anslagsposter till avlöningar till ordinarie tjänstemän;

d) besluta, att Kungl. Maj:t skall äga bestämma avlöning till sådan kvinnlig befattningshavare, som efter ikraftträdandet av lagen den 22 juni 1923 (nr 249) innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehåva statstjänst och annat allmänt

uppdrag tillträder statstjänst, vilken förut kunnat innehavas endast av man och för vilken avlöning är bestämd enligt andra grunder än dem, som fastställts i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen; skolande sådan befattningshavare vara skyldig att underkasta sig de bestämmelser i fråga om avlöning, som vid en blivande löne reglering för det verk eller den stat, befattningshavaren tillhör, må varda för tjänsten stadgade.»

Bilaga A.**Förslag**

till

kungörelse angående ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Härigenom förordnas, att 3, 4, 9, 10, 16, 21 och 29 §§ i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skola, 3, 10, 16 och 21 §§ i nedan angivna delar, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1. Med ordinarie — — — kommuns stat.
2. Med ordinarie befattning må ej heller förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är försett med Kungl. Maj:ts oktroj eller blivit registrerat såsom aktiebolag,

eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag det vara må, så framt ej Kungl. Maj:t eller, vad angår tjänsteman tillhörande någon av de i 9 § avdelningen B upptagna 1—27 lönegraderna, vederbörande myndighet, varunder han lyder, efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för utövande av statstjänsten, finner uppdraget eller befattningen kunna få mottagas och tills vidare bibehållas.

4 §.

Kvinnlig innehavare av ordinarie befattning vare, därest hon har vårdnad om barn under 15 år, skyldig att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i fråga om fullständig eller partiell tjänstledighet, som vederbörande myndighet eller, där denna saknar behörighet att meddela tjänstledigheten, Kungl. Maj:t med hänsyn till befattningens behöriga upprätthållande finner nödigt meddela.

9 §.

Löneplan.

Avdelning A. För tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

Lönegrad	Löneklass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
1:a lönegraden	1	11,580	11,820	12,060	12,300	12,540	12,780	13,020
2:a lönegraden	2	13,200	13,500	13,800	14,100	14,400	14,700	15,000
3:e lönegraden	3	15,240	15,540	15,840	16,140	16,440	16,740	17,040
4:e lönegraden	4	16,200	16,500	16,800	17,100	17,400	17,700	18,000

Avdelning B. För andra tjänstemän.

Lönegrad	Löneklass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
1:a lönegraden	1	1,500	1,566	1,632	1,698	1,764	1,830	1,896
	2	1,620	1,692	1,764	1,836	1,908	1,980	2,052
	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
2:a lönegraden	2	1,620	1,692	1,764	1,836	1,908	1,980	2,052
	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
3:e lönegraden	3	1,740	1,818	1,896	1,974	2,052	2,130	2,208
	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
4:e lönegraden	4	1,860	1,944	2,028	2,112	2,196	2,280	2,364
	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
5:e lönegraden	5	1,980	2,070	2,160	2,250	2,340	2,430	2,520
	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
6:e lönegraden	6	2,100	2,196	2,292	2,388	2,484	2,580	2,676
	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
7:e lönegraden	7	2,220	2,322	2,424	2,526	2,628	2,730	2,832
	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
8:e lönegraden	8	2,340	2,448	2,556	2,664	2,772	2,880	2,988
	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
9:e lönegraden ...	9	2,460	2,574	2,688	2,802	2,916	3,030	3,144
	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
10:e lönegraden ...	10	2,580	2,700	2,820	2,940	3,060	3,180	3,300
	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
11:e lönegraden ...	11	2,730	2,856	2,982	3,108	3,234	3,360	3,486
	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
12:e lönegraden ...	12	2,880	3,012	3,144	3,276	3,408	3,540	3,672
	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
13:e lönegraden ...	13	3,060	3,198	3,336	3,474	3,612	3,750	3,888
	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
14:e lönegraden ...	14	3,240	3,384	3,528	3,672	3,816	3,960	4,104
	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
15:e lönegraden ...	15	3,450	3,600	3,750	3,900	4,050	4,200	4,350
	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676

Löne rad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
16:e lönegraden.....	16	3,660	3,816	3,972	4,128	4,284	4,440	4,596
	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
17:e lönegraden.....	17	3,960	4,122	4,284	4,446	4,608	4,770	4,932
	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
18:e lönegraden.....	18	4,260	4,434	4,608	4,782	4,956	5,130	5,304
	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
19:e lönegraden.....	19	4,560	4,746	4,932	5,118	5,304	5,490	5,676
	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
20:e lönegraden.....	20	4,860	5,058	5,256	5,454	5,652	5,850	6,048
	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
21:a lönegraden.....	21	5,160	5,370	5,580	5,790	6,000	6,210	6,420
	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
22:a lönegraden.....	22	5,520	5,736	5,952	6,168	6,384	6,600	6,816
	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
23:e lönegraden.....	23	5,880	6,102	6,324	6,546	6,768	6,990	7,212
	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580

Lönegrad	Löne- klass	O r t s g r u p p						
		A	B	C	D	E	F	G
		K r o n o r						
24:e lönegraden ...	24	6,300	6,528	6,756	6,984	7,212	7,440	7,668
	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
25:e lönegraden ...	25	6,720	6,954	7,188	7,422	7,656	7,890	8,124
	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
26:e lönegraden ...	26	7,140	7,380	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580
	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
27:e lönegraden ...	27	7,620	7,860	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060
	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
28:e lönegraden ...	28	8,100	8,340	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540
	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
29:e lönegraden ...	29	8,580	8,820	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020
	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
	32	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460
30:e lönegraden ...	30	9,060	9,300	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500
	31	9,540	9,780	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980
	32	10,020	10,260	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460
	33	10,500	10,740	10,980	11,220	11,460	11,700	11,940

10 §.

1. Vid tillträddandet av ordinarie tjänst, tillhörande i 9 § omnämnda avdelning B, erhåller tjänsteman, vare sig han förut innehade sådan tjänst eller ej, lön enligt lägsta löneklassen för den lönegrad, till vilken tjänsten hör, där ej föreskrifterna i 11, 12 eller 13 § giva anledning till avvikelse härutinnan.

2. Efter att — — — — 11—13 §§.

3. Uppflyttning till — — — uppskov därmed.
4. Har tjänsteman — — — uppskovet varat.

16 §.

1. Därest tjänsteman — — — nedanstående tabell:

A. För tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

Löneklass enligt 9 § avd. A	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. A	Tjänstledighets- avdrag	
	kronor	öre		kronor	öre
1	10	50	3	14	—
2	12	—	4	15	—

B. För andra tjänstemän.

Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag		Löneklass enligt 9 § avd. B	Tjänstledighets- avdrag	
	kronor	öre		kronor	öre		kronor	öre
1	—	60	12	1	80	23	4	50
2	—	70	13	1	95	24	5	—
3	—	80	14	2	10	25	5	50
4	—	90	15	2	30	26	6	—
5	1	—	16	2	50	27	6	50
6	1	10	17	2	75	28	7	—
7	1	20	18	3	—	29	7	50
8	1	30	19	3	25	30	8	—
9	1	40	20	3	50	31	8	50
10	1	50	21	3	75	32	9	—
11	1	65	22	4	—	33	9	50

Vad sålunda stadgats äger icke tillämpning å sjukdom, som står i samband med havandeskap eller barnsbörd.

2. Har tjänsteman — — — nyss sagts.
3. Har tjänsteman — — — nyss sagts.
4. Föreskrifterna i — — — tjänsten inträder.

21 §.

1. Tjänsteman äger årligen, när det kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjuta *semester* eller däremot svarande ledighet under nedan angivna antal dagar:

	Intill det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år	Från och med det år, under vilket tjänstemannen fyller 40 år
Tjänstemän, tillhörande 1—10 lönegraderna enligt 9 § avd. B	20 dagar	30 dagar
Tjänstemän, tillhörande 11—23 lönegraderna enligt 9 § avd. B samt kvinnlig sjukvårdspersonal vid hospital och asyler ...	25 »	35 »
Tjänstemän, tillhörande 24—28 lönegraderna enligt 9 § avd. B	35 »	45 »
Tjänstemän, tillhörande 29—30 lönegraderna enligt 9 § avd. B, samt tjänstemän, som avses i 9 § avd. A.....	45 »	45 »

Tjänsteman, som — — — överordnad myndighet.

2. Där driftens — — — sådan dag.

29 §.

För tjänstgöring utöver fastställd arbetstid må till tjänsteman, tillhörande någon av 1—20 lönegraderna enligt 9 § avdelning B, *ersättning för övertidsarbete*, där sådant arbete undantagsvis måste äga rum, kunna utbetalas enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.

Tjänsteförteckning = den vid utskottets utlåtande fogade förteckningen.

2) av herr O. Olsson i Kullenbergstorp, vilken med instämmande av herr J. D. Norman anført följande:

»Jag anser, att likalönsprincipen icke bör vinna tillämpning i statens lönesystem dels med hänsyn till de kostnader, som ett dylikt system, fullt genomfört, uppenbarligen medför, dels ock emedan systemet i fråga över huvud taget måste anses synnerligen olämpligt. Enligt min mening bör den nuvarande löneplanen bibehållas oförändrad i vad densamma avser manliga befattningshavare och löneplanen i vad den angår kvinnliga befattningshavare på erforderligt sätt utbyggas.

På grund härav och då såväl Kungl. Maj:t som utskottet gått in för likalönsprincipen — låt vara att enligt utskottets förslag kvinnorna skulle utestängas från högsta löneklassen i vederbörande lönegrad — samt då de kvinnliga befattningshavarnas pensionsförhållanden enligt min mening böra ordnas i intimt samband med frågan om deras lönevillkor, bör sistnämnda fråga icke lösas vare sig på det av Kungl. Maj:t eller utskottet föreslagna sättet. Frågan om de kvinnliga befattningshavarnas löne- och pensionsförhållanden synes mig för den skull böra, efter ytterligare utredning av Kungl. Maj:t, föreläggas nästa års riksdag.

Jag hemställer alltså om avslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.»

B. Särskilt yttrande.

De under A 1) omförmälda reservanter hava i anledning av vad statsutskottets majoritet i utskottets förevarande utlåtande yttrat, ansett sig böra ytterligare anföra:

»Statsutskottet har till en början riktat sig mot det av departementschefen gjorda uttalandet, att frågan om behovsprincipens införande i statens lönesystem ej behövde i förevarande sammanhang upptagas till närmare prövning, utan lämpligen kunde uppskjutas, till dess andra omständigheter — exempelvis tills dyrtidstilläggen eventuellt en gång skola inarbetas i lönerna — nödvändiggjorde en fullständig omreglering av de nuvarande lönerna och omarbetning av löneplanerna. Utskottet har sålunda framhållit, att enligt dess mening goda skäl kunde anföras för att just i detta sammanhang underkasta frågan om behovsprincipens tillämpning slutgiltig prövning. Då emellertid frågan om kvinnornas löneställning måste, med hänsyn till att hela budgetbehandlingen vid årets riksdag vore beroende av detta spörsmåls skyndsamma handläggning, erhålla ett snabbt avgörande och då givetvis behovsprincipen jämväl senare — och särskilt i det av departementschefen antydda sambandet — utan större olägenhet kunde upptagas till slutlig prövning, har utskottet funnit sig med avseende på tidpunkten därför kunna biträda departementschefens mening. Utskottet har emellertid genom sitt förslag att utsluta kvinnliga befattningshavarna från åtnjutandet av lön enligt högsta löneklassen inom varje lönegrad därigenom velat lämna möjligheten öppen för en obunden prövning av behovsprincipen.

Såsom framgår av departementschefens uttalande till statsrådsprotokollet i ärendet, hava i de yttranden, som av ämbetsverk och myndigheter afgivits över 1921 års lönekommittés betänkande, det stora flertalet förklarat sig vara motståndare till tanken på att lägga behovsprincipen till grund för statens lönesystem. I varje fall hava det övervägande flertalet ställt sig avvisande mot kommitténs förslag härutinnan. Ämbetsverkens yttranden liksom de utav vederbörande personalsammanslutningar till Kungl. Maj:t ingivna framställningarna visa ock, att inom tjänstemannavärlden denna princip såsom grund för ordnandet av statens befattningshavares löneförhållanden praktiskt taget samstämmigt avvisas.

Då emellertid ett godkännande av utskottets förslag torde innebära ett indirekt ställningstagande till förmån för behovsprincipen, hava vi ansett oss böra närmare ingå på frågan om lämpligheten av att denna princip lägges till grund för bestämmandet av statstjänarnas löner.

Vi torde då till en början böra erinra därom, att *en ledamot av 1921*

års lönekommitté i avgiven reservation påvisat en mängd brister, som vidlåda ett på behovsprincipen grundat lönesystem.

Ifrågavarande reservant har sålunda i denna fråga anfört, bland annat, hurusom det för en socialt intresserad person låge något bestickande i strävandena att bereda de stora familjerna en bättre ställning i ekonomiskt hänseende. Alltför ofta hade man nämligen varit i tillfälle att se, under vilka svårigheter föräldrar med många barn haft att draga fram sin stora barnskara. En åtgärd, som medförde lättnader i dessa familjeförsörjares bekymmersamma ställning, vore därför i och för sig tilltalande. Kommittén hade också anfört ett flertal skäl, som talade till förmån för ett lönesystem med särskilda familjetillägg. Då reservanten det oaktat icke kunde biträda förslaget om ett dylikt avlöningssystem för statens tjänstemän, vore det förnämligast av den anledningen, att han ansåge, att staten i sin allmänna lönepolitik icke borde avvika från de grundsatser, som tillämpades på den allmänna arbetsmarknaden. Därest förhållandet vore så, att statens tjänstemän utgjordes av ett jämförelsevis ringa antal, för administrationen avsedda högre tjänstemän, kunde man måhända lättare vid avlöningens tillmätande beträda fullkomligt nya vägar. Men då det största antalet av statens manliga tjänstemän voro anställda vid de affärsdrivande verken och befunne sig i ställningar och villkor, som nära, för att inte säga fullständigt, sammanfölle med dem, varunder vårt lands övriga arbetarklass levde, syntes det reservanten icke vara möjligt att fullständigt bryta med de inom övriga arbetsområden gällande löneförhållandena.

Måhända skulle man invända, att, då det statliga lönesystemet vore uppbyggt med fasta årslöner och efter vissa tjänstår tillkommande ålderstillägg, detsamma redan nu företedde en bestämd skillnad från löneförhållandena för industriarbetarna. Detta kunde vara sant, men skillnaden vore ofta mera skenbar än verklig. Exempelvis förekomme inom stora områden i avtalen endast minimilöner — vilka kunde anses motsvara tjänstemännens begynnelselön — jämte bestämmelse om att allt efter skicklighet och flit arbetaren erhöles högre lön än minimilönen. Dessa löneförhöjningar kunde i viss mån anses motsvara tjänstemännens ålderstillägg. Största skillnaden mellan de båda lönesystemen låge däri, att en duglig arbetare kunde erhålla uppflyttningar oftare än en tjänsteman, ävensom däri att äldre arbetare kunde erhålla reducerad avlöning på grund av minskad arbetsförmåga, vilket ju icke skedde för en äldre tjänsteman, så länge han ansåges kunna uppehålla tjänsten. Inom de områden, där uteslutande kvantitetsackord förekomme, eller där för alla arbetare lika timlöner gällde, vore dock löneförhållandena givetvis annorlunda än för statens tjänstemän.

Kommitténs förslag avsåge allenast ordinarie tjänstemän. Det syntes dock böra förutsättas, att samma lönesystem skulle komma att tillämpas även för de extra ordinarie tjänstemännen, enär det för dessa gällande lönesystemet nära anslöte sig till det för de ordinarie tjänstemännen tillämpade. Vid de affärsdrivande verken och även på andra håll vid statens verk funnes

emellertid en stor icke-ordinarie personal, som icke vore anställd som extra ordinarie tjänstemän och vars avlöning utginge i anslutning till de principer, som på angränsande enskilda områden vore gällande. Reservanten syftade härvid på arbetare vid verkstäder samt vid affärsverkens nybyggnads- och underhållsarbeten anställd personal. För dessa syntes familjetillägssystemet icke kunna tillämpas. Ett tillämpande av detta system, exempelvis för den mera rörliga, yrkesutbildade verkstadspersonalen, skulle givetvis medföra, att den yngre eller barnlöse arbetaren sökte sig över till enskild drift, där han kunde påräkna högre avlöning, än han skulle erhålla i statens tjänst. Vid statens verkstäder skulle då komma att kvarbliva ett relativt stort antal familjeförsörjare, ett förhållande, vilket i sin tur skulle medföra, att statens kostnader för det utförda arbetet bleve högre än vad som skulle vara fallet, därest verksamheten bedreves av enskilda företagare.

Skulle å andra sidan principen om familjetillägg tillämpas för tjänstemännen och icke för arbetarna, komme säkerligen också slitningar att uppstå. Man behövde därvid allenast göra en jämförelse emellan banvakter och banarbetare vid statens järnvägar. Dessa kategorier rekryterades från samma befolkningslager, de utförde i viss utsträckning samma arbete och levde under samma villkor. Enda skillnaden vore, att banvakternas anställning varat under en lång följd av år. Skulle nu till banvakterna utgå familjetillägg, men icke till banarbetarna, uppstode hos dem av de senare, som hade minderåriga barn att försörja, ett ständigt missnöje för att de saknade denna förmån, medan å andra sidan de banvakter, som *icke* hade minderåriga barn att försörja, skulle sjunka ned till en lönenivå, lika med eller måhända understigande banarbetarens, vilket i sin tur skulle ge anledning till missnöje. Införande av familjetillägg till de lägre statstjänstemännen skulle alltså bliva en källa till ständiga missälligheter och stridigheter de olika grupperna emellan, eller mellan statens tjänstemän å ena och landets övriga innebyggare å andra sidan.

Kommittén hade uttalat, att då statens fortbestånd vore grundat på familjen, borde staten ock se till, att dess lönepolitik ej lade hinder i vägen för familjebildandet. Därest härmed avsåges att uttala, att kommitténs förslag bättre än det nu gällande lönesystemet komme att främja familjebildandet, syntes det reservanten vara att överdriva verkningarna av ett lönesystem med familjetillägg. Erfarenheten visade, att statens manliga tjänstemän, åtminstone i de lägre graderna, vore familjeförsörjare i större omfattning än andra män inom landet, och då syntes icke föreligga något behov att för dem införa ett dylikt lönesystem. Skulle statens bestånd kräva införande av familjetillägg för att motverka en befolkningsminskning, syntes man behöva söka ett system, som kunde nå befolkningen i dess helhet och icke blott den ringa del, som vore statstjänstemän. Givetvore emellertid, att man i sådant fall icke kunde nå målet genom att införa familjetillägget såsom löneform, enär vårt folk i sig inneslöte stora lager, som icke arbetade för annans räkning eller vore hos annan anställda.

Därest dessa befolkningslager skulle kunna erhålla ett bidrag till hjälp för bestridande av kostnaderna för uppfostran av barn, måste detta tillskott givas dem på annat sätt än som en löneform.

Reservanten framhöll slutligen, att det syntes konom föga klokt av staten att mot tjänstemännens egen uppfattning söka genomföra ett till sina principer nytt avlöningssystem. Även om man funne systemet rationellt och för dess genomförande ville vidkännas vissa ökade kostnader, syntes införandet av detsamma icke vara välbetänt; de gjorda uppoffringarna bleve icke uppskattade och resultatet allenast ett groende missnöje, som ytterst skadade staten såsom arbetsgivare.

Att de synpunkter, som sålunda av ifrågavarande reservant anförts, även delas av i ärendet hörda ämbetsverk och myndigheter, har förut antytts. Vi tillåta oss i sådant hänseende först återgiva vad styrelsen för det största av kommunikationsverken eller *järnvägsstyrelsen* i utlåtande över lönekommitténs betänkande anfört beträffande behovsprincipen. Styrelsen har bland annat yttrat följande:

»Införandet av behovsprincipen åtminstone såsom kommittén har utformat densamma måste — då givetvis ej kan förutsättas, att staten bereder några sina befattningshavare en bättre löneställning än som svarar mot värdet av deras arbete — innebära, att staten icke skulle avlöna alla sina befattningshavare efter värdet av deras arbete, och betyder alltså i själva verket, att staten låter vissa befattningshavare genom löneavdrag helt eller delvis betala andras högre lön.

Ett dylikt system synes styrelsen uppenbart oriktigt och försvarligt allenast som provisorium i ett statsfinansiellt nödläge. Infört såsom definitiv löneform skulle det enligt styrelsens mening icke motsvara tjänstemannens berättigade anspråk på att som andra medborgare erhålla betalning avpassad efter hans arbete. Styrelsen håller alltså före, att relationen i avlöningshänseende olika befattningshavare emellan bestämmes uteslutande med hänsyn till värdet av deras arbetsprestationer, därvid naturligtvis även måste beaktas förhållandena i förevarande avseende å den allmänna arbetsmarknaden.

Rent principiellt torde även kunna anmärkas, att, om staten önskar bereda särskilda förmåner åt ekonomiskt mera betungade befattningshavare, så torde den riktiga och naturliga vägen för vinnande av detta ändamål vara införande av effektiva skatteavdrag för dylika befattningshavare. Enahanda avdrag borde då också tillkomma andra medborgare i motsvarande belägenhet, varigenom en likformig behandling från statens sida gentemot alla medborgare skulle ernås. Detta torde också vara så mycket mera på sin plats, som avsikten med ifrågavarande lättnader ju är att befrämja statsintresset av familjebildning, samt detta intresse lär vara lika stort, evad vederbörande familjeförsörjare är statstjänsteman eller icke.

Även praktiska skäl tala emellertid mot behovsprincipen.

Så långt det varit möjligt utröna stämningen bland såväl statens järn-

vägar som övriga statstjänstemän har styrelsen sålunda funnit opinionen enhälligt och avgjort vara mot behovsprincipens införande i lönesystemet.

Det kan vidare ej bortses ifrån att då enligt sakens natur behovsprincipens tillämpning i praktiken måste verka synnerligen ojämnt — något som givetvis i särskild grad blir fallet, då den, såsom i föreliggande förslag, som blott upptager tillägg för barn i äktenskap, fått allenast ofullständigt utrymme i systemet — ständiga anledningar till missnöje och slitningar skola uppkomma. Det torde nämligen vara omöjligt att taga hänsyn till en mängd förhållanden, som inverka på behoven, såsom faktisk försörjningsplikt mot närstående, studieskulder eller förmögenhetsförhållanden i allmänhet och hälsotillståndet bland familjemedlemmarna, för att nämna några exempel. Man kan sålunda exempelvis icke förväna sig över om det bland kamraterna väcker anstöt om en tjänsteman, som genom ingående av äktenskap kommer i ett förmånligare förmögenhetsläge än förut och måhända får det ekonomiskt vida bättre ställt än dessa, tillika erhåller särskilt lönetillägg för barn i äktenskapet, under det de, som underhålla gamla orkeslösa föräldrar, få försaka varje bidrag.

Ett genomförande av behovsprincipen skulle också vad statens järnvägar vidkommer — så länge principen ej tillämpas i allmänna arbetsmarknaden — innebära försämrade konkurrensmöjligheter i förhållande till de enskilda järnvägarna ävensom andra trafikföretag, som icke behövde lämna personal med barn högre avlöning än annan.

Skulle ifrågavarande lönesystem åter bli infört å allmänna arbetsmarknaden — exempelvis genom lagstiftningsåtgärder — innebure detta, såvitt styrelsen kan finna, en stor fara för de barnrika anställningssökandena, vilka då givetvis skulle få svårigheter att i konkurrens med barnlösa eller med färre barn försedda sökande erhålla anställning.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner styrelsen såväl principiella som praktiska skäl på ett avgörande sätt tala mot behovsprincipens införande i lönesystemet.»

Till de av järnvägsstyrelsen sålunda angivna synpunkterna hava ock *telegrafstyrelsen* och *vattenfallstyrelsen* i sina över betänkandet avgivna utlåtanden förklarat sig instämma.

Då särskilt sociala synpunkter framförts såsom skäl för behovsprincipens upptagande i statens lönesystem, torde jämväl socialstyrelsens över kommittébetänkandet avgivna yttrande vara av värde vid frågans bedömande.

Socialstyrelsen har beträffande behovsprincipen anfört följande:

»Vad beträffar den s. k. *familjetilläggsprincipen*, torde man kunna säga, att densamma, liksom behovsprincipen överhuvud taget, är i stort sett främmande för de i vårt land hittills tillämpade lönesystemen för statens befattningshavare. Den omständigheten att man vid dyrtidstilläggens bestämmande i främsta rummet tillgodosett de befattningshavare, som tillika äro familjeförsörjare, får icke anses innebära något godtagande av ovannämnda princip såsom avlöningsgrund utan har, vilket även kommittén

själv framhåller, motiverats huvudsakligen av statsfinansiella skäl. Att staten — nu närmast med hänsyn till den motsedda ökningen av antalet kvinnliga befattningshavare, vilka ju i regel förutsättas vara ensamförsörjare — skulle frångå sin gamla ståndpunkt i berörda avseende och låta behovsprincipen komma till direkt uttryck i sitt lönesystem, kan styrelsen för sin del varken finna lämpligt eller riktigt.

Först och främst torde hänsynen till en rationell personalrekrytering kräva, att avlöning utgår, icke efter levnadsbehovets storlek eller andra, arbetet ovidkommande omständigheter utan endast efter värdet av den fordrade arbetsprestationen. Inom statstjänsten utmynnar detta betraktelsesätt i kravet på 'lika lön i lika befattning'. Styrelsen får längre fram, vid skärskådandet av kommitténs förslag om olika löner för män och kvinnor, tillfälle att närmare belysa frågan ur denna synpunkt.

Vidare läser det icke vara möjligt att utfinna rättvisa normer för löernas avpassande efter det faktiska behovet. Det av kommittén förordade systemet med familjetillägg kan i allt fall ej anses utgöra en tillfredsställande anordning i berörda avseende. Att låta dylika tillägg utgå enbart med hänsyn till familjeförsörjning skulle uppenbarligen innebära ett missgynnande av dem, som draga försorg om behövande föräldrar eller andra anförvanter. Därjämte må ihågkommas, att åtskilliga icke-familjeförsörjare på grund av studieskulder eller andra omständigheter hava en svag ekonomisk ställning, att den, särskilt om härtill kommer försörjningsplikt mot anhöriga, omöjliggör varje tanke på familjebildning, under det att å andra sidan åtskilliga familjeförsörjare hava en relativt god ekonomi, som de ej sällan kunna ha erhållit just genom sitt äktenskap. Av statens befattningshavare torde därför så många icke-familjeförsörjare säkerligen befinna sig i en relativt sämre eller i allt fall ej bättre ekonomisk ställning än flertalet familjeförsörjare, att redan av detta skäl och oavsett riktigheten i och för sig av likalönsprincipen det måste anses olämpligt, att en befattningshavare skall erhålla mindre betalt för sitt arbete därför att han är icke-familjeförsörjare. Man tänke sig bredvid varandra i samma slags befattning å ena sidan en tjänsteman av framstående duglighet med dålig ekonomi och å andra sidan en medelmåttig tjänsteman i god ekonomisk ställning, av vilka dock den senare i egenskap av familjeförsörjare uppbure högre avlöning än den förre. Även under förutsättning att de båda tjänstemännen vore lika dugliga, skulle nog ett sådant förhållande komma att betraktas som en orättvisa och utgöra en källa till ständigt missnöje.

Den omständigheten att familjetillägsprincipen ej vunnit någon nämnvärd tillämpning i det enskilda förvärvslivet synes jämväl lämna bevis för olämpligheten överhuvud taget av ifrågavarande princip. De synpunkter, kommittén haft att anföra till förmån för familjetillägsprincipens upptagande i statens lönesystem, äro enligt styrelsens förmenande mindre vägande. Visserligen underskattar styrelsen ingalunda betydelsen av åtgärder för främjande

av familjebildandet, men anser styrelsen dessa åtgärder helst böra vara av sådan art, att de komma befolkningen i dess helhet till godo och ej blott statens befattningshavare samt att i varje fall desamma icke må givas den olämpliga och missvisande formen av lönetillägg.»

De synpunkter, som kommit till uttryck i de nu refererade uttalandena, hava synts oss vara av den art, att varje tanke från statsmakternas sida på att lägga de principer, som utformades av 1921 års lönekommitté, till grund för statens lönesystem borde vara utesluten. I denna vår uppfattning hava vi än ytterligare stärkts genom den kritik, som riktats mot 1921 års lönekommittés förslag beträffande de särskilda detaljbestämmelser, som avse principens förverkligande inom lönesystemet. Så gott som på alla punkter hava dessa bestämmelser blivit i ämbetsverkens utlåtanden föremål för erinringar av mer eller mindre vägande beskaffenhet. Oss synes det vara tvivelaktigt, huruvida överhuvudtaget sådana på behovsprincipen grundade lönebestämmelser för statens befattningshavare kunna utformas, som äro förenliga med ett rationellt lönesystem. Utskottsmajoriteten yttrar sig visserligen synnerligen varsamt om den principiella innebörden i utskottets förslag. Detta lär emellertid ej kunna avvärja konsekvenserna av ett ståndpunktstagande i enlighet med detsamma. Bakom förslaget finnes visserligen ingen princip. Det ansluter sig varken till grundsatserna hos 1921 års lönekommitté — egentligen innebärande ett lönesystem med tre löneplan: kvinnornas, de icke-familjeförsörjande männens och de familjeförsörjande männens — ej heller till reservantens inom 1921 års lönekommitté förslag om två löneplan, ett manligt och ett kvinnligt, och slutligen ej heller till likalönsprincipen. Även om denna frånvaro av principer i utskottsmajoritetens förslag måhända kan komma att åberopas som en fördel, då det gäller att förbehålla riksdagen full handlingsfrihet för framtiden, giver dock all erfarenhet vid handen, att ett riksdagsavgörande i en så betydelsefull fråga som denna får sina mycket omfattande konsekvenser.

Vi anse oss därför böra taga bestämt avstånd från det förslag till lösande av kvinnornas lönefråga, som nu av utskottsmajoriteten framlagts och som, därest det av riksdagen godtages, måste, såsom förut antytts, anses innebära, att riksdagen indirekt anslutit sig till ett statligt lönesystem, grundat på behovsprincipen. Att utskottsmajoriteten angiver sig med sitt nu föreliggande förslag allenast avse en provisorisk lösning av lönefrågan, förringar enligt vårt förmenande icke innebörden och betydelsen av ett riksdagsbeslut i enlighet med utskottets hemställan.»